

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

CZK/EUR ↗
24,930 +0,04 %CZK/USD ↘
21,905 -0,02 %PX ↘
2019,28 -1,34 %FTSE ↗
8 496,80 +0,02 %DAX ↗
22 496,98 +0,32 %BTC/USD ↗
97088 +3,30 %

Volkswagen dál hledá dno

VW neumí vydělávat na elektromobilech. Škodě se ale daří a útočí na nejvýdělečnější Porsche.

Strana 3

Inventura Trumpových slibů

Fiasco i jeden výrazný úspěch. Čeho dosáhl Donald Trump během 100 dní ve funkci?

Strana 10

Vzniknou zdravější energetáky?

Energetické nápoje chtějí poslanci zakázat až do 16 let. Trh už nyní reaguje a připravuje „zdravější“ varianty.

Strana 12

Víkend

Magazín
Hospodářských novin

Zapomenuté lágry

Nacisté v Česku zřídili desítky koncentráků, lidé dřeli třeba v podzemí u Litoměřic.

■ Finanční skupiny

Šmejcův konec v čele PPF se přiblížil. Odejde bez podílu, hledá se nástupce

S odchodem Jiřího Šmejce z funkce generálního ředitele PPF bude ve skupině v podstatě završena éra Petra Kellnera. Určující pro její směřování je teď tandem Kellnerová–Otruba.

Pavel P. Novotný,
Michael Mareš
autori@hn.cz

Nejsilnější tuzemská finanční skupina brzy projde výraznou proměnou. Generální ředitel Jiří Šmejc, který se před třemi lety ujal řízení PPF po Ladislavu Bartoničkovi, ve své roli ke konci června skončí. Jeho odchod souvisí s vypršením tříletého pracovního cyklu.

Původní dohoda mezi Šmejcem a Renátou Kellnerovou vznikla v červnu 2022, zhruba rok a čtvrt poté, co tragicky zahynul její manžel a zakladatel PPF Petr Kellner. Šmejc byl jeho letitým blízkým spolupracovníkem a někdejším podílníkem ve skupině. Dalo by se říci, že jeho odchodem definitivně končí éra Petra Kellnera, jehož byznysové přemýšlení Jiří Šmejc sdílel. Byl například klíčovou postavou nejvýznamnějšího byznysového dobrodružství PPF – expanze Home Creditu do Asie.

Tříletá dohoda obsahuje opci, která umožňuje Šmejcově získat až desetiprocentní podíl v PPF, pokud by se mu podařilo splnit dohodnuté zvýšení hodnoty skupiny. Tento scénář se ale nenaplní. Podle zdrojů HN je takřka jisté, že žádný podíl ve skupině Šmejc nezíská a jeho pracovní úvazek zároveň prodloužen nebude. Odejde s finanční odměnou, o jejichž parametrech se stále ještě jedná. Část odměny údajně spočívá v odmazání dluhu, který Šmejc vůči entitám v držení rodiny Renaty Kellnerové historicky má. Další část odměny by měla být v hotovosti ve formě mzdy.

V souhrnu může jít o stovky milionů eur. Jeho odměna se podle původní dohody měla odvijet od výsledků skupiny a zvýšení její hodnoty. V tomto ohledu může Šmejc hovořit o úspěšné misi. PPF by měla během několika týdnů oznámit rekordní výsledky za rok 2024. Už v roce 2023 přitom vydělala 1,45 miliardy eur čistého, tedy zhruba 36 miliard korun. O rok dříve to bylo „jen“ 164 milionů eur, neboť na skupinu tehdy plnou tíhou dopadaly ztráty byznyse na dříve klíčových trzích v Číně a v Rusku.

Od té doby ale čísla opět rostou. Daří se tradičním pilířům – tedy středoevropským tele-

komunikacím i médiím. Dobrý rok má za sebou průmyslový Škoda Holding i tuzemská Air Bank. Loni navíc PPF dotáhla rekordní částečný exit, když arabské Emirates Telecommunication Group působící pod značkou e& prodala 50 procent plus jednu akciu v části PPF Telecom Group, která zastřešuje operátory v Bulharsku, Maďarsku, Srbsku a na Slovensku. Jedna z největších transakcí v historii PPF má hodnotu až 2,5 miliardy eur.

Jiří Šmejc se tak plně soustředí na svůj byznys v rámci skupiny Emma Capital, která drží podíly například v sázkové skupině Entain CEE, energetické skupině Premier Energy, logistické společnosti Mailstep a mnoha dalších. Ze světa PPF by ale neměl zmizet úplně. Podle předběžného scénáře by měl být nadále součástí poradního týmu Renaty Kellnerové. Už nyní je členem poradního sboru rodinného mateřského holdingu Amalar, kde figurují také někdejší guvernér

ČNB Jiří Rusnok, bývalá vedoucí partnerka EY Magdalena Souček či investor, právník a nový partner Kellnerové Tomáš Otruba.

Právě tandem Kellnerová–Otruba je dnes pro budoucnost PPF určující. Ostatně právě tento svazek, který se začíná stále více projevovat také v byznysu – viz velké operace v pražských hotelech Hilton a Four Seasons –, přispěl k tomu, že byl Šmejc v poslední době pod větším tlakem. Zdroje HN se shodují, že zatímco zmíněná dvojice těhne ke konzervativním investicím s výrazným podílem nemovitostí, Šmejc má radši odvážnější nakládání s kapitálem.

O tom, jak bude vypadat další směřování PPF, minulý týden jednalo nejužší vedení v útrobách O2 areny. A řešili se také možní Šmejcoví nástupci.

Průběh jednání, ani parametry Šmejcova odchodu, oficiálně zástupci skupiny PPF komentovat nechtějí. Podle zdrojů HN z okolí skupiny

ale krystalizují scénáře, které počítají zejména s povýšením dosavadních zkušených manažerů PPF. Jedna z verzí opět počítá s kolektivním řídícím orgánem, kde by mimo jiné usedla finanční ředitelka Kateřina Jirásková, investiční ředitel PPF Didier Stoessel, který nedávno skončil coby šéf mediální skupiny CME, dlouholetý personální ředitel PPF Petr Janák či lobbista a ředitel pro vnější vztahy Jan Růžička.

Kontinuitu by měli zajistit také někteří Šmejcoví lidé. Ve hře je údajně dočasné setrvání Ondřeje Frydrycha, kterého si z Emma Capital přivedl na pozici provozního šéfa PPF.

Jiří Šmejc (53)
Generálním ředitelem PPF je od 15. června 2022. S prodloužením tříletého kontraktu ani jedna ze stran nepočítá.

Jiná verze počítá se jmenováním dvou generálních ředitelů PPF – Kateřiny Jiráskové a Didiera Stoessela. Otázkou zůstává také zapojení Tomáše Otruby do exekutivního řízení skupiny. Zatím ale jeho jméno mezi možnými novými šéfy nefiguruje. Nástupce Jiřího Šmejce, ať už v jednotném či množném čísle, by každopádě měla PPF představit v následujících dnech.

Jan Barta

Daně 1,7 miliardy a dobrosvět. Velký profil úspěšného investora

Jan Barta nedávno oslavil 40. narozeniny. Žádou velkou party nenaplánoval, přesto mu řada lidí gratulovala. Objevila se totiž zpráva, že v roce 2023 zaplatil jako fyzická osoba na daních z příjmu 1,7 miliardy korun. Kde se vzala taková suma? Proč zrovna předloni? A jaký bude rok 2025? To všechno HN přináší ve velkém profilovém textu o investorovi a filantropovi z finanční skupiny Pale Fire Capital. Barta v článku popisuje, jak se zrodil jeho investiční um, jaké jsou jeho přednosti i slabé stránky, do jakých akcií dává nejvíce peněz, na jakých sázkách se nejvíce spálil, a vymenovává, jaké dobročinné aktivity podporuje a proč „Docela se mi daří, tak cítím větší zodpovědnost k Česku i ke světu. Člověk už v tomhle věku chce zanechat srozumitelnou stopu.“ Říká Barta, praprawnuk Františka Křížka, někdejší úspěšný hráč pokeru a také možná budoucí poradce premiéra.

Strany 7 až 9, foto: HN – Honza Mudra

Železnice

ČD hlásí miliardový zisk, brzdí je problémy nákladní divize

Za rok 2024 vydělaly České dráhy 1,3 miliardy korun, z toho polovinu v osobní dopravě. Výsledek z osobní dopravy je historicky nejlepší, podíl se na něm příjmy z jízdného i doplatky od samospráv. Počet cestujících vloni vzrostl zhruba o čtyři miliony na 168,8 milionu. Zároveň vznikla dotedl nepoznaná situace: zatímco osobní doprava vydělává, nákladní doprava se propadla skoro do miliardové ztráty. Historicky přitom nákladní doprava spíš vydělávala na dopravu osobní.

„České dráhy jsou v zisku z osobní dopravy potřetí v historii. To je významné, jsme přesvědčeni, že osobní doprava musí být zisková,“ řekl ve středu generální ředitel drah Michal Krapinec.

K zisku drahám opět pomohl i prodej pozemků – vloni to byl prodej nákladového nádraží Žižkov za 1,43 miliardy korun. Po odečtení zůstatkových hodnot a nákladů z něj zůstala ve výsledku necelá miliarda. Rok předtím ČD prodaly developerům pozemky na nádraží Smíchov a čistý zisk z prodeje byl ještě o miliardu vyšší, což tehdy vedlo k rekordnímu zisku celé skupiny 3,8 miliardy korun.

„Za těmi prodeji je práce spousty lidí, kteří vedou jednání s developerem, úřady, trvá to dlouho. Není to tak, že by se jen tak něco hned prodalo. Snažíme se zhodnocovat potenciál toho území a dělat to kvalitně,“ řekl Krapinec.

Problémy má ale ČD Cargo: loni prodělalo 946 milionů korun, i když i kvůli přečlenování majetku. Bez toho by výsledek skončil v mírném zisku v řádu desítek milionů, i to je ale citelný propad.

Přecenění se týkalo hlavně vagonů na přepravu uhlí. Pokles přeprav je prudší, než se čekalo před pár lety, a tak řada vagonů si už na sebe nevydělá. „V roce 2022 se tu ještě ročně vozilo 10,5 milionu tun uhlí, teď to bude šest milionů a čekáme další pokles,“ řekl ministr dopravy Martin Kupka (ODS). Podle Kupky jde hlavně o starší vagony řad Eas a Falls – ty sice pocházejí ze 70. a 80. let, hromadně se ale rekonstruovaly dosazením kvalitnějších podvozků.

Cargo je ale v hlubších problémech. Dva roky klesal počet přepraveného zboží, který se zastavil až teď. Firma na to letos reagovala propouštěním asi 420 zaměstnanců, tedy asi sedmi procent stavů. Vedení to vysvětluje poklesem tradičních přeprav pro těžký průmysl. Stejný problém dopadá i na dopravce v sousedních zemích. Například polské PKP Cargo vloni muselo požádat o ochranu před výřeteli a o restrukturalizaci. Německé DB Cargo prodělalo v přepočtu skoro devět miliard korun.

„Abychom předešli podobným krizovým scénářům, které nyní vidíme u největších evropských dopravců, spustili jsme už loni restrukturalizační program,“ řekl HN v polovině dubna šéf představenstva ČD Cargo Tomáš Tóth.

Propouštění u Carga bude mít ale ještě jeden efekt: část přeprav, hlavně těch menších zásilek, zřejmě firma ztrátí. To už teď vede v řadě případů k přesunu nákladní dopravy na přetížené silnice. Ministr dopravy o problému ví, věří ale, že si železnice najde jiné zákazníky. **Jan Beránek**

ČD Cargo momentálně prodělává. Foto: Shutterstock

Krátce

Redakce HN
autori@hn.cz

Dukovany: Francouzi chystají novou žalobu na výběr vítěze

Tendr na stavbu dvou jaderných bloků v Dukovanech začnou ještě více řešit právníci. Neúspěšný francouzský uchazeč EdF hodlá v řádu dnů napadnout průběh tendru, ve kterém loni zadavatel ČEZ vybral korejského dodavatele KHNP. HN to potvrdil vysoký představitel EdF. Vláda Petra Fialy (ODS) zároveň po středečním jednání oznámila, že k podpisu smlouvy s Korejci dojde 7. května.

Podpis smlouvy mezi ČEZ a KHNP na dva reaktory s cenovkou 400 miliard korun se opakovaně odkládal. Obě strany ale tvrdily, že je smlouva hotová a může se podepsat do konce června. Kontrakt bude ještě garantovat vláda, která zajistí financování. Součástí balíku smluv bude i převzetí většinové kontroly státu nad společností EDU II, která bude reaktory stavět a provozovat. Stát zaplatí za tento podíl kolem 3,6 miliardy korun.

Minulý týden zmizela poslední formální zábrana podpisu, když antimonopolní úřad odmítl námitky EdF proti tendru. Ty jsou založené na tvrzení, že KHNP nedodržela podmínky tendru. A to proto, že nabízela technologii, kterou nemá plně pod kontrolou (reaktory APR musí mít pro zahraniční zakázky licenci amerického Westinghousu, který byl z tendru vyřazen). Zároveň EdF tvrdí, že nabídka KHNP porušila nařízení EU o zahraničních subvencích. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže 24. dubna rozklad EdF odmítl. Jeho předseda Petr Mlsna připadnou žalobu po rozhotovití zmiňoval. Zda by mohla mít podobný odkladný účinek na podpis smlouvy, podle něj závisí čistě na rozhotovití Krajského soudu v Brně, kam žaloba francouzské firmy zamíří.

Vedle Brna se o nedovolené státní podpoře bude rozhodovat i v Bruselu. Evropská komise si už podle informací HN od obou firem vyžádala jejich stanoviska na první položené dotazy. Podobné šetření zatím komise nikdy nedělala, může trvat 12 až 18 měsíců. Rozhodně tedy skončí až poté, co ČEZ s KHNP smlouvou podepíší.

Podle informací HN francouzská firma uvádí, že je pro ni cena za jeden instalovaný kilowatt jaderného výkonu ve výši 8000 eur nabídnutá KHNP konkurenčeschopná. Fixní nabídku jako Korejci ale EdF nedokázala dát, protože šlo o příliš velké riziko. To, že to KHNP mohla udělat, si Francouzi vysvětlují právě zmíněnou státní podporou.

Korejci i ČEZ pro HN už dříve řekli, že k žádné státní podpoře nedošlo. Zároveň je tato věc osetřena i ve smlouvě. ČEZ také stále vede EdF jako druhého preferovaného uchazeče pro stavbu Dukovan.

Tendr nevzdávají ani Francouzi. Viceprezident francouzské firmy Vakis Ramany, který v posledních měsících opakovaně jezdí do Prahy, pravidelně naznačuje, že francouzská nabídka je pořád na stole. A zdůrazňuje, že svět se od června 2024, kdy se o vítězi tendru rozhodlo, změnil a že nabídka EdF zahrnující stoprocentně evropské řešení, do kterého budou významně zapojeny české firmy, je pro Česko dlouhodobě výhodnější. Francouzi se schází také se zástupci opozice, konkrétně místopředsedou hnutí ANO a bývalým ministrem průmyslu Karlem Havlíčkem. **Petr Zenkner**

fond pro obnovu, který bude dostávat 50 procent zisků a licenčních poplatků plynoucích ukrajinskému státu z nových povolení k těžbě přírodních zdrojů. Jakákoliv budoucí vojenská pomoc USA Ukrajině se bude započítávat jako americký příspěvek do společného fondu. **ČTK**

Revolut útočí s novým tarifem na mobilní operátory

Fintech Revolut rozšiřuje své služby do oblasti mobilních sítí. Nově nabídne vlastní mobilní tarify s neomezeným voláním, SMS a domácími daty. Součástí balíčku bude i 20 GB dat pro roaming v EU a USA. Služba bude zatím spuštěna pouze ve Velké Británii a Německu, cena v přepočtu vychází zhruba na 370 korun měsíčně.

Tarif nazvaný Mobile Plans bude dostupný bez smluvního závazku a Revolut je nabídne jak s novým číslem, tak s možností přenést si stávající. Aktivace i správa budou probíhat výhradně přes aplikaci Revolut. Firma tvrdí, že uživatelé získají větší přehled o spotřebě dat a možnost jednoduše měnit nastavení.

„Myslíme si, že spotřebitel aktuálně trpí kvůli bolestivým zákaznickým zkoušenostem a starým, obtížně ovladatelným uživatelským rozhraním. Všechny tyto problémy vyřešíme,“ říká Hadi Nasrallah, který v Revolut vede segment telekomunikací a maloobchodu. Podle něj jsou tradiční operátoři často nepružní a jejich nabídky netransparentní.

Revolut se na trhu mobilní konektivity pustil už loni skrze nabídku datových eSIM. Od spuštění této služby si ji aktivovaly miliony uživatelů ve víc než stovce zemí. Podle firmy se eSIM stala jejím nejpoužívanějším produktem mimo oblast financí. Mobilní tarify mají nyní tento úspěch rozšířit.

Revolut zatím neoznámil, s jakým mobilním partnerem bude službu provozovat. Zákazníci si mohou rezervovat místo na čekací listině, která zajišťuje dřívější přístup a zvýhodněnou cenu 12,50 britské libry měsíčně. Služba má být v Británii a Německu spuštěna během tohoto roku.

Kromě nového tarifu Revolut rozšiřuje i další nabídku mimo bankovní služby. Uživatelé jeho aplikace si mohou například rezervovat ubytování, získávat věrnostní body nebo přistupovat do letištních salonků. Strategií firmy je vytvořit komplexní ekosystém digitálních služeb. Ačkoliv se Revolut zatím s mobilními službami soustředí na vybrané západoevropské trhy, není vyloučeno, že se časem rozšíří i do dalších evropských zemí. V Česku aplikace nedávno překročila hranici milionu uživatelů.

Štěpán Svoboda

Foto: Shutterstock (2x), Reuters

■ Automobilový trh

VW neumí vydělávat na elektromobilech a dál hledá dno. Škodě se ale daří a útočí na nejvýdělečnější Porsche

Ondřej Charvát
ondrej.charvat@hn.cz

Koncern Volkswagen ve výsledkové zprávě za první čtvrtletí roku potvrdil, že se mu zrovna nedaří. Hospodařil s čistým ziskem 2,19 miliardy eur (zhruba 54,5 miliardy korun), což je meziročně o 40,6 procenta méně než za stejnou dobu loni. Manažerům ve Wolfsburgu se tak nedaří zastavit propady. Už v loňském prvním čtvrtletí přitom čistý zisk v meziročním porovnání spadl o více než pětinu na 3,71 miliardy eur.

Koncern prodal za letošní leden až březen o necelé procento více aut než za loňské první tři měsíce roku, zhruba 2,1 milionu. Pokles zisku jde i proti meziročnímu nárůstu tržeb o 2,8 procenta na 77,6 miliardy eur. Provozní marže se tak za celý koncern snížila na 3,7 procenta.

VW ji přitom chce mít o dobré tři až čtyři procentní body výše. Dostat se na takovou úroveň bude v nejbližší době těžké. Marže skupiny velkooobjemových značek, kam patří VW, Škoda Auto, Seat/Cupra, je na 3,2 procenta a ani skupina kolem Audi zrovna netáhne – je na 3,5 procenta. I dřívější stroj na peníze, stuttgartské Porsche, je zasekly. Marže muží víc než 14 procent spadla na 8,7.

„Jak jsme očekávali, Volkswagen zaznamenal smíšený začátek roku. Naše vozy jsou přijímány dobře, objednávkové knihy se rychle plní. Každé páté auto prodané v Evropě je elektrické. Tento tržní úspěch elektromobilů ale vytváří tlak na naš výsledek. Provozní marže pod čtyřmi procenty ukazuje, že před sebou máme hodně práce,“ uvedl k výsledkům finanční ředitel VW Arno Antlitz.

Jedním z důvodů špatných výsledků, kromě nestálosti ekonomiky a nejistoty kolem obchodních válek, je tak to, že VW neumí vydělávat na elektromobilech. Má stále vysoké náklady na výrobu, zvláště v Německu. I proto je marže hlavní značky Volkswagenu na půl procentu, hůře je na tom jen Seat s 0,1 procenta.

Propad ziskové perly

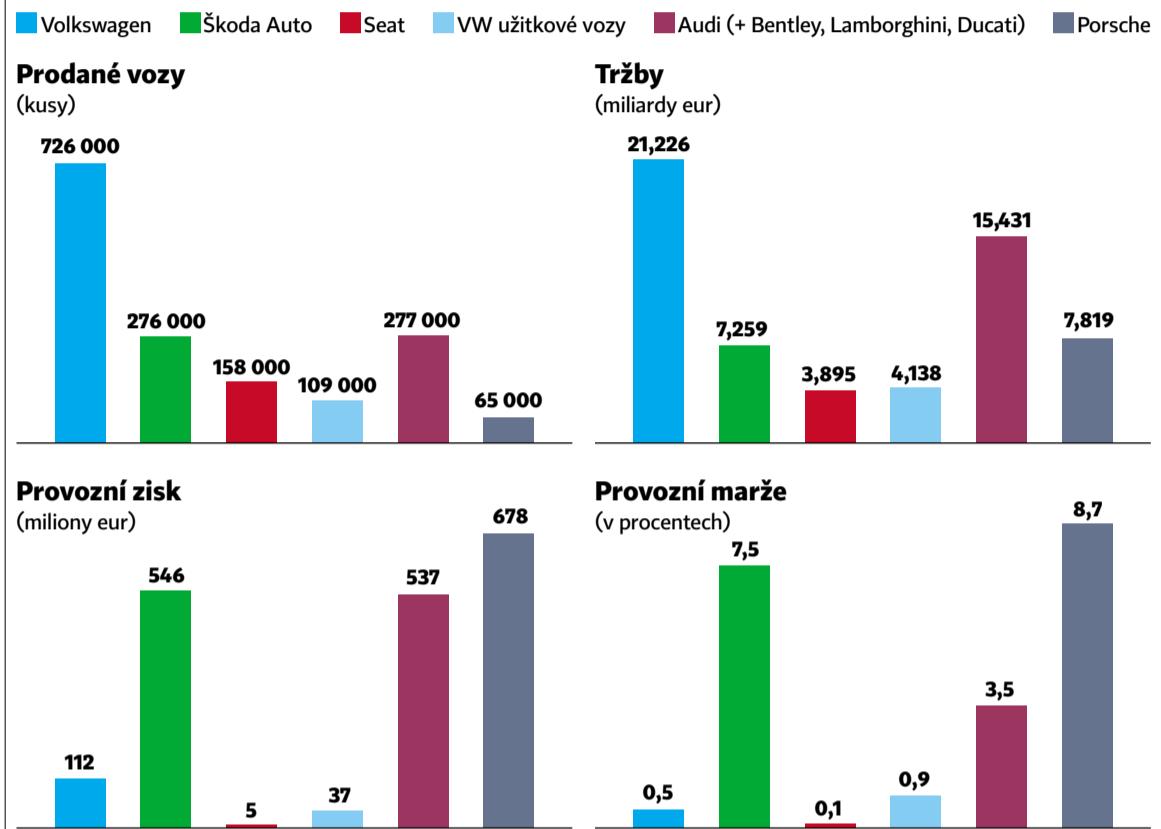
Vůbec dobře na tom není ani automobilka Porsche, dříve zisková perla koncernu. Její provozní zisk klesl od ledna do března v porovnání se stejným obdobím loňska o 40 procent na 762 milionů eur. A manažerové firmy ze Stuttgartu si nevěří ani ve zbytku roku: ve svém výhledu na letošek opravili prognózu provozní marže na rozmezí 6,5 až 8,5 procenta z plánovaných deseti až dvanácti.

Do výsledků Porsche se promítá propad poptávky v Číně, situaci navíc zhorší i cla zavedená americkým prezidentem Donaldem Trumpem na dovoz aut z Evropy. Porsche předpokládá, že jen za duben a květen zvýší náklady automobilky o více než 100 milionů eur. Kromě toho se Porsche také úplně nevyplácí sázka na elektromobilitu. Šéf koncernu i Porsche Oliver Blume již na jaře označil cíl prodávat do roku 2030 přibližně 80 procent elektrických a hybridních vozidel za „nerealistiky“.

Škoda drží koncern

Naopak Škoda Auto v prvním čtvrtletí zvýšila provozní zisk na 546 milionů eur (13,6 miliardy Kč) z 535 milionů eur před rokem. Tržby jí vyskočily o 10,4 procenta téměř na 7,3 miliardy

Výsledky značek VW za první čtvrtletí roku 2025

Zdroj: Výsledková zpráva VW

eur. Na provozním zisku celého koncernu se podílí z necelých 19 procent, Porsche z 26. Škoda začíná stuttgartskou automobilku dohánět i z pohledu provozní marže: za první tři měsíce se dostala na 7,5 procenta.

Je tak možné, že Škoda v následujících měsících přeskočí Porsche v pozici nejvýdělečnější automobilky koncernu. Porsche utrpí zavedenými cíly na dovoz aut do USA, kam exportuje z Evropy. Škoda Auto byznys v USA nemá, cla se jí tak vyhnou a svůj byznys v Evropě má prozatím stabilní. Navíc letos uvedla nové elek-

troauto Elroq, o které je mezi zákazníky zájem a objednávky na něj počítá v desítkách tisíc kusů.

„Koncern Volkswagen v podstatě zachraňuje Škodu Auto, v současné době je ve VW za hvězdu. Volkswagen Škodu potřebuje. Je to neuvěřitelné, tomu by před dvaceti lety v německém automobilovém sektoru nikdo nevěřil,“ sdělil v rozhovoru s HN už v únoru expert Ferdinand Dudenhöffer z německého Centra pro automobilový výzkum. Souhlasí s ním i někteří vysoko postavení českí manažerové z konkurenčních automobilek.

V rozhovorech přiznávají, že Škoda je na tom velmi dobře nejen na českém trhu, ale i v zahraničí.

„V koncernu je na tom nyní dobré. Je před Audi a výrazně konkuruje Volkswagenu. Je to značka, která není masová ani přemiová, má výborné portfolio elektrických i spalovacích modelů, je lokální ale s německou kvalitou a navíc má cenově dostupnější auta než Volkswagen. Pokud se něčemu nestane, tak má před sebou velmi dobrou budoucnost. A to nyní nemůže říct každý,“ uvedl anonymně jeden z nich.

Inzerce

HN064445-4

**BYTY
NA VACKOVĚ**

Nová etapa právě v prodeji

Praha 3

- 69 nových bytů
- krásné bydlení přímo u parku
- jen 10 minut do centra
- v nejvyšších patrech panoramatické výhledy na celou Prahu
- v oblíbené lokalitě Horního Žižkova
- poslední etapa v rámci rezidenčního projektu Na Vackově

byty.navackove.cz

Jitka Vlková
jitka.vlkova@hn.cz

Karouselové podvody už nás tolik netrápí, stát ale tratí na zastřeném zaměstnávání

Podle šéfky Finanční správy ČR Simony Hornochové se podvody s nelegální prací v Česku rozvinuly do nebývalých rozměrů a stát na nich tratí minimálně 50 miliard. Finančák se na tuto oblast nyní intenzivně zaměří.

Simona Hornochová stojí v čele finanční správy dva roky a pracuje na tom, aby posunula úřad k digitalizaci a automatizované práci s daty. Pro lidi chystá předvyplňování daňových přiznání, pro firmy výhledově jedno inkasní místo, pro daňové kontrolory datový sklad. Celá správa daní se pak má odehrávat v novém informačním systému, k němuž by po letech příprav mohlo být letos vybrán dodavatel. V rozhovoru pro HN šéfka daňového úřadu možná překvapivě upozorňuje na bobtnající problém, který prorůstá celou českou ekonomikou: kvůli rozsáhlým podvodným praktikám stát vybírá méně na daních a odvodech ze zaměstnávání lidí.

Kde dnes utíkají na daních českému státu největší peníze?

Považují za úspěch, že oblast karouselových podvodů na DPH se nám díky kontrolnímu hlášení a systematickému přístupu a napření kontrolních kapacit správy podařilo podchytit. Je to vidět na číslech – v roce 2017 jsme detektovali kolem miliardy korun rizikových transakcí a dnes jsme na 350 milionech. Teď musíme upřít pozornost na jiné oblasti – hlavně na daň z příjmů právnických osob a daň ze závislé činnosti, které jsme oproti DPH trochu upozdňovali.

Co se děje u těchto dvou daní?

Do oblasti daně ze závislé činnosti se nám přesunulo hodně podvodů. Nemyslím tím švarcsystém, ale zejména rostoucí problém zastřeleného agenturního zaměstnávání. Práce externích zaměstnanců se často skrývá pod smlouvou o dílo, dodavatelé provozují tento byznys pomocí řetězců propojených firem a často je spojený i s podvodem na DPH. Zaměstnavatele, kteří si takto pracovníky objednávají, bývají často opravdu velké provozy, a ne nutně si své zapojení do podvodu v plné míře uvědomují. Je potřeba zopakovat osvětovou kampaň.

Kolik může státu na nelegálním zaměstnávání utíkat peněz? Zástupci legálních personálních agentur neoficiálně mluví o 70 miliardách korun, ministr práce oficiálně až o 40. V Česku se tento jev rozvinul do nebývalých rozměrů. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí odhadoval v rámci studie z let 2012 a 2013 roční výpadek příjmů ze sociálního pojištění, zdravotního pojištění a daně z příjmů fyzických osob kvůli nelegální práci přibližně na 50 miliard korun. Na daní ze závislé činnosti odhadujeme „jen“ 10 miliard. Důvodem je, že jde většinou o nízkopříjmové zaměstnance, dělnické profese, kterým i po odečtení slevy na poplatníku vychází nízká daň z příjmů.

Vzhledem k tomu, že od té zmíněné studie stoupala minimální zákonné mzda dvaapůlkrát, ta čísla mohou být násobně vyšší, že?

Problematiku dlouhodobě řeší pracovní skupiny se zapojením několika resortů. Chceme sdílet data napříč úřady, zapojit naši analytickou i kontrolní kapacitu a systematicky se na tuto oblast zaměřit.

Od Nového roku se prolomila daňová mlčenílivost mezi finanční správou a inspekci práce. Jak to pomůže?

Považovali jsme v této oblasti za přínosné, aby informační linka mohla jít nejen od inspekce k nám, když detekuje nějaký problém, ale abychom i my mohli inspekci upozornit, když vidíme rizikové znaky v našich analytických výstupech. Inspektoré jsou poměrně akční. Chystáme se obnovit kampaň, která bohužel v roce 2019 úplně zapadla, a znova informovat, jak tyto nelegální modely fungují a jaká daňová rizika přinášejí pro firmy, které se do nich zapojí.

~
Potřebujeme spojit dva nekompatibilní systémy výběru sociálního pojistného a daní. Tentokrát věřím, že se nám to podaří.

V souvislosti se zdaněním zaměstnanců čekají finanční správu revoluční změny v tom, jaká podrobná data jim budou zaměstnavatelé o zdanění pracovníků hlásit. Za dva roky má začít platit jednotné měsíční hlášení zaměstnavatelů (JMHZ). K čemu to povede?

Bez dat od zaměstnavatelů na jednom místě nedokážeme navázat jedním inkasním místem, po kterém všechni volají. To historicky opakovaně zkrachovalo na tom, že resorty nebyly schopny spolupracovat na společném řešení. Potřebujeme spojit dva nekompatibilní systémy výběru sociálního pojistného a daní. Tentokrát věřím, že se nám to podaří. Bude také lépe vidět některé nezádoucí praktiky v oblasti závislé práce. Dnes pro naši analytiku a kontroly získáváme data od ČSSZ se značným zpožděním, nemáme je k dispozici napřímo od zaměstnavatelů.

Zákon o jednotném hlášení prošel prvním čtením. Kontroverze budí zrušení srážkové daně. Proč se musí zrušit?

Politická debata je zbytečně vyhrocená. Srážková daň jako další alternativa zdanění závislé činnosti velmi komplikuje programování celého systému JMHZ i samotný jednotný formu-

lář. Když ze srážkové daně uděláme zálohovou, elegantně se tomuto vyhneme. To ovšem samo o sobě neznamená, že osoby dotčené touto změnou budou muset podávat daňové přiznání.

Znávrhu ale vyplývá, že řada lidí by nově musela podávat daňové přiznání. Jak to tedy je?

Naším cílem bylo doplnit do návrhu zákona jednu větu, že u určitého okruhu osob se sražením zálohy bude mít daň za vypořádanou. Záloha se pro ně tedy bude chovat obdobně jako srážková daň, žádné přiznání nebudou muset podávat, pokud nechtějí. Pozměňovacích návrhů k jednotnému hlášení lze ostatně očekávat víc, ten projekt je velmi komplexní a příprava technického řešení může vyžadovat nějaká upřesnění.

Koho by ten okruh osob měl zahrnovat?

Jeho definování je typicky politickým rozhodnutím, které nemohou dělat úředníci. Dnes se u zmíněných drobnějších přívýdělků srážková daň vztahuje na dohody o provedení práce do 11,5 tisíce korun a na souběžný zaměstnání s příjmem malého rozsahu (do 4,5 tisíce korun – pozn. red.). V těch případech není třeba podávat přiznání. Z našeho pohledu je možné tento okruh osob nejen zachovat, teoreticky by se mohl ještě rozšířit. Na druhou stranu i dnes si řada studentů s přívýdělkem z brigády přiznání podá, protože jen tak uplatní slevu na poplatníka (až 30 840 korun – pozn. red.) a dostanou sraženou daň zpátky. Pro ty připravíme na portálu Moje daně daňové přiznání, které jim předvyplníme, protože budeme mít data od všech jejich zaměstnavatelů. Abychom stihli přizpůsobit systém, máme v zákoně dvouletý odklad.

Jak by se ten okruh osob, které nemusí podávat daňové přiznání, mohl rozšířit?

Například pokud zaměstnanec po přičtení veďlejších příjmů nepřekročí hranici pro progressivní zdanění (trojnásobek průměrného příjmu, od kterého se platí vyšší daň z příjmu – 23 procent – pozn. red.), nemusel by daňové přiznání podávat. Není to koncepční a ani spravedlivé, aby osoba s příjmy nad touto hranicí z dalšího přívýdělku platila jen 15 procent.

Jak JMHZ zefektivní správu daní?

Budeme moci se získanými daty analyticky pracovat, a to téměř v reálném čase. Zároveň to zjednoduší spolupráci s jinými kontrolními orgány, například zmiňovanou inspekci práce nebo ČSSZ. Samozřejmě zaměstnancům budeme schopni předvyplnit daňové přiznání. Budou tam mít z JMHZ sehrané údaje o příjmech od všech zaměstnavatelů, další údaje budou dodávat například penzijní společnosti a poskytovatelé DIP. Trénujeme ted umělou inteligenci, aby uměla přečíst i rukou psané nařízení potvrzení o přiznání daru. Program pak sám příslušné údaje přepíše do příslušných kolonek.

Kdy bude předvyplněné přiznání k dispozici?

V roce 2026 začnou zaměstnavatelé reportovat data prostřednictvím JMHZ a my z něj budeme od roku 2027 vyměřovat daň ze závislé činnosti. Aktuálně čekáme, až nám ministerstvo práce upřesní technické zadání, abychom si vybudovali technologii, která bude komunikovat s jejich systémem, s naším ADIS i s portálem Moje daně.

To bude už v rámci nového daňového informačního systému (nDIS)?

Ne, bude to samostatné technické řešení, abychom nemuseli čekat na nDIS. Budeme vše stavět tak, aby to do něj posléze zapadlo. Řešení ještě postaví stávající dodavatel, původní Automatizovaný daňový informační sys-

tém (ADIS) nakonec zůstane jako archiv pro historická data, která nebudeme přetahovat do nDIS.

Co bude předvyplněné přiznání znamenat pro daňové úředníky?

Lidem na vyměřování se uvolní ruce. Slovo „automatizovaný“ v názvu současného systému považuji do jisté míry za eufemismus. Stále vyžaduje velký podíl ruční práce pracovníků vyměřovacích oddělení, což jsou ti, kdo mají první kontakt s přiznáním. Musí ho projít, všechno zkontrolovat, aby se údaje správně dostaly do systému. Nový systém prověří automaticky, zda tam není nevyplněná kolonka nebo nechybí příloha. Usnadníme práci také daňové kontrole.

Jak?

Díky datovému skladu, který teď dobudováváme, naši daňoví kontroloři automaticky dostanou analýzu konkrétního zaměstnavatele, zaměstnance nebo i jiného kontrolovaného subjektu vypracovanou ze všech interních i externích zdrojů. Budou mít k dispozici srovnání v závislosti na regionu či druhu podnikání a podobně a uvidí, jestli je vše v rozumních odchylkách, nebo tam jsou podezřelé anomálie. Do budoucna už se nemůžeme spoléhat na takové množství ruční práce, jakou dnes musí provádět analytici.

Jak jste daleko s výběrem dodavatele na nDIS?

Vedeme soutěžní dialog se třemi zájemci a dovyjasňujeme si, jak by měla první fáze tohoto systému vypadat. Probíhá to formou jednacího řízení s uveřejněním. Mám z toho dobrý pocit, podle zapojených kolegů všichni kladou kvalifikované dotazy, vedou odborné profesionální diskuse, klíčové otázky a odpovědi publikujeme. Zatím jsme tedy ve fázi po podání předběžných nabídek, jejich cenový rozsah nemohu komentovat.

Kdy by měl být dodavatel vybrán?

Odhadujeme někdy na podzim. Nechceme kolikově uspěchat.

Finanční správa začala loni na podzim s novou aktivitou a rozesílá lidem dopisy s neformálním upozorněním, že v minulosti něco neuvedli v daňovém přiznání, nazvali jste to daňové echo. První vlna se týkala těch, kteří předčasně vypovíděli penzijní spoření a nedodanili to. Jak dopadla druhá vlna, když jste upozornili na nesprávné uplatnění slevy na manželku či manžela?

Ještě nemáme finální čísla, ale rozhodně nadpoloviční většina obeslaných už zareagovala. Je zajímavé, že nám dodatečné přiznání podávají i lidé, kteří si dopis s upozorněním nepřevzali. Zřejmě i díky medializaci této aktivity nastala určitá míra sebereflexe. Dochází i k omylům, například jsme měli případ, když žena uplatňovala slevu na manžela, který měl coby podnikatel poměrně velkou ztrátu. Nepočítala mu příjmy, ale rozdíl příjmů a výdajů. UKazují se tedy určitě

~
Chceme minimalizovat zpoždění mezi podáním daňového přiznání a naším upozorněním, aby lidé platili co nejmenší úrok z prodlení. Upozorníme je informačním dopisem ještě dříve, než přiznání podají.

Simona Hornochová stojí v čele finanční správy dva roky.

Foto: HN - Honza Mudra

tá systémová nepochopení, na která budeme průběžně reagovat a doplňovat časté otázky a odpovědi na webu finanční správy.

Budete v aktivitě pokračovat?

První dvě echa se týkala daňových přiznání za rok 2022, teď budeme obesílat ty, kteří mají resty za rok 2023. Do budoucna chceme minimalizovat zpoždění mezi podáním daňového přiznání a naším upozorněním, aby lidé platili co nejmenší úrok z prodlení. Pokusíme se je upozornit informačním dopisem ještě dříve, než přiznání podají, pokud budeme mít včas k dispozici data. To se typicky týká předčasněho ukončení smlouvy na penzijní spoření, kdy se musí vracet uplatněné daňové odpočty. Tyto informace získáváme od ministerstva financí, které je regulátorem v této oblasti.

Na co se zaměříte ve třetí vlně daňového echa?
To zatím neumím říct. Ještě nemáme data na tolik kompletní, abychom další vlnu spustili.

Finanční správu trápí daňové úniky na DPH i daní z příjmů firem u online taxislužeb, ne-

SIMONA HORNOCHOVÁ (51)

- Uznávaná expertka v oblasti korporativní daně a mezinárodních smluv vede Finanční správu ČR od roku 2023.
- V letech 2014 a 2015 dělala náměstkyňu pro daně a cla ministru financí Andreji Babišovi (ANO). Před nástupem na ministerstvo pracovala skoro 20 let pro poradenskou skupinu EY.
- Následně krátce pracovala jako správce investičního portfolia pro Marka Rosenbauma a poté pro právní kancelář Kocián Šolc Balaštík. Expertně se dlouhodobě angažovala v Komisi daňových poradců ČR a aktivně připomínkovala daňové zákony.

mluvě o nelegálním zaměstnávání. Daňovou ztrátu odhadujete téměř na miliardu korun. Co se kolem toho nyní děje?

Na únorové evropské konferenci jsme si potvrdili, že v tom nejsme sami. Snažíme se teď nakontaktovat místní vedení některých online taxi-služeb, abychom s nimi jednali – nejdříve o žádoucí formální výzvu, domníváme se, že je v jejich zájmu s námi jednat, protože daňové úniky mohou nakonec diskreditovat i jejich jméno.

Na čem se s nimi budete chtít domluvit? Díky evropské směrnici dostáváte automaticky jednou za rok informaci o příjmech uživatele online platform, což je ale dlouhá doba.
Faktem je, že každý, kdo zpracovává údaje nezbytné pro správu daní, je povinen je správci daně poskytnout. Online taxi-služby se mezi takové osoby počítají, například každý měsíc svým uživatelům vyúčtovávají faktury za uskutečněné jízdy.

Můžete je po nich tedy požadovat už ted?
Teoreticky ano, ale je třeba vést s provozovateli platform konstruktivní dialog. Bavíme

se tu o ryzích podvodech, pro které jsou platformy zneužívány.

Další velký téma je neplacení daní a cel ze strany e-shopů z mimoevropských zemí – zejména těch, které využívají čínské online platformy jako Temu nebo Shein. Jaký jste tady našli recept?

Řešení musí být evropské, my s tím nic systémově neuděláme. Jeden rozšířených problém je, že zboží se při dovozu deklaruje s nižší hodnotou, než je skutečná cena, a e-shopy se tak vyhýbají clu. Celníci to nedokážou v tom množství zkонтrolovat. Clo není agenda finanční správy, ale jistě by pomohla změna osvobození zásilek do 150 eur.

Vás se tedy týká problém s vyhýbáním se DPH. Jak mechanismus funguje?

Odesílatel například deklaruje, že kontejner je určený k dodání do jiného členského státu a přes Českou republiku jen tranzituje, takže se tu nevybere DPH. Ve skutečnosti je zboží určené pro spotřebitele v ČR, což zjistíme, až když ve spolupráci s celní správou kontejner otevřeme – na balíčcích jsou adresy na české zákazníky. V kapacitních možnostech je pouze omezený rozsah kontrol a pohyb zboží v rámci EU není nijak sledován. Prodejci ze třetích zemí neplatí ani poplatky za obaly a recyklační poplatky, což způsobuje další ztráty českému státnímu rozpočtu. O nekalé konkurenci českým obchodníkům nemluvě.

Think-tank Centrum ekonomických a tržních analýz spočítal ztráty pro stát na devět miliard korun ročně. Je nějaký způsob, jak z těch zásilek DPH vybrat?

Pomohlo by zavedení sledování dovezených zásilek na území EU až do místa určení. Koncem koncem informaci o cestě zásilky mají standardně k dispozici sami zákazníci a kurýr má čtečku čárového kódu, kterou již dnes všechny zásilky načítá. Otázkou je, zda je problém technický, nebo spíš v ideologické rovině volného pohybu zboží v rámci unijního trhu. S těmito úniky na DPH bojují všechny státy EU. V praxi když v nějakém státě začnou být celníci ostrážiti, zvýší kapacity a více kontrolují, tak se jen vstupní místo do EU přesune do jiné země.

Finanční správa nedávno oznámila, že hledá kancelářskou budovu, kam sestěhovat své úředníky v Praze. Už jste něco objevili?

Dělali jsme průzkum trhu a máme jednu nabídku s parametry, které potřebujeme. Zadali jsme znalecké posudky na ocenění, ale zatím bychom neradi cokoliv zveřejňovali, dokud neproběhla žádná zásadní jednání.

Inzerce

HLAVNÍ PARTNER
VIATRIS

HLAVNÍ PARTNER
Letařství Praha

OFICIÁLNÍ PARTNER
Q-Spot Cool

OFICIÁLNÍ PARTNER
dji TEUNEK

OFICIÁLNÍ PARTNER
HOUSTON POKORNÝ A S

MEZI PLOTY

11 SCÉN – 100 ÚČINKUJÍCÍCH

CENOVÁ BOMBA!
www.meziploty.cz

24.-25. 5. 2025

Richard Müller / Olympic / Xindl X
Aneta Langerová / Michal Hruža / Lenny / Visací zámek
Kašpárek v rohlíku / Sto zvířat / Michal Horák / Bert & Friends / N.O.H.A. / MYDY
November 2nd / Vanua2 / Rozálie / Skyline / Marta Jandová / Deloraine / Lenka Dusilová

PARTNER Aktuálně.cz

GENERÁLNÍ PARTNER
innogy / Powered by MVM

VE SPOLUPRÁCI
IBI INSTITUT PRO INOVACE A BUDOUĆÍ

100 kapel a divadel?

Spočítej si je na
www.meziploty.cz

HN064589-2

■ Pojišťovnictví

Ředitel pojišťovny dostává odměny téměř půl milionu korun měsíčně. Za co? Nevzpomínám si, říká šéf rady, která rozhodla

Veronika Capáková
veronika.capakova@hn.cz

Reditel Zdravotní pojišťovny ministerstva vnitra David Kostka si podle serveru Hlídač státu měsíčně přijde na odměny ve výši 416 tisíc korun. S čtvrtmilionovým platem mu tak chodí dohromady 666 tisíc, což je druhý nejvyšší plat v české veřejné správě. Členové správní rady, kteří takové odměny schválili, ale nechtějí blíže vysvětlit, za co konkrétně Kostka tak vysoký měsíční bonus dostává.

Pro srovnání – ředitel největší tuzemské zdravotní pojišťovny VZP Zdeněk Kabátek v letošním roce dosáhl k platu, který činí 355 tisíc korun, ještě roční odměnu ve výši 2,3 milionu korun. Ta vychází na 191 666 korun měsíčně. Měsíční odměny má Kabátek tak více než dvojnásobně menší než Kostka, ačkoliv VZP je co do počtu pojistenců i objemu rozpočtu větší pojišťovnou.

Za rok 2023 sice skončila Zdravotní pojišťovna MV 5,7 milionu v zisku. Zároveň ale ve výroční zprávě sama přiznává, že již několik let po sobě dosahuje nižšího růstu výběru pojištěného nejen ve srovnání s průměrem za celý systém, ale i vůči odhadům ministerstva financí z makroekonomické predikce pro daný rok.

Ceská průmyslová zdravotní pojišťovna, která je pak podobně velká, je oproti tomu v zisku téměř 6,5 milionu korun. Nicméně osmimilionový roční výdělek její ředitel nemá. Hlídač státu získal od průmyslové zdravotní pojišťovny data k pěti členům vedení, z nichž jeden bude právě ředitel. Všichni z úzkého vedení si ročně i s bonusy vydělají kolem tří milionů

korun. Kostka si oproti tomu přijde téměř na osm milionů korun ročně.

Odměny ředitele Kostky schválila správní a dozorčí rada pojišťovny, která je zčásti jmenována i vládou. V jejím čele stojí policejní prezident Martin Vondrášek. HN napsal, že o mzdových parametrech rozhodla správní rada v dubnu 2023, tedy v čase, kdy byl jejím předsedou Jiří Nováček, a od té doby je smlouva o mzdě generálního ředitele respektována. Nováček HN řekl, že si již po drobnosti schvalování nepamatuje.

Vondrášek pak jen doplnil obecně, že kritéria odměn vycházejí z naplňování strategie pojišťovny a zdravotně pojistných plánů. „Pokud jsou kritéria pro vyplacení odměn splněna, odměny generálnímu řediteli náleží. Zdravotní pojišťovna dosahuje dlouhodobě velmi dobrých výsledků a úspěšně prošla několika turbulentními obdobími s vysokým standardem péče o pojistence, jejichž počet neustále roste,“ odůvodnil Vondrášek.

Zástupci jmenovaní vládou odmítali na dotazy HN odpovědět, další členové odpovídali neurčitě. „Udelení odměny podléhá splnění jasně daných cílů za sledované období. Každý cíl má svoji váhu. ZPMV se dlouhodobě usadila na nejlepších příkladech zdravotních pojišťoven,“ uvedl například jeden z členů Aleš Lehký. Ministerstva zahraničí a zdravotnického výboru HN neodpověděla s odkažem na to, že je to zcela v rukou správní rady.

Za co přesně Kostka bonus získal, nechce blíže vysvětlit ani samot-

ná pojišťovna. „Konkrétní úspěchy nemůžeme ze strategických důvodů zmíňovat,“ řekla tisková mluvčí Jana Schillerová. Podle informací HN ale mělo být jedním z důvodů to, že zdravotní pojišťovna skončila v kladných číslech.

Členové správní rady jsou za svoji funkci placeni, ročně si vydělají podle organizace Kverulant v průměru 270 903 tisíc. Zdravotní expert Pavel Vepřek tak označuje jejich mlžení ohledně důvodů tak vysokých odměn za nepřijatelné.

„Veřejnou funkci by měli zastávat v plném rozsahu, což znamená ko-

munikovat i s médií, a dostát svým závazkům, které z toho vyplývají,“ říká. Vepřek také kritizuje, že v rámci pojišťoven sedí právě zástupci státu. „Není to v pořádku. Pojišťovny by tam měly mít dosažené zaměstnance a pojistence,“ dodává.

Vysoké odměny ředitele nejsou jedinou kontroverzí, která probíhá ve Zdravotní pojišťovně MV. Server iRozhlas přinesl na začátku dubna informace o tom, že pojišťovna dávala podezřelé zakázky na marketing firmy podnikatele Davida Trávníčka. Za posledních pět let se jednalo o zakázky v hodnotě 40 milionů korun.

Dvě smlouvy podepsal i generální ředitel Kostka, a to i přes neschválení vedoucím právního odboru, jak nařizují vnitřní směrnice pojišťovny.

Partnerka podnikatele Trávníčka Veronika Mačáková pracuje navíc v pojišťovně jako vedoucí v oddělení marketingu. A přátelské vztahy s Trávníčkem nepopíral ani generální ředitel Kostka. Chybou při zadávání zakázek potvrdil i audit, který si pojišťovna nechala zpracovat. Takové informace znepokojovaly i některé členy rady, Kostka ale dál zůstává ve funkci, ve které je od roku 2015.

S přispěním Michaely Ryšákové

Téměř osm milionů korun Tolik si ročně vydělá generální ředitel Zdravotní pojišťovny ministerstva vnitra David Kostka. Vysoké odměny ale správní rada pojišťovny nechce blíž komentovat.

Foto: Čestmír Jíra

■ Školství

Školy podporu nadaných často nestihají, suplují je kroužky

Markéta Hronová
marketa.hronova@hn.cz

Bavila ho technika, dostal se do Domu dětí a mládeže ve Zlíně a nadchnul se pro raketové modelářství, v němž reprezentuje Česku republiku i v zahraničí. David Janečka ze Zlína nyní studuje na vysoké škole strojírenství a je pouze jedním z velkého množství příkladů, jak kroužky mladým lidem pomohly s rozvojem kariéry. Často to dokázou lépe než školy, které se teď rádují let soustředily hlavně na podporu dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

S tím, že mimoškolní aktivity jsou pro nadané děti skvělým způsobem, jak podpořit jejich nadání, souhlasí i Marriana Kohoutová, která nyní maturuje a k nadaným dětem sama patří. Až po několikáté změně školy

narazila na pedagoga, který ji v jejím zájmu o historii podpořil a dostala se k aktivitám, které ji, jak sama říká, „vystřílely do vesmíru“.

Ve školách totiž podle jejich zkušeností řada nadaných dětí trpí. Často to nebývají ti s nejlepšími výsledky. Nechápou, proč by se měli drtit matematiku a fyziku, když je zajímá tvůrčí psání, a naopak. A možná právě proto jejich zájem a zápal pro věc mohou lépe uspokojit v odborně zaměřených středních školách v případě starších dětí nebo zájmových centrech.

„V kroužcích je více příležitostí si nadaných dětí všimnout. Ty mají často tendenci se podhodnocovat, ale nám se otevřou a jsou vděční, že si s nimi povídáme,“ popsal ve středu na konferenci o podpoře nadání ředitelka a zakladatelka Střediska volného času Radovánek v Plzni Eva Tischlerová. Právě Plzeňský

kraj se na systematickou podporu vzdělávání nadaných dětí zaměřil už v roce 2020. Dobře spolupracují se školami a věnují se nejen umělecky a sportovně, ale i technicky či přírodovědně nadaným dětem. „Naši lektori s nimi pracují mnoho hodin týdně, vytvořili autonomní motorkáři, sestrojili robota, který vyhrál prestižní soutěž v Číně,“ popisuje Tischlerová.

V Plzeňském kraji také za poslední roky velmi stouplo počet identifikovaných nadaných dětí.

~
Mimoškolní aktivity jsou pro nadané děti skvělým způsobem, jak podpořit jejich nadání.

vaných nadaných a je to právě díky tomu, že se na to kraj systematicky zaměřil a vytvořil metodiku. Odborníci dlouhodobě upozorňují na fakt,

že jich je ve školách mnohem více, než vychází ze statistik. Ty hovoří zhruba o pěti procentech nadaných a jen o 0,08 procenta mimořádně nadaných žáků. Nová studie ekonomického institutu CERGE, kterou na konferenci krátce představil Daniel Münnich, poprvé přišla s daty, která dokazují, že tato čísla jsou podhodnocena.

Jestli se testy dostanou do všech škol, je ale politické rozhodnutí, které čeká na novou vládu. „My se nyní snažíme školy informovat o možnosti testy využít, zaplatit je mohou také osvícení zřizovatelé, což se už nyní v některých krajích děje. Nejsou to velké částky,“ uvedla ředitelka Platformy pro podporu nadání Ivana Blažková s tím, že cílem oddělení je udělat nejdříve nějaké pilotní ověřování, pokud by dostali od politiků zelenou.

rodních šetření TIMSS a PISA u desetiletých žáků.

Lepší podpoře nadaných se nyní chce věnovat i ministerstvo školství. Letos vznikla Platforma pro podporu nadání a jejím cílem je dostat do co nejvíce škol informace o tom, že by se na vyhledávání talentů a jejich členou podporu měly vůbec zaměřit. Do škol by chtěli dostat také testy, které umí nadání u žáků odhalit.

Autoři uvedené studie se zaměřili na matematicky nadané studenty a našli jich deset procent. Výkazy základních škol přitom uvádějí jen 0,2 procenta. Matematické nadání se přitom často nerozpozná zejména u dívek a žáků ze socioekonomický znevýhodněného prostředí. Studie přitom vycházely z výsledků meziná-

■ Profil

Úspěšný investor a jeho dobrosvět. Kdo je muž, který na daních zaplatil 1,7 miliardy

Jan Barta dosud zůstával stranou zájmu veřejnosti, jedno daňové přiznání to ale změnilo. Přinášíme pohled do života muže, který byznysově vyrostl na internetových doménách a online pojištění a má neobyčejný čich na investiční příležitosti na akciových trzích. A který by jednou kromě dárcovství rád přiložil ruku k dílu i v politice.

Michael Mareš
michael.mares@hn.cz

Nesnáší označení miliardář. Obecně, ale zvlášť u sebe. „Co to o vás řekne? Byl bych radši, kdyby hlavní atribut byl třeba to, že má člověk dobré srdce.“ říká Jan Barta a tón hlasu napovídá, že ho „miliardář“ dokáže vytvořit. Před pár dnů mu bylo 40 a možná symbolicky právě v těchto týdnech se u něho miliardářské přízvisko začalo objevovat častěji. V byznysu je jako úspěšný investor a filantrop ze skupiny Pale Fire Capital známý už dlouho, širší veřejnost ho však objevuje až nyní – poté co vyšlo najevo, že za rok 2023 zaplatil coby fyzická osoba na daních 1,7 miliardy korun. Stal se tak desátým největším plátcem daně z příjmů u nás a státu na ní odvedl více než Plzeňský Prazdroj, operátor O2, kyberbezpečnostní gigant Avast nebo banky UniCredit, Moneta a ČSOB.

Kdo je muž, který se narodil v USA, vžila se pro něho přezdívka JB, tedy „Džej-by“, a jeho byznysový záběr má tak široký rozptyl, že během posledních dvou dekad sahal od vlastnictví stovek tisíc internetových domén přes rychle rostoucí topoly a titulární partnerství fotbalové ligy až po obří investice do akcií největších energetických společností světa. HN přináší profil Jana Barty, kde se – chtě nechtě – bude slovo miliarda v různých podobách opakovat často.

Sice neexistuje žádný žebříček, který by nejúspěšnější české investory porovnal, ale i díky zaplaceným daním je jisté, že Barta by byl dlouhodobě hodně vysoko. Nejvíce se mu daří, když se ve světě něco zásadního mění – platilo to jak za covidu, tak během energetické krize či ruské invaze na Ukrajinu.

Jeho investiční styl je trošku volnější a odvážnější, než bývá zvykem. „Jsem často schopný na sebe vzít víc rizika a déle nepřijemné věci vysedět a nebojím se mít portfolio volatilnější,“ říká s tím, že teď je pro něj opět zajímavé období, protože se především kvůli Trumpovi mění světový řád. „Samotnému mně nezná moc dobře, že z toho dokážu finančně profitovat, ale prostě v takových okamžicích vím, co kupovat a co prodávat. A jiní lidé ne.“

Díky tomu dokáže vydělat spoustu peněz – miliardy – a být jakýmsi bankéřem nejenom byznysových aktivit skupiny Pale Fire Capital, která investuje do nadějných start-upů i už zaběhnutých firem jako Groupon, ale i spousty dobročinných aktivit. Barta tak patří mezi největší donátory a filantropy v Česku. „Douce se mi daří, tak cítím větší zodpovědnost k Česku i ke světu.“

Život na zámku

Barta pochází z rodiny českých emigrantů do Spojených států amerických. Jeho otec utekl v roce 1968, ještě předtím, než přijely tanky. Z německého utečeneckého tábora se dostal do britské armády a čekal na povolení vystěhovat do USA. Jeho matka utekla v roce 1979 přes Jugoslávii a Itálii. Oba se potkali v Kalifornii, kde studovali na vojenské škole Defense Language Institute, kde se na vrcholu studené

války učila i čeština. V roce 1985 se jim v městě Monterey narodil syn Jan.

Po sametové revoluci se rodina vrátila do Československa. Otec o půl roku dříve než zbytek rodiny, aby v Praze vedl pobočku americké vládní organizace IESC. Ta pomáhala s ekonomickou transformací – vozila k nám špičkové řediteli firem a dávala je dohromady s místními protějšky ze socialistických podniků. Poté byl ještě chvíli šéfem Americké obchodní komory, načež se objevila příležitost pro vzdálené příbuzné řešit restituční pro rodinu Křížkových, potomků vynálezce Františka Křížka. Šlo o navrácené majetky – 500 hektarů lesa a polí a dva menší zámky Stádlec a Oltně – v okolí Táboru, což zapadlo do strategie Bartových odstěhovat se z Prahy na venkov.

„Hlavním restituentem byl Jan Křížek. Ten se ale přijel jen pákrát podívat, jinak to řešil můj otec za nějaká procenta z prodaného majetku,“ popisuje Barta. On sám je z otcovy strany praprvníkem Františka Křížka, stavitele první elektrizované železniční tratě v Rakousku-Uhersku mezi Táborem a Bechyní postavené v roce 1903. Podnikavost měli Bartovi předci zjevně v genech. Patřili mezi nejvýznamnější pražské podnikatele od 19. století až do roku 1948. Vlastnili cementárny v Radotíně, část pivovaru Staropramen, pozemky na Barrandově, továrnou na keramiku a dlaždice...

V jedenácti letech se Barta s rodiči stěhal do Prahy na poměrně zdevastovaný zámek Stádlec. „Moc komfortu tehdy nenabízel. Do koupelny jsme chodili s kulichem,“ vzpomíná. „Oba zámky byly vybydlené – v jednom bylo učiliště a ve druhém léčebna dlouhodobě nemocných.“

Ve Stádleci, obci s 500 obyvateli, poprvé okusil české školství, což sám popisuje jako velký kulturní šok. Byla to vesnická trojtřídka, kde se učil českou gramatiku. „Měl jsem štěstí na paní učitelku. Udělal jsem v diktátu třicet hrubek, ale nedala mi pětku.“

Venkov mu poskytl možnost rozvíjet jeho zálibu v zahradničení. V rajčatech a bramborách viděl způsob, jak vydělat první peníze, ovšem o pár let později už u něj převládl úplně jiný zájem. Mezi programy satelitní televize objevil burzovní kanál CNBC a svět akciových trhů ho zcela pohltil. Ve třinácti začal nakupovat první akcie, zejména ty, co měly něco do činnosti s internetem, jako America Online, které v době internetové horečky letěly vzhůru. Aby je mohl nakoupit, potřeboval na to od rodičů nejen startovací kapitál zhruba pět milionů korun, ale také jejich požehnání si na jejich jméno otevřít v bance v Táboře brokerský účet.

Byla to burzovní jízda nahoru – a pak prudce dolů. V jednu chvíli základ rozmnosil na deset milionů, po splasknutí takzvané dotcom bubliny nakonec zbylo 3,5 milionu. Výsledek? Barta přestal dostávat kapesné a odstěhoval se k babičce do Prahy.

„V rodnině se vždy kladl důraz na skromnost a nepovýšování se, na druhou stranu mi rodiče vždy dodávali velké sebevědomí a ukazovali mi, že když se chce, tak všechno jde. To je asi kus Ameriky, který v nás zůstal,“ vypráví Barta, jenž po táborském gymnáziu šel na pražskou English College. Po maturitě se odebral do Velké Británie na prestižní University Co-

ních zákazníků pro další zpeněžení) a kde Barta také rozjel byznys s internetovými doménami. Byla to do velké míry spekulace, sázka na překlepy a omyly, které lidé dělali při psaní webových adres v prohlížeči. Třeba Facebook.com. Nebo hledal zajímavé adresy. Třeba Il.com.

V jednu chvíli měl celkem 700 tisíc domén – tehdy to představovalo jedno procento všech .com domén na světě. Na své weby věšel reklamní odkazy zprostředkováné Googlem nebo Yahoo!, takže z inzerce a přeprodávání návštěvnosti vydělával až deset milionů korun měsíčně. Zároveň to byl ale běh po minovém poli s neustále hrozícími soudními tahanicemi, takže své webové portfolio postupně rozprodal a získaný kapitál investoval jinde. Třeba do serveru ePojištění. Srovnávač povinných ručení a havarijních i jiných pojištění tehdy začínal a s Bartovou společností Elephant Orchestra intenzivně spolupracoval.

Fotbalová liga za hubičku

Na ePojištění.cz se zpočátku velké pojišťovny koukaly skrz prsty. V jednu chvíli se dokonce všech šest největších hráčů ze srovnáváče stáhlo. Ale jak začal online nabírat na síle a ePojištění se i bez nich stalo nejsilnějším hráčem ve svém oboru, postupně se začaly vracet.

Barta vypkoupil podíl jednoho ze zakladatelů, nalil do ePojištění peníze potřebné na rozvoj a stal se největším z majitelů, který si s ostatními vlastníky náramně sedl.

Tehdy se zrodilo partnerství s Dušanem Šenkylem a Davidem Holým, s nimiž má dnes investiční skupinu Pale Fire Capital. Ještě v rámci ePojištění se poprvé zapsali do širšího povědomí chytrou akcí. V roce 2016, když bylo Bartovi 31 let, se stali titulárním partnerem nejvyšší české fotbalové ligy. Využili zapeklité situace, do které se představitelé ligy dostali v momentě, kdy přišli o generálního sponzora – hazardní společnost Synot – kvůli změně loterijního zákona. Za pouhých 25 milionů korun na rok se dostali k prestižnímu partnerství, za nejž mimo hodem letos platí Chance desetkrát tolík.

Pokračování na stranách 8 a 9

Jan Barta (40) během rozhovoru pro HN popisuje své investice a usrkává při tom z půllitrů únětické desítky. Glosuje to tak, že ho „pivo humanizuje.“

Foto: HN - Honza Mudra

Dokončení ze strany 7

Šéf fotbalové asociace Miroslav Pelta měl tehdy pro nového sponzora jen slova chvály. „Jak říká můj syn, když to má na začátku,“ tak je to internet a to je dobré. Věřím, že jsme získali firmu, která pomůže zvýšit důvěryhodnost ligy,“ uvedl Pelta, ale o rok později už tak nadšený nebyl. Nejenže on sám už byl ve vazbě kvůli obvinění ze zneužívání sportovních dotací, Barta a spol. navíc nečekaně smlouvu s fotbalovou ligou vypověděli. Zpětně navíc tohle dobrodružství v neformálních rozhovorech hodnotí tak, že kdyby peníze místo do fotbalu dali do televizní reklamy, bývali by udělali lépe.

Každopádně ePojištění.cz se dostalo na mapu českého byznysu a společně s dalšími servery jako Úspory.cz, Tarifomat.cz či Slevín.cz, sdruženými pod skupinu NetBrokers Holding, mířili k tučnému exitu: nadavkrát ji prodali německé mediální skupině Bauer Media, podle odhadů celkem za více než čtyři miliardy korun.

Pak už se naplno rozsvítil „Kapitál bledého ohně“, tedy Pale Fire Capital. Pod skupinu pojmenovanou podle románu Vladimíra Nabokova se sdružily prakticky všechny byznysové aktivity, které trojice Barta, Šenkypel a Holý měla nebo se chystala rozjet. Do portfolia tak patří například internetové tržiště Aukro, cyklistický start-up Rouvy, letecký projekt Zuri, polský srovnávač pojistení Mubi, technologické firmy jako Uptime Robot či iTrinity, nemovitostní projekt Valuo, farmářské tržiště Scuk a mnoho dalších. Dříve do skupiny patřil i vyhledávací nabytku Favi nebo řetězec vietnamských baterií Banh-mi-ba.

Největší manažerskou akcí Pale Fire Capital je nadnárodní slevový portál Groupon. Původně to byla jen jedna z mnoha Bartových sázek na akciovém trhu, záhy se však ukázalo, že když si nevyhnou rukávy a nepustí se do transformace v nejvyšším managementu sami, Groupon zkrachuje. Barta s Šenkyplem se stali členy představenstva a druhý jmenovaný zároveň výkonným ředitelem. A s českým týmem se už třetím rokem se střídavými úspěchy pokoušejí příběh Grouponu dovezt ke šťastnému konci.

Parták, se kterým je zábava

Když se Šenkypel, mimo jiné spolumajitele karlovarského hokejového klubu, zeptáte na vztah s Bartou po patnácti letech spolupráce, začne mluvit o absolutní důvěře. „Honzovi bych svěřil své účty, když pojedu na dovolenou mimo civilizaci. Má velmi silné vnímání morálních hodnot. Jako partner upozdňuje své ego ve prospěch společného úspěchu,“ říká Šenkypel. „Navíc je to skvělý parták, se kterým se dá zařít spousta zábavy a vtipných historek.“

„Umí se bavit, je to přesně tent typ, se kterým bys šel na koncert do klubu,“ říká Martin Vohánka, majitel společnosti Eurowag a Bartův parták z mnoha filantropických i jiných aktivit. Například se spolu pokouší zachránit vyšehradský železniční most, jemuž hrozí demolice.

Lidé z Bartova okolí vyzdvihují jeho široký rozhled a schopnost spojovat zdánlivě nesouvisící informace. „Dokáže jít za povrch věcí, za obal, za vnější stránku. Má pozorovací talent a výjimečnou schopnost oprostit se od stereotypů, nově syntetizovat a vidět tak souvislosti a příležitosti, které jiní nevidí. Umí formulovat srozumitelně a nezáludně a klást přesné otázky,“ popisuje Vohánka. A Šenkypel souhlasí: „Jak v byznysu, tak v tradingu tak vidí a propojuje si věci, které na první ani druhý pohled nesouvisí. Ze stratosférického pohledu navnímá příležitost, ale pak zazoomuje na detail a pochopí komplexitu potřebnou pro to, aby se věci skutečně staly.“

Podle Šenkypela se při formování osobnosti na Bartovi silně podepsalo to, že prakticky ne-prošel českým školským systémem. „Měl klasickou britskou výchovu, kde dějepis je nejzáj-mavější předmět dávající do kontextu motivace

Filantrap Jan Barta věří, že do pěti let bude schopný s Pale Fire Capital rozdávat k půl miliardě korun. Ted prý od nich do filantropie ročně míří kolem 150 milionů. Jejich peníze podporují například Skautský institut, v jehož prostorách Barta půzoval pro HN.

Foto: HN - Honza Mudra

lidí a historické události. Zároveň měl spoustu inspirace díky historii jeho rodiny a díky výchově jeho rodičů, kteří mu umožnili se rozvíjet i s mřem, se kterým by spousta rodičů ne-souhlasila,“ tvrdí. „Má nejvíce otevřenou hlavu ze všech lidí, co znám – takové ultimátní No rules rules. To, že je v něčem nějaký úzus nebo status quo, dokáže dokonale odfiltrovat a propojuje tak celou hloubku a šířku svých znalostí a přichází s velmi originálními koncepty.“

Má rád cyklické byznysy, v nichž hledá opakující se změnu. A také se přehrabuje ve firmách, které jsou mimo běžné investiční radary.

To – včetně poměrně divokých let na hraně dospělosti – vedlo k tomu, že Barta si už před třicítkou srovnal žebříček hodnot a zesílil v něm pocit zodpovědnosti a smyslu pro spravedlnost. „Mnohokrát jsme i v byznysu společně dělali rozhodnutí, které nevedlo k nejlepšímu finančnímu výsledku, protože jsme měli důležitější morální kritéria,“ popisuje Šenkypel.

„Má to v sobě. Rodová linie jistě sehrála nemalou roli. V odvaze, přirozenosti řídit svůj osud a vést,“ přidává se Vohánka. „Velmi dobře si myslím uvědomuje, že pokud se tyto vlastnosti potkají s pevnými mravními postoji, pak je tvarování světa kolem nejen právem, ale i občanskou povinností.“

Občas ale také nesmírnou záteží. Před sedmi lety u něj propukly stavby silné úzkosti a panic-ké ataky. Cítil přílišnou, až patologickou odpovědnost za dění ve světě, lidi okolo sebe a také svěřené peníze, které investuje. „Byly to šílené stavby, nedaly se vydržet. Odepsal jsem rok života,“ říká Barta o době, kdy nepracoval a tři měsíce chodil každý všední den do Národního ústavu duševního zdraví. Intenzivní terapie přeformátovaly vnímání odpovědnosti. „Díky

pomoci několika zásadních lidí z terapeutické a psychiatrické komunity jsem se z toho vyhral. Budu jim za to vděčný do konce života.“

Pivo mě humanizuje

Investovat miliardy korun do akcií a vymýšlet strategii pro firmy je pro něj zábava. „Můj džob je hodně intelektuálně stimuluující,“ usmívá se Barta. „Žádný den není stejný.“

Nějakou rutinu ale v jeho práci samozřejmě vysledovat lze. Většinou přijíždí (nebo přichází) v rámci zdravějšího životního stylu) do kanceláří na Starém Městě okolo deváté. Nejprve si čte světové zprávy, pak se ponoří do novinek ze společnosti, v nichž má Pale Fire Capital zainvestováno. Řeší strategickou rovinu, exekutivu nechává na jiných. Vycházkami na oběd se moc nezdružuje, firma má vlastního kuchaře, jenž často vaří asijskou kuchyni, což Bartovi, od dvacáti let trpícímu laktózovou intolerancí, využuje. Po obědě pokračuje v započaté práci. V šest hodin večer je už doma – kromě pondělíků, kdy si 14 pracovními hodinami v kuse dožene víkend s rodinou.

Také se pustil do jógy a více chodí, čtyřicítka je prý citit. „Poprvé mě začala pobolívat záda, což nikdy nebylo. Tak jsem u pracovního stolu začal občas stát.“

Irituje ho v současnosti populární trend longevity, tedy dlouhověkosti. „Místo toho, aby lidi dobře vychovali děti a dobře předali své geny a myšlenky, tak se všichni chtějí egoisticky dožít 150 let,“ říká Barta, který během rozhovoru pro HN uskává v půllitrů únětické desítky a glosuje to tak, že ho „pivo humanizuje“. Každou chvilku si také mění pod rtem nikotinový sáček, což je jeho oblíbený způsob, jak udržet mysl bystrou.

„Investování je jedno z nejkreativnějších povolání. Když nad tím přemýšlím, tak mě to dnes asi baví víc než na začátku,“ podotýká s tím, že si prošel opravdu rozmanitou škálou investičních témat. Měl obchod s minerály, dvoupatrový obchod byl přímo naproti Masarykovu nádraží. Vlastnil síť liposukčních studií. Přestoval rychle rostoucí topoly. Patřilo mu obchodní centrum Šestka. Byl významným minoritním investorem do O2 nebo AAA Auto. Měl také bulvární web Extra.cz. V televizním dokumentu Dělníci bulváru, který sleduje práci Pavla Novotného, tehdejšího šéfredaktora,

je scénka, kdy režisér Vít Klusák na jedné redakční party přijde za Bartou, stojícím v pozadí za rozdováděnými novináři, a ptá se ho: „A vy děláte co?“ Načež Barta odtuší: „Mně to patří.“

Tehdy se s Klusákem seznámil a posléze mu financoval několik dokumentů. Role filmového a dokumentárního producenta u něj v posledních letech zesiluje: má za sebou už deset snímků jako Vlny, Havel nebo Muž, který stál v cestě o Františku Kriegelovi (politik, který se v roce 1968 z vrcholné československé garnitury jako jediný vzepřel sovětské invazi). S jihlavským dokumentárním festivalem má Barta společnou produkční firmu. Naposledy se jejich dokument o Ukrajině dostal na prestižní Berlinale.

Bude válka. Na 35 procent

Jak vidno, Barta se umí pohybovat v různých zákoutích podnikatelského světa. „My s Dušanem jsme generalisti. Máme schopnost pochopit různé obory a co je jejich motorem, kde se v nich skrývá příležitost i riziko,“ říká s tím, že k tomu patří kontinuální sběr informací. „Baví se s taxikáři, jak jim to jezdí, i s dveřníky v hotelu, jakou mají obsazenost. Je to někdy skoro až lehké postižení prací.“

Svou práci zesiluje, když vidí něco opravdu disruptivního. Už několik měsíců předtím, než se Česko ponářilo v březnu 2020 do prvního lockdownu, došel z čínských informací k závěru, že covid bude celosvětová pandemie, která potopí globální ekonomiku. „Šel jsem 300 procent short na celý trh, žádné long pozice,“ popisuje svou strategii, kterou lze v obecně rovině popsat jako rozpoznávání vzorců.

Běžně musí pracovat v širokém rozptěti, od makroekonomického pohledu – politických změn, voleb, vývoje měn, úrokových sazeb... – až po pověstné jehly v kupce sena, zdlálivě nevýznamné detaily. Syntézou obou pohledů z kraje roku 2022 došel k závěru, že Vladimir Putin zaútočí na Ukrajinu. Následně hodně investoval do těžby plynu, ropných společností a firem vlastnících ropné tankery. A hodně vydělal.

Barta ve svých analýzách investičních příležitostí i budoucích událostí rád pracuje s pravděpodobností. Říká třeba, že je třicetiprocentní šance, že Spojené státy se během druhé Trumpovy vlády změní v de facto ne-liberální demokracii ve stylu Maďarska. Vidí

pětadvacetiprocentní šanci, že v příštích deseti letech bude světová válka.

Když svou analýzou dospěje k širšímu závěru, co s tím či oním sektorem nebo oborem bude, vyjádří to pomocí sázky na konkrétní firmy, respektive jejich akcie. Stovky milionů dolarů má v titulech, jako je energetická RWE, telekomunikační firma BT Group či „banánová“ Dole, drží velkou pozici v těžařích zlata nebo německých vlastnících bytů.

Má rád cyklické byznysy, v nichž hledá opakující se změnu, přiležitosti z nich plynoucí a jejich správné načasování. Nejen k nákupu, ale pak i k prodeji. Šedesát procent jeho long portfolia je momentálně v takzvaných defensives – telekomunikačních firmách, utilitách (veřejné služby) a infrastrukturních společnostech a výrobcích zboží základní potřeby. Pramení to z přesvědčení, že evropské úrokové sazby půjdou dolů. Přiležitost vidí v biotechnologickém segmentu, v jeho vnímání zásadně podhodnoceném.

Přehrabuje se ve firmách, které jsou mimo běžné investiční radary. Zdůrazňuje, že ho nezajímají tituly, které mají všechni. Naopak se dívá na firmy, které jsou často i v problémech, předlužené a analytici velkých bank je rádi prodan. „Mám v sobě dobré vypěstované chápání, kde se v jaké investici skrývá riziko. Myslím, že na to jsem o hodně citlivější než většina lidí,“ říká Barta, někdejší velmi šikovný hráč pokeru. Respektuje investory jako Stanley Druckenmiller, který v žádném roce za posledních 40 let neprodělal peníze.

Nad otázkou, jak se posledních deset patnáct let daří na finančních trzích jemu, se ošívá. Neschce říkat konkrétní číslo, i když ho očividně v hlavě má. Nakonec přiznává, že jde o výrazně nadstandardní výkon nad úrovní trhu. „Držím se nad 20 procenty,“ říká Barta. „V posledních 15 letech jsem měl pět let, kdy jsem vydělal přes 100 procent za rok. Ale taky jsem měl rok, kdy jsem prodělal přes 50 procent, a další dva tři roky byl také v minusu. Zbytek let byl tak nějak O. K.“

Moje Achillova pata

Tak nějak O. K. zní průměrně, ovšem z investiční masny na obou stranách vyčnívají ty nejlepší a nejhorší sázky, které Barta na akciových trzích udělal. Mezi největší úspěchy patří investice do amerických těžařů a dopravců plynu. Když začal covid a Saúdská Arábie se rozvodila zaplavit trh ropou, Barta došel k závěru, že v USA půjde cena zemního plynu nahoru, protože částečně jde o vedlejší produkt těžbyropy. „Hledal jsem nejshitolovější a nejzadluženější firmy, protože když se cena otočí, tak to budou ony, kdo se nejvíce sveze na vlně zájmu,“ vzpomíná. Například akcie firmy Antero Resources kupoval za dolar až dva a prodával kolem dvacet. Takových sázk mezi producenty plynu měl víc a komoditní energetika se ukázala jako nejúspěšnější obor.

A největší propadák? Proslavil se například sázkou na pokles cen akcií známého tvůrce e-shopů Shopify, ale tato strategie mu zatím nevyšla a odepsal na ní stovky milionů korun.

Podobné to bylo se shortováním čipového obra Nvidia nebo internetového prodejejce ojetin Carvana. „Na shortování jsem prodělal miliardy. Akorát to neberu jako prohrnu, protože mi to umožňuje být ještě víc long na ty velké nápadu, protože to je svým způsobem zajištěné.“

Dnes převážně shortuje indexy, třeba pro HN v létě 2022 řekl: Long energetický sektor a short index S&P 500. Vyděláte na tom 20 procent další dva roky. Dva roky po jeho slovech byl ovšem nejsledovanější burzovní index téměř na dvojnásobku.

S tím souvisí zřejmě jeho investiční Achillova pata – někdy je až příliš racionální a pomíjí náladu, na niž plují ostatní investoři. „Občas podceňuje setrváčnost trhu a obecně sentiment lidí – často se u té menšiny transakcí, které nevyjdou, ukazuje, že jeho závěr je správný,

jen předběhl dobu,“ podotýká Šenkypl. „Je to moje nejslabší stránka,“ přítaká mu Barta.

Jak to bylo s daněmi

Andrej Babiš se v únoru ve sněmovně rozohnil a zaútočil na skupinu českých byznysmenů, kteří podporují liberální demokracii a nezávislá média. Vedle Barty, Šenkypla a Vohánky jmenoval například Libora Winklera z RSJ, investora Ondřeje Fryče či Martina Hájka z Livesportu – označil je za oligarchy, kteří si kupují politiku. U Barty pak naznačil, že možná neplatí daně. „Zkasiroval nějaký prodej firmy a bůhví kde zaplatil daně,“ fantaziroval bývalý premiér.

Barta se proti Babišovu výpadu ostře ohradil a připomněl mu nejen řadu dobročinných aktivit, pomoc státu během covidu a dodal, že za posledních pět let zaplatil na daně z příjmů fyzických osob miliardy korun.

Konkrétní číslo vyšlo najevu o pár týdnů později. Publicista Miroslav Motejlek udělal přehled největších českých plátců daně za rok 2023 – zkombinoval daně z příjmů právnických i fyzických osob. Barta, který svou částku 1,7 miliardy z původně anonymního žebříčku potvrdil, se umístil na konci první desítky. Přeskočil třeba i Babišovu skupinu Agrofert. Z údajů za fyzické osoby také vyplývá, že Barta na daních zaplatil více než lidé na druhém až třicátém místě dohromady...

„Mediálně se to utrhlo, to jsem nečekal,“ komentuje Barta smrště článků a komentářů poté, co se žebříček plátců daní objevil. „Přitom by bylo bývalo jednoduché nezaplatit nic. Mohl jsem se na rok odstěhovat do Monaka nebo Dubaje, ale o tom jsem nikdy nepřemýšlel.“

V následné diskusi často probublával pohled, že Barta takovou částkou ožebračil sám sebe nebo že by sám určitě dokázal najít pro peníze lepší využití než je rozpuštět do státního soukoli. „Ja na to mám ale opačný pohled. Má radost, že můžu přispět k lepšímu fungování a budování státu,“ zdůrazňuje Barta. „Když se ocitnu v dobré vybavené nemocnici nebo jedu po nové dálnici, tak mám radost a říkám si, že jsem k tomu třeba také trochu pomohl.“

Už několik měsíců předtím, než se Česko ponořilo do prvního lockdownu, došel z čínských informací k závěru, že covid bude celosvětová pandemie, která potopí globální ekonomiku.

Barta přiznává, že zaplatil takovou částku na daních pro něj není tak složité, jelikož ho „fyzické statky tolik netankují“. „Když mi bylo 23, tak jsem si také koupil sporťáka. Je to asi vývoj člověka v čase – stárne, tak je rozumnější a cítí větší zodpovědnost.“

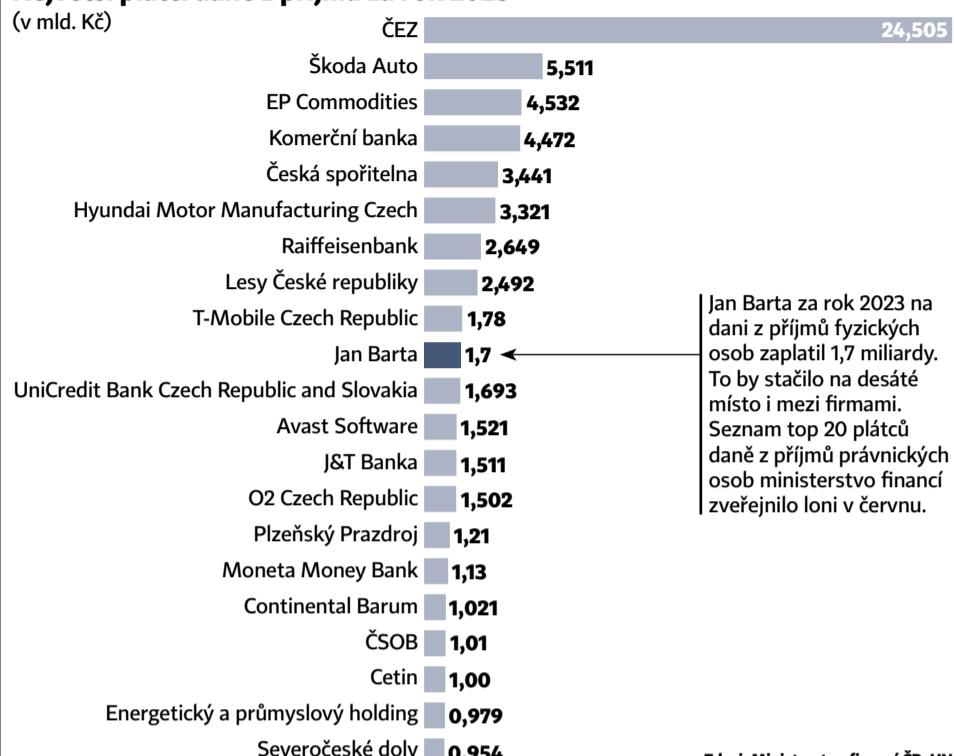
Rok 2023 byl z jeho daňového pohledu výjimečný, rok 2024 prý bude o poznání skromnější. Ovšem rok 2025 už se zase „vrábí podobně jako 2023“, přiznává. Tentokrát už se ovšem v čele plátců fyzických osob neobjeví. Příjmy z akciových operací nechal převést do právnické osoby Pale Fire SICAV. Daně ovšem Česku neutečou – SICAV, což je označení pro investiční fond se zvláštní právní formou, má sídlo u nás a i Barta, Šenkypl a Holý budou daní tady, až si budou peníze z fondu vytahovat pro svou osobní, často filantropickou potřebu.

Tunel bude pod námi

Témát ke konání dobrých skutků mají dost. Drony pro ukrajinskou armádu. Efektivita

Největší plátcí daně z příjmů za rok 2023

(v mld. Kč)

Jan Barta za rok 2023 na daně z příjmů fyzických osob zaplatil 1,7 miliardy. To by stačilo na desáté místo i mezi firmami. Seznam top 20 plátců daně z příjmů právnických osob ministerstvo financí zveřejnilo loni v červnu.

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, HN

státní a veřejné samosprávy. Finanční gramotnost. Lepší zdravotnictví. Podpora demokracie. Ubytování pro válečné uprchlíky (když začala válka na Ukrajině, pronajal se svými partáky tři hotely v Praze a ubytoval 600 příchozích).

Společníci Pale Fire Capital jsou řadu let největšími dárci Člověka v tísni v Česku. Podporují think-tank Dana Prokopa PAQ Research. Jejich peníze pomáhají v Nadaci Via, Učiteli naživo, Skautském institutu a mnoha dalších projektech, za které podle vlastních slov dají ročně okolo 150 milionů korun. A Barta věří, že do pěti let bude schopný s partáky v Pale Fire Capital rozdávat k půl miliardě.

„Čeští filantropové mají v darování často stejně jako v byznysu – nekonvenční myšlení. Přichází s podněty, nápady, tématy. Nebojí se důvěrovat, investovat, stejně jako hledat páku a reálný dopad. Jan Barta se v tomto ohledu vymyká ještě o něco více,“ říká Zdeněk Michalco, ředitel Nadace Via. Podle jeho slov se Barta sám snaží najít darovaným penězům co nejlepší užitek. „Jeho podpora se týká často samotného systému, a to v tématech, která nejsou „první signální“. Stoprocentně lze říci, že jeho štědrost, promyšlenost, zájem o filantropii a dárcovství jsou mimořádné v celém, minimálně středoevropském, prostoru.“

Nejvíce Bartu baví velké systémové změny. „Když chcete udržet liberální demokracii, tak musí dobře sloužit občanům. Možná to není tak sexy téma, ale je to hodně důležité,“ popisuje. S výše zmíněnými byznysmeny podporuje demokratické politické strany skrz Spolek na podporu liberální demokracie v ČR. Před minulými volbami od jejich spolku získaly dohromady 25 milionů na kampaň strany v koaliční Spolu, Piráti i STAN. Něco podobného se chystá i před letošními volbami.

Na jeho peníze naopak mohou zapomenout sociální demokraté, kterým dřív pomáhal ve snaze udržet na politické mapě silhou levicovou stranu. „To se úplně nepovedlo, což mě mrzí. Když nové vedení začalo jednat se Stačilo! o koaliční spolupráci, tak jsem to musel utnout. To už s liberální demokracií nemá nic společného,“ dodává Barta.

K Bartovu angažmá v občanské společnosti lze připočítat i postoj k fenoménu NIMBY (not in my back yard – ne na mém dvorku). Števe ho, že v Česku prakticky nelze nic postavit, protože nikdo nechce mít vlak, dálnici, větrnou elektrárnou nebo prostě novou zástavbu blízko domu. „Každý vidí hodnotu své nemovitosti a svého pohodlí, ale kvůli tomu si mladí lidé nemůžou dovolit pořídit bydlení, protože chybí nabídka,“ kritizuje a přidává osobní příklad.

Přímo pod jeho domem má vést tunel rychlodráhy na letiště. Původně měl vést blíž Evropské třídy, ale kvůli odporu místních se trasování přesunulo dál, pod čtvrt Ořechovka. I tam se zvedl odpor a tunel se ještě posouval dál, do ještě vzdálenější a dražší varianty. „Pak za mnou přišla manželka a říká: Neměli bychom se proti tomu také postavit? Já na to: V žádném případě! Já chci, aby ten pitomý tunel vedl přímo pod námi, protože někdo to musí vzít na sebe.“

Pravdoláškař až za hrob

Se čtyřicátými narozeninami nelze očekávat, že by Barta své nastavení v byznysu i filantropii nejake zásadně změnil. Spiš ho zintenzivní, jak bude růst jeho finanční síla. Ve výhledu ale přece jenom má něco nového: za deset dvacet let se chce pustit do aktívnej role ve veřejné sféře – ať už v politice či státní správě. „Přijde mi, že to patří k odpovědnému občanskému životu, ale to je v tuto chvíli daleko,“ říká s tím, že rozhodně nemá na mysli roli vrcholného politika, ale spíš roli výkonného hráče v týmu někoho, kdo bude mít silnou vizi vedoucí k prosperitě – třeba k přenastavení daní a rozdělování davek tak, aby měli ti nejpotřebnější lepší výchozí pozice. Říká to ale opatrně. „Jednou, možná.“

Zkušenost přímo s politikou už má, byť neslavnou. V roce 2014 kandidoval do sněmovny za Zelené na posledním místě v Praze s poněkud odvážným heslem „Pravdoláškař až za hrob“. Navrhl mu to Ondřej Liška, tehdejší předseda strany, s nímž jsou dodnes velcí přátelé. „Ondřej dodnes považuje za nejlepšího ministra školství, jakého jsme kdy měli,“ říká. Ve volbách každopádně neuspěl a on i Zelení sklidili za jeho kandidaturu kritiku až posměch.

Barta už začíná přemýšlet nad tím, jaký odraz po sobě jednou zanechá. Určitě prý ale nestojí o žádný pomník, budovy nebo instituty po něm pojmenované. „Víc mně záleží na tom, co často není vidět – neviditelné předivo, které drží společnost dohromady,“ narází na podporu lepšího fungování státu či vzdělávání.

V tomto ohledu našel inspiraci mezi pravorepublikovou elitou, zmiňuje mecenáše Josefa Hlávku, který se na konci 19. století výrazně angažoval v podpoře české kultury, vědy a vzdělanosti.

Budoucnost Česka vidí ve světlých barvách, to ale neznamená, že by o republiku i Evropu neměl starost. „Proto tady platím daně. Chci, aby zůstala svobodná a vyhnula se nejen válkám, ale i autoritářským vládcům,“ podotýká a nabízí paralelu s 30. lety minulého století. Prý je čas být sebevědomý, ale zdravě se i bát. „Mám dohodu s rodinou, že kdyby šlo do tuhého, tak je zdekuju do bezpečí a já tu zůstávám.“

■ Analýza

Inventura Trumpových slibů: fiasko i jeden výrazný úspěch. Čeho dosáhl během 100 dní ve funkci?

Ondřej Houska
ondrej.houska@hn.cz

Donald Trump má ohledně hodnocení toho, jak se mu zatím ve funkci amerického prezidenta daří, jasno. Úvodních 100 dní svého mandátu označil za jednoznačně nejúspěšnější v celých dosavadních amerických dějinách. „Říká to úplně každý. A to jsme sotva začali,“ prohlásil Trump. A řekl taky, podle všeho v žertu, že by se chtěl stát příštím papežem.

Trump se do Bílého domu vrátil 20. ledna a na začátku svého druhého prezidentského období stanovil několik priorit pro úvodních 100 dní ve funkci. Tady je přehled toho, jak se mu je povedlo naplnit.

Osekání státu

Tímto úkolem Trump pověřil podnikatele Elona Muska. Ten nejprve slibil, že sníží vládní výdaje o dva biliardy dolarů ročně, pak mluvil o bilionu. Jeho úřad nyní tvrdí, že rozpočtu na příští rok ušetří 160 miliard dolarů. Roční americký rozpočet přitom dosahuje zhruba sedmi bilionů dolarů. Výsledek je tedy daleko za očekáváním, které ovšem rozhořně nebylo stanoveno realisticky. Zmíněných 160 miliard navíc zdaleka není čistá úspora. Otázku je, jestli k nějaké došlo, když započteme třeba náklady spojené s propouštěním zaměstnanců.

Zavření hranic a zastavení migrace

„Odrazíme katastrofální invazi, které naše země čelí,“ prohlásil Trump při nástupu do funkce. Nelegální migraci sice nezastavil zcela, ale tento slib je možné fakticky považovat za splněný, protože razantně klesla. Nahraní-

cích bylo v březnu zadrženo v průměru něco přes 200 lidí denně, podobně nízká byla čísla i v únoru. V březnu roku 2024 šlo v denním průměru skoro o 4500 osob. Zřejmě tedy, aspoň zatím, funguje leckdy až drastický přístup, kdy úřady před televizními kamery deportují lidi. Přičemž došlo i na případy, kdy deportace postihla některé osoby neoprávněně. Nelegální migrace je ovšem notoricky nepředvídatelný fenomén a také během Trumpova prvního období v čase klešala a zase rostla.

Mír na Ukrajině

Během kampaně Trump tvrdil, že válku na Ukrajině ukončí za den. Po nástupu do Bílého domu si dal termín 100 dní. Ani tento slib nesplnil. Začal sice jednat s Ukrajinci i s Rusy, zatím ovšem žádá zásadní ústupky jen po Ukrajincích. Dokonce několikrát lživě prohlásil, že za vypuknutí konfliktu je zodpovědný Kyjev. Nyní Trump tvrdí, že vyjednání míru je na dobré cestě. Jeho plán počítá s tím, že nová faktická hranice mezi Ukrajinou a Ruskem bude ležet zhruba na současně linii fronty. To je něco, co je podle mnoha odborníků racionalní, vzhledem k tomu, že Ukrajina nejspíš nemá sílu dobýt ztracená území zpět. Trump ale není ochoten poskytnout Ukrajincům garance, které by Rusy odradily od případného obnovení agrese.

Konec inflace

Porazíme inflaci a „náklady a ceny rychle stlačíme“, slibil Trump. Nedokázal to. Meziročně inflace v březnu

Zlatý věk? Trump slibil, že nastane během 100 dní ve funkci. Většina Američanů si to nemyslí, podporu voličského jádra ale prezident stále má.

dosáhla 2,4 procenta. Je to sice méně než v lednu, kdy se Trump ujal funkce, ale americké centrální banky to i nadále neumožňuje příkročit ke snížování úrokových sazeb. Zvlášť když inflaci mohou zvýšit cla, která Trump zavedl. Tedy pokud zůstanou v platnosti delší dobu.

Razantní změna v obchodu

„Místo abychom danili naše občany, z čehož bohatou cizí země, zdaníme cizí země, aby zbohatli naši občané,“ uvedl Trump při nástupu do funkce. A záhy začal zavádět cla, a to v různé výši. Na dovoz z Číny tak platí astromický vysoký tarif 145 procent, na import téměř ze všech dalších států je v platnosti desetiprocentní clo. Cla na auta, ocel a hliník dosahují 25

procent. Podle Trumpových představ clo hradí ten, kdo zboží do USA dováží, a jde o přímý zisk pro federální rozpočet. Ve skutečnosti ale cla z nemaří, nebo dokonce z velké části firmy přenesou na zákazníky, zaplatí je tedy fakticky američtí spotřebitelé. Kteří navíc doplatí i na případnou zvýšenosou inflaci, kterou mohou cla vyvolat.

Trumpovi se zatím nepovedlo ani snížit schodek obchodní bilance se zbožím, ani zajistit, aby na clech Američané zbohatli. Dál nicméně tvrdí, že firmy ve velkém měřítku přenesou výrobu z celého světa zpět do USA.

Zlatý věk

„Zlatý věk Ameriky začíná právě teď,“ slibil Trump. Je těžké hodnotit, jak zlatý věk vypadá, každopádně fak-

ta jsou během jeho 100 dní ve funkci tato: růst americké ekonomiky zpoplatuje. Akciový trh, který Trump sám obvykle používá jako měřítko úspěšnosti jednotlivých prezidentů, klesl. Vztahy USA se spojenci jsou narušené. Evropáni, ale i třeba Australané mluví o nutnosti vyvážat se závislosti na amerických bezpečnostních zárukách. V Kanadě, zemi, která má k USA vůbec nejbližší, odpór k Trumpovi rozhodl pondělní parlamentní volby. A u samotných Američanů se Trump během prvních 100 dní stal nejméně populárním prezidentem od doby, kdy tato měření začala. Na druhou stranu, jeho voličské jádro mu zůstává věrné. A je faktum, že průzkumy v minulosti Trumpovu popularitu konstantně podceňovaly.

■ Rumunsko

Další krajní pravičák opět favoritem prezidentských voleb

Martin Ehl
martin.ehl@hn.cz

Rumunsko, které loni prožilo volby všech druhů, na sebe v prosinci přitáhlo pozornost po zrušení těch prezidentských. V nich k vítězství mířil opravdu radikální ultranacionalista Calin Georgescu, který podle rumunských úřadů dostal na sociálních sítích nezákonou podporu nejspíš z Ruska.

V opakovaných volbách, jejichž první kolo se koná tuto neděli 2. května, už ale Georgescova kandidatura nebyla přijata kvůli porušení právních a procedurálních pravidel a také kvůli jeho kriminálnímu vyšetřování. Rumuni ale i tak nadále mají velkou šanci zvolit si do čela země kandidáta krajní pravice.

V průzkumech totiž vede s naprostou převahou „tradiční“ nacionalista a také proruský politik George Simion, který má podporu více než tříceť procent voličů. Pro mnoho z nich ale nemusí být dost radikální. Právě proto, že se ve vysoké politice se svojí stranou Aliance pro sjednocení Rumunů pohybuje už řadu let.

Rumuni přitom hlasovali v prosinci pro Georgescu z velké části proto, že jim nabídlo rozbití duopolu stran střídajících se u moci posledních tří let – socialistů a liberálů. Právě změna politiků je totiž to hlavní, po čem nyní většina Rumunů touží téměř za každou cenu.

Simion má sice kvůli svým názorům zákaz vstupu do sousedního Moldavska nebo na Ukrajinu, ale poslední dobou se profiluje umírněněji. Vzorem muje třeba italská premiérka

Giorgia Meloniová. „Má silnější nacionalistickou identitu než Georgescu, ale zároveň není pro mnoho voličů dost antiestablishmentový,“ tvrdí Oana Popescuová-Zamfirová, ředitelka bukureštského think-tanku GlobalFocus Center.

Důležité je, kdo se Simionem postoupí do kola druhého, které se bude konat za dva týdny. Šanci má kandidát právě vládní dvoukoalice Crin Antonescu s podporou přes dvacet procent, ale také bukureštský

~
Změna politiků je to hlavní, po čem nyní většina Rumunů touží téměř za každou cenu.

starosta Nicușor Dan, který se také voličům nabízí jako řešení mimo tradiční establishment.

Předpokládá se, že ve druhém kole by měl Antonescu právě díky podpoře vlády šanci Simiona porazit. V případě, kdy by do druhého kola postoupil Nicușor Dan, tak se výsledek nedá odhadnout. Obecně jsou ale předvolební průzkumy v Rumunsku velmi nespolehlivé.

Sociální sítě – tedy hlavně TikTok, který sleduje polovina Rumunů – se nyní na rozdíl od prosince nezdají být hlavním problémem. Tím je spíš únavu obyvatel země z neschopnosti politiků ji reformovat, strach z války, kterou vidí v sousední zemi, nebo strach z toho, že se země pozvolna mění v diktaturu.

I když se v Rumunsku hodně hovoří o vlivu ruské propagandy, která pod-

poruje krajní nacionalisty a má vliv na více než třetinu voličů, tak důležitý je i vliv Trumpových Spojených států. Rumunsko, kde se staví největší evropská základna NATO, je tradičním americkým spojencem. „Prezidentské volby mají potenciál změnit dosavadní proevropský kurz země. Z Trumpovy administrativy je tu tlak, protože potřebuje ukázat, že hnutí MAGA funguje i jinde ve světě, a Rumuni tradičně Washingtonu naslouchají,“ dominává se Oana Popescuová-Zamfirová.

Frustrování proevropských voličů se obávají obratu Rumunska k autoritářské formě vlády, kterou pro ně představuje sousední Maďarsko. Maďarská propaganda má v tomto ohledu v Rumunsku, kde Maďaři tvoří zhruba šest procent populace, vliv. Strana rumunských Maďarů se často podílí i na skládání vládní koalice.

■ Bankovnictví

Velké banky vstoupily do dalšího roku svižně. Zisky táhne enormní zájem o hypotéky a investování

Adam Mašek
adam.masek@hn.cz

Tuzemské banky v poslední době zažívají z pohledu zisků velmi úspěšné období. Dospělosti finanční výsledky za první čtvrtletí ukazují, že minimálně dva ze tří největších peněžních ústavů v zemi – Česká spořitelna a Komerční banka – od ledna pokračují v nastoleném trendu. Oba domy zaznamenaly meziroční růst zisků a dařilo se jim i v jiných klíčových ukazatelích.

Část oslovených analytiků tak odhaduje, že banky by letos – v případě, že svá čísla ve zbytku roku udrží na podobných úrovni – dokonce mohly překonat své rekordní výsledky z loňska. S růstem zisků souvisí i tučná výplata dividend pro akcionáře, jejichž výši nedávno zveřejnily i další banky.

Druhá největší banka v zemi ČSOB bude prezentovat výsledky za první čtvrtletí v následujících týdnech.

Cistý zisk České spořitelny, finanční skupiny s více než čtyřmi a půl milionou klientů (což je nejvíce v zemi), vzrostl za letošní první čtvrtletí na 5,75 miliardy korun oproti 5,73 miliardám v stejném období loni. To je meziročně o 0,4 procenta více. Výrazně více pak bance stoupil provozní zisk (z něhož není odečtena například daň z příjmu), kde šlo meziročně o bezmála čtyři procenta – ze 7,6 na 7,8 miliardy korun.

Co do procentuálního růstu zisků se ještě o něco lépe dařilo Komerční banky, která je v počtu klientů za celou skupinu trojkou trhu (přibližně 2,2 milionu zákazníků). Cistý zisk ji stoupil meziročně o více než 48 procent na 4,2 miliardy korun,

když v loňském prvním kvartálu činil 2,9 miliardy. Provozní zisk se pak zvýšil o 13 procent z přibližně čtyř na více než 4,5 miliardy korun.

Podle Jindřicha Litnera, akciového analyтика Patria Finance, byl výrazný růst čistého zisku Komerční banky silně ovlivněn rozpuštěním opravných položek ve výši bezmála půl miliardy korun. „Byl způsoben úspěšným vyřešením případu jednoho sledovaného klienta ze segmentu velkých korporátů,“ říká.

Banky by letos – když svá čísla ve zbytku roku udrží na podobných úrovni – mohly překonat rekordní výsledky z loňska.

Banky musí vytvářet takzvané opravné položky pro případy, kdy u některého ze svých klientů vidí potenciál pro zhoršení jeho ekonomické situace. Takovéto „rezervy“ se pak propisují do výsledků jako náklad. Když se pak riziko nepotvrdí, může banka peníze rozpustit do zisku.

Investice a hypotéky

Jak u České spořitelny, tak u Komerční banky ovlivnily růst zisku i stoupající čisté výnosy z poplatků a provizí. Ty rostou zejména díky zvýšenému prodeji investičních produktů a pojistení. Lidé v posledním roce ve velké

míře přesouvají své peníze ze spořicích účtů, na kterých klesají úroky, do investičních produktů bank, zejména podílových fondů. Bankám ale rostou i čisté úrokové výnosy, což je dáno především velkým zájmem lidí a firem o úvěry.

Obrovský zájem je hlavně o hypotéky, kterými domácnosti financují nákup vlastního bydlení. Podle statistik České bankovní asociace s názvem Hypomonitor banky a stavebního spořitelny poskytly v březnu hypoteční úvěry za 27,2 miliardy korun. Mezi poslední rok jde o 27procentní růst. Oproti stejnemu období loni jde dokonce bezmála o 49procentní nárůst. Obdobným tempem vzrostl v letošním prvním kvartálu i počet sjednaných hypoték, finanční domy jich poskytly bezmála 21 tisíc.

„Tržby i zisky obou bank by letos mohly být rekordně vysoké. Důvodem je výrazný nárůst zájmu o hypoteční úvěry ze strany domácností. A stoupají budou nadále i poplatky z prodeje investic a pojistení,“ odhaduje například Boris Tomčík, analytik investiční společnosti Finlord. Historicky nejvyšší zisk bankovní sektoru vygeneroval právě vloni, když šlo podle dat poradenské společnosti Deloitte o 121 miliard korun.

Reakce trhu na středeční výsledky však byla přesto spíše negativní. Akcie KB na pražské burze odpoledne odipesovaly okolo tří procent. Podle Litnera jde o reakci investorů na nižší než očekávané čisté úrokové výnosy banky. KB v jejich očích nepomohlo ani to, že zisk byl tažen právě výše zmíněným jednorázovým rozpuštěním opravných položek. Ještě silněji trh zareagoval na výsledky Erste Group. Její akcie na pražské burze odipesovaly v odpoledních hodinách výrazně přes čtyři procenta.

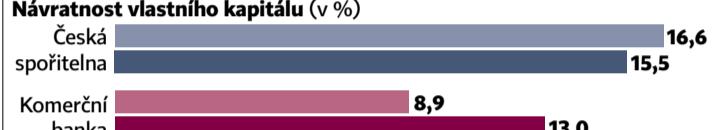
Jak se daří dvěma ze tří největších bank v Česku

Čísla vyplynuly z finančních výsledků České spořitelny a Komerční banky za první čtvrtletí letošního roku.

Cistý zisk (v mld. Kč)

Návratnost vlastního kapitálu (v %)

Poměr provozních nákladů a výnosů (CIR, cost-to-income ratio, v %)

* ČS ve svých výsledcích prezentuje ukazatel ROE (return on equity), KB má ROAE (return on average equity). Rozdíl mezi ROE a ROAE spočívá v tom, jaký základ vlastního kapitálu se používá pro výpočet návratnosti. ROAE zahrnuje průměrný kapitál během roku (například pokud došlo v průběhu roku k jeho navýšení nebo snížení).

Zdroj: Finanční výsledky bank

Od začátku roku však akcie bankovních titulů na pražské burze spíše rostou. V případě KB jde o více než 25 procent, u Monety Money Bank o více než devět procent. Výjimkou je rakouská Erste (mateřská společnost České spořitelny), která mírně poklesla o necelého půl procenta.

Tučné dividendy

Současná obchodní válka rozputaná zaváděním cel americkým prezidentem Donaldem Trumpem pak podle Tomčíka nemá na akcie bank přímý vliv. „Měla by jen nepřímý vliv, pokud by se zpomalil hospodářský růst. Zatím takovýto vliv v Česku nevidíme.“

Co se týče provozních nákladů, v případě KB se podle Litnera negativně projevily vyšší odpisy nehmotného majetku a také investice do di-

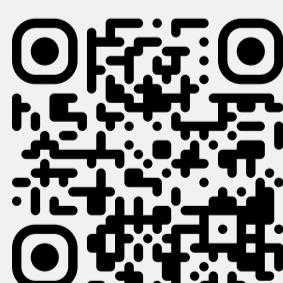
gitalizace, což zisky stlačilo naopak dolů. KB na začátku roku 2023 oznámila, že v dalších letech bude investovat vyšší stovky milionů korun do nových systémů banky (včetně mobilní aplikace pro klienty).

Provozní náklady u České spořitelny pak v prvním letošním čtvrtletí vzrostly meziročně o 6,2 procenta na 6,3 miliardy korun. Důvodem je zjednáma růst mezd zaměstnanců banky. Ti dostali přidáno i díky tomu, že ČS vloni vygenerovala rekordní zisk přes 26 miliard korun.

Zisky bank z posledních let těší investory. Podle Litnera bude akciová náhrada bank, jež jsou obchodovány na pražské burze, vyplaceno letos v absolutním objemu v rámci dividend za loňský rok téměř 50 miliard korun.

Inzerce

Google Cloud
Summit

27 May
2025

Czech Republic

■ Nápoje

Energetáky chtějí poslanci zakázat až do 16 let. Trh už chystá „zdravější“ varianty

Štěpán Svoboda
stepan.svoboda@hn.cz

Od příštího roku už možná ne-půjde koupit energetický nápoj v prodejném automatu. Aktuálně totiž prochází sněmovnou změna zákona, která má zakázat prodej energetických nápojů osobám mladším 16 let. Zástupci nápojového průmyslu návrh kritizují – podle nich nepřinese očekávaný efekt a pouze zatíží výrobce i prodejce.

Nová legislativa nyní čeká na druhé čtení a oproti původnímu návrhu z podzimu pravděpodobně dozná jedné zásadní změny. Zatímco původně měl být prodej energetických nápojů zakázán osobám mladším 15 let – tedy do věku, kdy dítě obdrží občanský průkaz – nynější pozměňovací návrh, který má redakce HN k dispozici, zvyšuje hranici na 16 let.

„Děti často slaví patnácté narozeniny ještě v průběhu deváté třídy a my, po dohodě s řediteli

teli, chceme, aby se regulace týkala všech žáků základních škol,“ řekl HN poslanec Josef Flek (STAN), který je jedním z předkladatelů návrhu.

Pokud změna projde, zakazy prodeje se už nebou týkat pouze škol, které se již nyní musí řídit takzvanou pamlskovou vyhláškou, upravující sortiment potravin prodávaných ve školních bufetech a automatech. Nově má být prodej energetických nápojů zakázán také ve všech zařízeních péče o děti – včetně dětských skupin, mimoškolních aktivit – a rovněž na veřejných akcích určených převážně dětem a mladistvým.

Energetické nápoje bude nově možné prodávat pouze při ověření věku zákazníka – obdobně jako u alkoholu či cigaret. Zakázán bude jakýkoli způsob prodeje, který toto ověření neumožňuje. To v praxi vyřazuje většinu běžných výdejních automatů a také nákupy přes internet, pokud dopravce nekontroluje věk při předání zásilky. Takový model dnes využívá například online supermarket Rohlík u alkoholických nápojů. Prodejcům, kteří nová pravidla poruší, může hrozit pokuta až jeden milion korun.

Výrobci se již na nová pravidla připravují, někteří chystají úpravu složení svých nápojů.

Automaty bez energetáků?

Nejvýrazněji se připravovaná změna dotkne výdejních automatů, které jsou běžně umístěny na nádražích, letištích nebo v nákupních centrech. „Zasáhne nás to hodně. Zařízení na ověřování věku do automatů sice instalovat můžeme, ale šlo by o obrovskou investici s nejistým výsledkem. Pravděpodobně nám nezbude než energetické nápoje z nabídky vyřadit,“ uvedl Robert Bohumický, jednatel společnosti Witt Praha, jež provozuje stovky automatů po celé zemi. Jeho slova potvrzuje i Andrea Gambová, vedoucí nákupu a logistiky ve společnosti Delikomat: „Novela zákona by s největší pravděpodobností znamenala vyřazení těchto nápojů z našich automatů.“

O něco vstřícnější se k nové legislativě staví skupina Kofola, která vlastní síť prodejných automatů Mixa Vending. „Pokud by v budoucnu došlo ke schválení, museli bychom zavažovat investici do technologie, která by ověření věku umožnila,“ sdělila na dotaz HN mluvčí skupiny Jana Ptačinská Jirátová.

Co je to energy drink?

Již na podzim se rozhořela debata ohledně samotné definice energetického nápoje, kterou původní návrh zákona neobsahoval – a to se stalo terčem kritiky ze strany výrobců. „Chcete regulovat něco, co ani nedefinujete,“ komentoval tehdy iniciativu poslanců Michal Dyttert, prezident Svatu výrobců nealkoholických nápojů.

Aktuální pozměňovací návrh už definici doplňuje: energetickým nápojem se má rozumět nápoj, který ve stavu určeném ke spotřebě obsahuje více než 150 miligramů kofeinu na litr, nebo obsahuje taurin, guaranu či jiné látky s povzbuzujícím účinkem. Zároveň se za energetický nápoj nemají považovat nápoje na bázi kávy, čaje či jejich extraktů.

Právě tato výjimka je podle kritiků problematická. Mladiství si sice nebudou moc kou-

Čeká je regulace? Změna zákona, která zakáže prodej energetických nápojů osobám mladším 16 let, právě prochází sněmovnou.

Foto: Reuters

pit například Red Bull, ale produkty typu energy ledových káv jim zůstanou volně přístupné, přestože často obsahují srovnatelné množství kofeinu i cukru. Na tento nepoměr upozorňuje i ředitel Big Shocku. „V současnosti je kolem energetických nápojů značný tlak a jsou často demonizovány, i když z odborného hlediska nejsou nutně horší než jiné produkty. Ale tak to zkrátka bývá – za rok může být ve středu pozornosti něco jiného,“ přiblížil ředitel společnosti Big Shock Jiří Šimek.

Podle poslance Josefa Fleka (STAN) není vyloučeno, že výjimka ještě dozna změn. Primárním cílem návrhu je však podle něj regulace klasických energetických nápojů – tedy výrobků, které kromě kofeinu obsahují i další látky, jako je taurin a další chemické složky. „Ledová káva, čaj nebo čokoláda jsou přírodní produkty. Energetické nápoje jsou oproti tomu podle nás jakýsi chemický koktejl, který děti často konzumují ve velkém množství,“ poznámení Flek.

Čeští poslanci se při tvorbě návrhu netajili inspiraci ze zahraničí. „Úplný zákaz prodeje energetických nápojů mladistvým platí v Litvě, Lotyšsku a nově i v Polsku. V dalších zemích, jako je Německo či Norsko, jsou omezeny povolené dávky kofeinu a taurinu,“ uvádí důvodová zpráva.

Zastánci zpřísnění pravidel argumentují riziky spojenými s vysokým obsahem kofeinu, taurinu a cukru, které energetické nápoje běžně obsahují. „Konzumace slazených nápojů v Česku překračuje doporučené bezpečné limity. Výskyt chorob spojených s jejich nadmernou konzumací je u nás vysoký a dále roste – včetně dětské populace,“ uvádí důvodová zpráva a upozorňuje také na psychické dopady spojené s nadmerným příjemem stimulantů.

Výrobci nicméně tvrdí, že zákaz kýžený efekt nepřinese. Podle Svatu výrobců nealkoholických nápojů si mladiství nápoje jednoduše nechají koupit od starších kamarádů. Opírájí se přitom o průzkum agentury ResSOLUTION Group, podle kterého by se polovina dětí pokusila zákaz obejít. „Výsledky průzkumu jednoznačně podporují naše stanovisko. Osvětě je nepochybně klíčová a účinnější než regulace, která problém neřeší, ale jen ho přesouvá jinam,“ řekl prezident svazu Michal Dyttert.

Red Bull vám už nemusí dávat křídla

Chystaná novela zákona se zaměřuje také na regulaci reklamy. Inzerenti už nebudou smět využívat k nadmerné konzumaci energetických nápojů, zesměšňovat opatrnost nebo cílit reklamu na děti a teenagery. Zakázáno bude zobrazovat mladistvé při pití nebo tvrdit, že energetické nápoje zvyšují výkon, řeší problém či zaručují společenský nebo sexuální úspěch.

Podle Petry Koudelkové, vedoucí katedry marketingové komunikace a PR na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy, zasáhne změna drtivou většinu značek, protože mnohé z nich ve své reklamě využívají prvky, které budou nově zakázány. „S velkou pravděpodobností se úpravy dotknou i oblíbených reklam znácky Red Bull a jejího sloganu, který tak patrně dozná změn. Zde se tvůrcům sloganu Red Bull vám dává křídla podaří přizpůsobit se novým podmínkám a upravit jej tak, aby neporušoval zákon, ulkáže až čas,“ mínila Koudelková.

Nejistý dopad

V důvodové zprávě poslanci neuvádějí, jak se změna dotkne byznysu. Dokument obsahuje pouze stručné konstatování, že opatření může z trhu vytlačit nekalé subjekty. „Lze předpokládat, že navrhovaná regulace přinese mírné zvýšení nákladů na straně podnikatelů, a to zejména v důsledku zajištění kontrolních mechanismů ověření věku,“ uvádí zpráva.

Redakce HN osloivila s dotazy ohledně dopadů připravované regulace na jejich český byznys společnosti Red Bull, Monster a Big Shock. „Na případné legislativní rozhodnutí samozřejmě včas zareagujeme. Z principu ale naše značka necílí komunikaci ani prodej na děti,“ sdělila šéfka mediální komunikace českého Red Bullu Martina Vacíková.

„Prodej prostřednictvím automatů je pro nás spíše okrajová záležitost, takže v tomto ohledu nevidíme zásadní problém. Naše společnost se dlouhodobě zaměřuje výhradně na osoby starší 18 let, takže případné nastavení hranice na 16 let pro nás nepředstavuje výraznou změnu,“ řekl šéf společnosti Big Shock Jiří Šimek. Jeho firma je navíc připravena upravit složení svých nápojů tak, aby vyhovovalo nově navrhovanému limitu 150 miligramů kofeinu na litr. „Určitě to neděláme kvůli automatům, ale spíše v reakci na rostoucí zájem o zdravější varianty energetických nápojů. Tento trend bude do budoucna sítit – mladí spotřebitelé ho využadují a my se jim snažíme vyjít vstříc, například i snižováním obsahu cukru a dalších přidaných látek.“

Pokud se návrh schválí ještě do konce voleného období, začala by nová pravidla platit od začátku příštího roku. I to ale narází na odpor ze strany výrobců, kteří požadují delší přechodné období. „Navrhovali jsme dvouletou lhůtu, abychom měli čas upravit složení produktů, obaly i marketing,“ uvedla Veronika Jakubcová, výkonná ředitelka Svatu výrobců nealkoholických nápojů.

Zatím není jasné, zda poslanci změnu stihou schválit do voleb. Podle poslance Josefa Fleka (STAN) blokuje projednání návrhu zejména ODS.

Inzerce HN064661-4

Nápad roku 2025

MEDIALIZACE
MI POMOHLA ZÍSKAT
DŮVĚRU NOVÝCH
KLIENTŮ

Kamila Zahradníčková
/ Lakmoos AI
2. místo,
Nápad roku 2024

Přihlas se do 18. ročníku na napadroku.cz

Hlavní partneři

J&T BANKA

Kooperativa
VIENNA INSURANCE GROUP

NOTHING

Partneři

FTMO

Microsoft

PETERKA PARTNERS
YOUR CEE LAW FIRM

Hlavní mediální partneři

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

ekonom

CZECHCRUNCH

■ Energetika

Energetický start-up získal od druhé nejbohatší Češky desítky milionů. Využije je na expanzi do zahraničí

Jan Brož
jan.broz@hn.cz

Bonatrans Group, za kterou stojí druhá nejbohatší Češka podle žebříčku časopisu Forbes Jitka Cechlová Komárková a její manžel Aleš Cechl, je známá především díky úspěšnému stejnojmennému výrobci železničních kol. Nyní se skupina odhodlala k investici do odvětví, ve kterém dosud nebyla aktivní. Pražská energetická společnost Terraverse získala od Bonatransu investici o objemu nižších desítek milionů korun výměnou za zhruba pětinový podíl. Peníze firma využije na další rozvoj a zahraniční expanzi.

Terraverse se zabývá vývojem platformy pro správu, obchodování a řízení portfolií decentralizovaných energetických zdrojů (fotovoltaik, baterií či kogenerací). Nabízí ji pak formou předplatného dalším společnostem. „Náš model může fungovat pouze v případě, pokud bude investor pocházet z prostředí mimo energetiku. Pokud by k nám totiž vstoupila firma se zajmy v energetice, tak by nebylo možné, aby jiná energetická firma naši platformu používala a obchodovala s ní. Poměrně dlouho jsme se tedy poohlíželi po někom, kdo by byl s touto strategií ztotožněný,“ vysvětlil pro HN Daniel Szántai, šéf a jeden z trojice zakladatelů Terraverse. Těm dalšími jsou Martin Skácel a Miroslav Oško.

Jejich profesní historie je spojená s rozvojem takzvaných agregátorů flexibilita a skupinou Nano Energies zakladatele Petra Rokúška, která v Česku platí za průkopníka této technologie. Agregátorové propoují a dálkově řídí množství decentralizovaných zdrojů a zařízení, která mají k dispozici výkon pro vyrovnaný rozdíl mezi výrobou a spotřebou elektřiny v síti. Lze říct, že v Česku aktuálně probíhá boom agregátorů. Mohou totiž z části nahradit uhelné elektrárny, jejichž brzký konec se

očekává a které tyto služby historicky poskytovaly.

Nano Energies se však předloni rozdělilo na dvě části. Původní společnost přešla pod skupinu Second Foundation Vojtěcha Kačeny. Ta se dál soustředí hlavně na agregaci flexibilita větších zdrojů, jako jsou kogenerační jednotky. Část firmy pak převzali manažeři Jan Hicl, David Brožík a Lukáš Beneš, kteří pod názvem Delta Green mají za cíl umožnit vydělávat na flexibilitě domácnostem.

Terraverse jde jinou cestou. Zároveň společnosti není energetická portfolia složená z fotovoltaik, bate-

~
Chceme poskytovat energetickou flexibilitu ze zařízení, která k tomu nejsou primárně určena.

rií či kogenerací řídit ani s disponibilním výkonem obchodovat na krátkodobých trzích přímo. Jak vysvětluje Szántai, firma chce nabídnout dalším hráčům nástroj, prostřednictvím kterého by mohli zdroje řídit a s elektřinou obchodovat sami. „Chceme být takové XTB pro energetická portfolia,“ srovnává Szántai produkt Terraverse se známou platformou pro investování. Právě proto bylo pro Terraverse klíčové, aby investor neměl původ v energetice a nebyl tak teoreticky v konkurenčním postavení s potenciálními klienty.

Szántai poukazuje na skutečnost, že některým poskytovatelům energetické flexibilita možné zisky nevy-

Daniel Szántai, zakladatel společnosti Terraverse.

Foto: HN – Lukáš Bíba

kryjí náklady na vytvoření vlastního řešení. Za příklad dává velkomrazírny či vlastníky tepelných čerpadel. Mrazák může například teoreticky vydělávat na tom, že v době nadprodukce elektřiny mrazí „o něco více“.

„Chceme se zaměřit na to, abychom dokázali poskytnout energetickou flexibilitu ze zařízení, které k tomu není primárně určeno. Mrazák má především mrazit, tepelné čerpadlo musí zabezpečit, aby v domě nebylo 18 stupňů. To znamená, že flexibilita je pro ně sekundární, nikoliv primární produkt. Tato zařízení tedy ale jsou, jen potřebují robustní softwarový nástroj, aby sekundární procesy

zajistily,“ nastínuje strategii Terraverse Szántai.

Aktuálně využívají platformu Terraverse klienti spravující zhruba 100 megawattů výkonu, jde především o teplárenské společnosti a kogenerační jednotky. Firma, založená v roce 2023, dosáhla loni tržeb ve výši 18,2 milionu korun a vykázala ztrátu 1,6 milionu, což je u podobných start-upů obvyklé.

Peníze od skupiny Bonatrans plánuje Terraverse využít na dokončení platformy pro tuzemsko a v příštím roce pro zahraniční expanzi na slovenský a polský trh. „Už tam navazujeme kontakty a peníze by měly

posloužit k rozšíření aplikace o zahraniční trhy. V Polsku a na Slovensku mají vlastní systém obchodování se službami výkonové rovnováhy, a bude proto třeba rozšířit software,“ dodává Szántai.

Skupina Bonatrans patří k největším firmám v Česku, předloni dosáhla tržeb ve výši 8,7 miliardy korun a čistého zisku 824 milionů, což představovalo meziroční nárůst o 113,5 milionu. Její jádro tvoří závod na výrobu železničních kol v Bohumíně. Jitka Cechlová Komárková byla dlouho nejbohatší ženou Česka, než ji o tu pozici připravila vdova po Petru Kellnerovi Renáta Kellnerová.

Inzerce

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

Jak připravit pracovní trh a sami sebe na budoucnost

TRENDY PRACE 2025

za účasti DARONA ACEMOGLUA nositele Nobelovy ceny za ekonomii 2024

22.–23. května | centrála ČSOB, Praha

trendypracesummit.cz

GENERÁLNÍ PARTNER

HLAVNÍ PARTNER

PARTNER

ODBORNÝ PARTNER

PARTNER EXPO ZÓNY

HN064670-4

■ Střední Evropa

Martin Ehl
martin.ehl@hn.cz

Jak Polsko prožívá svoji vlastní malou geopolitickou revoluci

Geopolitické otřesy posledních měsíců mají různé dopady. Jedním z nich, který může mít potenciálně dost velký vliv na českou bezpečnost, je zásadní posun, který tiše, ale o to silněji probíhá uvnitř polské politiky: Spojené státy už nejsou tím nejlepším a nejbližším spojencem. Polská obrana a bezpečnost se europeizuje.

Byla to slyšet například minulý týden v každoročním vyšloupení ministra zahraničí Radoslava Sikorského v parlamentu. Byla v něm sice pasáž konstatující, že dobré vztahy s USA jsou nezbytné, ale mnohem více slov a energie ministr věnoval tomu, jak vybudovat mnohem lepší vazby v Evropě.

Z hlediska tradice polské politiky posledních desetiletí je to v zásadě revoluční posun. Dosud bylo cílem všech polských politických reprezentací dosáhnout toho, aby Američané vybudovali v Polsku vojenskou základnu se stálou přítomností co největšího počtu vojáků. To jediné považovali za skutečnou bezpečnostní záruku, že Washington přijde na pomoc Varšavě v případě ruského útoku.

Američané mají v Polsku rozmístěné vojáky i vojenské vybavení, ale na rotační bázi. Tudiž mohou kdykoli odejít. Na severu Polska je loni slavnostně otevřena základna protiraketového systému. Ale za znak stahování Američanů z Evropy považují Poláci nedávný odchod amerických vojáků ze základny na letišti v Rzeszově, přes které proudí nejvíce zahraniční pomoci pro Ukrajinu. O ochranu tohoto klíčového uzlu se nyní starají evropské armády.

Žádný polský politik se samozřejmě veřejně nezřekne úsilí o co nejužší vztahy s USA. Ale větší důraz na evropské řešení je nepochybný. Premiér Donald Tusk, jehož vláda se chystá podepsat zásadní bezpečnostní dohodu s Francií, také spekuloval o možnosti rozšířit francouzský jaderný deštník nad Polsko v případě, že Američané ten svůj z Evropy stáhnou. Zároveň nyní polská vláda vkládá hodně obranných a bezpečnostních očekávání do vztahu s novým německým kabinetem kancléře Friedericha Merze.

A co je největší posun, tak po vstupu Švédská a Finska do NATO se rodí silně severovýchodní uskupení zemí kolem Baltského moře, které – na rozdíl třeba od jihoevropských zemí – moc dobře vědí, jak vypadá a jak se může projevit

ruská hrozba. Polsko se bude mnohem méně dívat do střední Evropy a mnohem více na sever, pokud bude v případě nějaké krize hledat spojence a oporu. Na tom panuje shoda napříč jinak rozděleným polským politickým spektrem, i když pro polské konzervativce byla střední Evropa dosud prioritou. Ale časy se mění.

Pro českou politiku z toho vyplývá, že Polsko bude mít v budoucnu menší zájem například na opravování porouchaných vztahů ve visegrádské čtyřce kvůli maďarskému a slovenskému sbližování s Ruskem. Červnový summit NATO ukáže, jak to bude s vývojem aliance dál. S Donaldem Trumpem není jisté nic. Českým zájmem by tedy mělo být stát se součástí uskupení, které v případě jakýchkoliv problémů bude schopno užší obranné spolupráce – a to je přesně to, co se rýsuje u států kolem Baltského moře. Polští nástrojem pro špatné časy po případném stažení Američanů z Evropy se stanou jednak bližší vztahy s Francií a Německem, ale také úzká spolupráce se severskými a baltskými státy.

V této souvislosti může být k pomalému politickému umírání odsouzen například projekt Trojmoří, který prosadil k životu končící prezident Andrzej Duda. Trojmoří mělo být politickým nástrojem polských konzervativců ke spolupráci ve střední Evropě a zároveň vehiklem pro přitažení amerických investic do infrastruktury v tomto regionu. Nad splněním obou cílů visí dost zásadní otazník a jeden bez druhého nedává bez politické podpory z nejvyšších míst smysl.

Polská europeizace obranné a zahraniční politiky je tak dalším důkazem, že v čase geopolitické a ekonomické nejistoty se mění i věci, o kterých se dříve nepochybovalo.

~
Polsko bude mít menší zájem na opravování porouchaných vztahů ve visegrádské čtyřce.

■ Energetika

Luděk Vainert
ludek.vainert@hn.cz

Stane se to zas? Španělsko a Portugalsko jako unikátní „laboratoř blackoutů“

Během pěti sekund přišla španělská – respektive španělsko-portugalská, oba státy jsou po energetické stránce velmi těsně propojeny – elektrická síť o výkonu sedmi Temelínů. Tak velký byl výpadek dodávek, k němuž došlo v pondělí kolem poledne a po němž následoval několikahodinový blackout. Blackout, který zřejmě získal označení „první v éře obnovitelných zdrojů“. Už proto je zásadní vědět, co ho způsobilo.

Nebyl to přitom nedostatek výkonu. Nad většinou Pyrenejského poloostrova zářilo slunce a tamní hojně solární elektrárny vyráběly jak o život. Své do sítě posíaly i větrné turbíny. Výkonu byl přebytek, a tak se konvenční zdroje odstavovaly a současně region exportoval elektřinu do Francie. Jenže stačil okamžik a země byla bez proudu.

Co přesně se stalo a proč sítí zkola bovala, se stále vyšetřuje. O to pozoruhodnější je, že španělský premiér, socialist Pedro Sánchez, vyučuje, že by událost mohly zavinit obnovitelné zdroje. V tomto duchu vystoupil v úterý i ve středu, tedy dva dny po události. Vytahuje přitom verzi kyberútku, kterou firma Red Eléctrica de España (REE), španělská obdoba ČEPS, zamítla už v předchozích dnech.

REE je státní a vede ji bývalá socialistická ministryně Beatriz Corredorová. I ta se ohrazuje proti variantě, že za výpadek může vysoký podíl obnovitelných zdrojů energie. Jenže současně tvrdí, že na určení příčiny blackoutu je ještě příliš brzy.

To nezní příliš přesvědčivě. Je známo, že sítí s nízkým podílem tradičních zdrojů – jednoduše řečeno s mohutnými turbínami (bez ohledu na to, co je poháně) disponujícími velkou setrvačností – se obtížně stabilizuje i nahazuje. A sítí na Pyrenejském poloostrově je v době, kdy výrobě dominují solární zdroje a větrníky, přesně taková. Podezření, že blackout s podílem obnovitelných zdrojů souvisí, se tedy nabízí.

Je v zájmu španělské vlády příčinu blackoutu co nejdříve objasnit. A věrohodně. Nedává smysl jednou se vysokým podílem obnovitelných zdrojů chlubit a jindy ho bagatelizovat. Pochopit, co se stalo, je prvním krokem k opatřením, která zajistí, aby se průšvih neopakoval.

■ Volby

Pražské jaro aneb Jak blížící se volby ohrožují naši demokracii?

Tomáš Sedláček
autori@hn.cz

Je krásné jaro. Praha hraje barvami a svobodnou hudbou United Islands. Lidé si dívají limonádu a pivo, popijejí kávu, debatují nad stavem světa a panuje klid a mír.

Každý rád zapomene, že nedaleko nás zuří válka, kterou nedokázal ani zklidnit, natož zastavit Donald Trump, nejmocnější a rozhodně nejaknější politik západního světa. Ale nemusíme chodit zas tak daleko, abychom se ocitli na frontě. I u nás zúří boj o naši zemi. Zatím nikoli válečný, ale zcela jistě ideologický. Brzy nás čekají volby. Všechny předešlé byly důležité a stěžejní, ale tyto mi zatím připadají daleko nejdůležitější.

Ono to na první pohled nevypadá. Vždy jsem měl pocit, že naši Bohémii osud Maďarska či Slovenska nehrozí, že jsme hluboce v Evropě, že naši nátuře autokracie či autoritativní vláda nesedí. Že jsme sice reptalové, ale bytostní demokraté, že je pro nás svoboda nade vše. Že jsme sice kritici skoro všeho, ale že nás tato

láska k (sebe)kritice vlastně strašně chrání před uzavřením naší společnosti v totálním (tedy nesebekriticím) myšlení.

Jenže poté, co sleduju nedávné dění v Americe, té věži svobody, nejsem si již jistý ničím.

Tak zaprvé se nám to nejméně dvakrát již stalo: že jsme prudce změnili směr z prozápadního na provýchodní: v roce 1948 a 1968. Kdo chce, může si sem ještě přičíst mírnější odklon od Západu a EU v rukou prezidentů Klause a Zemana, byť i oni kdysi ve svých počátcích začínali jako výrazní obhájci Západu.

A když se podíváme na nadějný vývoj ve světě od naší revoluce v roce 1989, nevypadá to s demokracií vůbec tak růžově jako kdysi. Rusko je dnes ponořeno do totality až po uši – přitom to v polovině devadesátých let s prozápadním směrováním Ruska vypadalo celkem optimisticky. Bill Clinton a evropské vlády věřili, že Rusko může být „vtaženo“ do demokratického tábora – podobně jako Polsko nebo my. Dokonce se uvažovalo (byť vágně) o budoucí členství Ruska v EU nebo NATO – ne jako o okamžitém cíli, ale jako otevřené možnosti. Zkrátka mezi lety 1991 až 1997 bylo Rusko

na křížovatce – a nikdo netušil, že si Rusko vybere, jak si vybral, a k totalitě se vrátí. V těch letech byly svobodné volby i tisk, otevřený internet, země se hemžila západními médiemi, investory a občanská společnost zažívala nadějný rozvoj. Tato naděje se však nenaplnila.

Podobně tak v Číně jsme si kdysi myslí, že dojde k liberální „hongkongizaci Číny“ – nicméně došlo k totalitní „činizaci Hongkongu“.

Nepovedlo se ani arabské jaro, ani naděje spojené třeba se svobodnější Venezuelou. Turecko kdysi vládla relativně pluralitní demokracie, byť s armádní kontrolou. Dnes je Erdoganův režim plný cenzury, perzekuce, čistek, oslabené justice a vládne mu mediální monopol. Bělorusko se ponořilo do ještě větší brutality uzavřenosti a vazalství Moskvě, než bylo během už tak autoritativního režimu z let devadesátých. Írán byl kdysi v živé paměti sice teokracií, ale s určitou mírou vnitřní plurality. Dnes zde vládne totální represe, včetně vražd oponentů i za drobné prohřešky proti režimu. Afghánistán byl ještě nedávno slabou demokracií pod ochranou Západu. Dnes zde vládne totalitní vláda Tálibánu, spojená se zákazem

vzdělávání žen a středověkými tresty. Myanmarské krátkou demokracií Aun Schan Su Ťij skutečně jen nadchl... a dnes tam opět panuje vojenský režim a masová represce.

Jsou i země, kde je možné sledovat opačný vývoj. Mezi demokratičtější země než před dvěma generacemi dnes patří Jihoafrická republika, Tchaj-wan, Indonésie, Mongolsko, Ghana. A zcela jistě jsou dnes mnohem svobodnější a „západnější“ mnohé země bývalé Jugoslávie, Jižní Korea a pobaltské státy – zjména Estonsko se v mnohem dokonce stalo státem (např. v digitalizaci) vzorovým. A zcela bezpochyby sem patří Polsko. A my.

Země, které se dostaly do „globální vlny zpětného chodu totality“, je strašně mnoho. Nikde není psáno, že se to nemůže stát nám. Nám se to však stát nesmí! Ale tento zákaz si musíme říct sami. Všechny tanky světa jsou nanic, pokud se totalitě podvolíme sami.

Naše země bohužel není v bezpečí. Přestože je dnes venku tak svobodně a krásně.

Autor je ekonom a ředitel Knihovny Václava Havla

■ Dolar

Martin Lobotka
autori@hn.cz

Americká měna oslabuje, USA se staly pro investory riskantní

Americký dolar si na nedostatek turbulencí určitě stěžovat nemůže. Jakkoliv se to dnes může zdát neuvěřitelné, po znovuzvolení Trumpa si finanční svět en masse nasadil červené kšiltovky a začal od něj očekávat jakousi bezprecedentní renesanci Ameriky. Dolar tak posílil proti euru až na dohled parity a analytici se předháněli v tom, kdo namaluje jeho další větší posilení. „Velmi stabilnímu génioví“ však netrvalo dlouho tento trend zvrátit: zavedení „recipročních“ cel a celkový chaos prvních měsíců jeho vlády způsobily, že se dolar koncem dubna dostal proti euru až na 1,15. Namísto je tak churchillovská otázka: je to konec, začátek konce, či jenom konec začátku oslabování americké měny?

Síla dolara vždy spočívala na třech pilířích: předvídatelná hospodářská politika, nezpochybnitelná vláda zákona a kooperace se spolejenci. K nim se v posledních 10–15 letech přidala moderní reinkarnace tocquevillovského představový o americké výjimečnosti. Ze všech těchto pilířů Trump vybírá cihlu po cihle.

Předvídatelná hospodářská politika zcela jistě není zavedení cel na všechny včetně tučňáku na Heardově ostrově, jejich následné pozastavení na 90 dní, eskalace cel na Čínu a okamžitá výjimka pro telefony a počítače z Číny. Která firma dokáže v takovém prostředí plánovat investice na léta dopředu?

Někdo musí každý rok koupit 1900 mld. USD nového dluhu. Americké domácnosti přitom ročně uspoří jen zhruba 800–900 miliard.

Pevnou vládu zákona a dodržováním řádného procesu určitě není ignorování soudů ve věci ilegální deportace Kilmara Abrega-Garcii či venezuelských občanů deportovaných do Salvadoru, pomstychtivé vyhazování komisařů americké Federální obchodní komise či zastrašování renomovaných právních firem z důvodu, že zastupovali toho či onoho klienta. Skutečně chcete investovat v zemi, kde vás může každá právní kancelář odmítout reprezentovat ve sporu s vládou jen pro strach, aby ji prezident nezníčil?

A údajná americká výjimečnost? Ta byla vždy jenom důsledkem selektivního vnímání redukovaného pouze na ekonomiku. Americká dominace v subsektoru služeb není odrazem jakéhosi zjevného údělu dominovat celému světu, ale pouze odrazem teorie komparativní výhody: v jiných sektorech je americká produkce podprůměrná (auta) či neexistující (kovo-pracující průmysl). Ti, již vyzdvihují dynamičnost Ameriky poukazem na rychlejší tempa růstu v Americe než třeba v Evropě v posledních 15 letech, přehlížejí, že Amerika se za tu dobu masivně zadlužila: zatímco ještě v roce 2008 měly USA stejný podíl dluhu na HDP jako Německo (60 procent), dnes mají dvakrát tolík (Němci mají pořád 60 procent).

Ano, ona americká výjimečnost je z nemalé části výjimečností koupenou na dluh. Rozšíří-

me-li sféru pohledu mimo ekonomické ukazatele – a spatříme-li tak mnohem vyšší kojenecou úmrtnost, kriminalitu či kratší dobu dožití (na úrovni Albánie či Alžírska) – mizí americká výjimečnost rychleji než pára nad hrncem.

Rozebírání uvedených pilířů však není jediným důvodem, proč je pravděpodobnější, že jsme zatím viděli jen začátek konce oslabování dolara. Zatímco toto rozebírání je spouštěčem, důvody pro jeho slabost existují.

Zaprve, dolar je fundamentálně velmi silný: reálný efektivní směnný kurz dolara vůči koži jiných měn se nachází více než dvě směrodatné odchylky od dlouhodobého průměru. Taktéž silně vychýlený dolar byl naposledy v polovině 80. let a počátkem nového tisíciletí. Síla dolara je důsledkem vývoje minulých 15 let, v nichž extrauvolněná měnová i fiskální politika vytvořily iluzi americké výjimečnosti, kterou finanční trhy spolkly i s navýkem: dolarová aktiva jsou dnes nadprůměrně zastoupena v globálních portfoliích. Čistá investiční pozice USA – rozdíl mezi aktivity vlastněnými americkými rezidenty v zahraničí a aktivity vlastněnými zahraničními rezidenty v USA – dnes dosahuje skoro -100 procent HDP. V roce 2010 to bylo zhruba -15 procent.

Zadruhé, velký deficit běžného účtu znamená, že jej někdo (tj. zahraničí) musí financovat. Je to tautologie: bez ochoty zahraničí jej finančovat nebude existovat žádný deficit běžného účtu. Deficit běžného účtu USA totiž znamená, že v rukách zahraničí po všech vývozních a dovozních transakcích nakonec zůstane čisté kladné množství dolarů. Tyto doly pak můžou skončit jen dvěma způsoby: v polštáři (s nulovým výnosem), anebo v americké ekonomice jako příliv kapitálu. Co se ale stane, pokud narušíte vnímání Ameriky jako bezpečného přístavu pro zaparkování těchto přebytků?

Zatřetí, americký vnitřní deficit (6,5 procenta HDP) znamená, že někdo musí každý rok koupit 1900 mld. USD nového dluhu. Americké domácnosti přitom ročně uspoří jen zhruba 800–900 mld., což znamená, že bez částečného zapojení zahraničí to nejde a nepůjde. Budou ale chtít zahraniční investoři financovat stát, jenž, slovy Timothyho Snydera, experimentuje se státním terorem? Navíc v situaci, kdy v důsledku (plánované) fiskální expanze například Německa či Japonska vzroste poptávka po financování těchto vlád od svých domácností či korporací? A budou jej chtít financovat domácí investoři, když se v debatě objevují nápadu na konverzi stávajících vládních dluhopisů v držbě cizích vlád na stoleté dluhopisy? Co se stane s dolarem v situaci, kdy trh kolektivně ztratí víru v kolébku demokracie?

Dvojí deficit – vnitřní i vnější – je recept na finanční krizi. Česká republika by o tom mohla vyprávět, a to její vnitřní nerovnováha v 90. letech zdaleka nebyla taková, jako je dnes v USA. Že se to v případě USA nemůže stát? Události posledních týdnů, během nichž jsme viděli (mini-)repliku krize jako učebnice ekonomie rozvíjejících se trhů, nám ukazují, že může.

Vratké fundamenty americké ekonomiky byly léta přikryté závojem americké výjimečnosti, nezpochybnitelnosti dolara a bezpečí amerických dluhopisů. Nyní Trump tento závoj nadzvedává.

Autor je hlavní analytik Conseq Investment Management

■ Daně

Julie Hrstková
julie.hrstkova@hn.cz

Jaké daně přinese příští rok a na co všechno bychom si měli dávat pozor

Dnes je poslední den, když živnostníci mohou podat daňové přiznání prostřednictvím datové schránky. Pro mnoho z nich tak byly poslední týdny poznamenané dohledáváním všech výdajových i příjmových dokladů a také dopočítáváním položek, díky nimž zaplatí na daních méně. Hovoříme samozřejmě o lidech, kteří nevyužívají ani paušální daň, ani paušální odpisy.

Letošní daňové přiznání se odehrává za situace, kdy jednotlivé strany sbírají munici k nadcházejícím parlamentním volbám. A jsou to právě daně, které budou hrát jednu z rozhodujících rolí.

Připomeňme, že před posledními volbami ODS tvrdila, že daně nezvýší. Pak ale přišel konsolidační balíček a s ním i zrušení mnoha výjimek a také zvýšení daní: kromě majitelů nemovitostí, firem, výherců či bohatých prostředniců větší progrese pocitili největší újmu (soudě podle jejich vyjádření) majitel energetické společnosti ČEZ. Zde se tzv. daně z nadměrných tržeb a neočekávaných zisků staly jednou z opor příjmů státního rozpočtu. Daň, která měla původně platit po dobu, kdy stát podporoval firmy kvůli vysokým cenám energie, vydržela dodnes. Letošní rok by ale měl být poslední, kdy platí.

V letošním roce pak začal také platit limit 40 milionů korun pro osvobození příjmů z převodu cenných papírů a podílu na obchodních korporacích. V příštím roce by měla zmizet například sražková daň – pokud se vládě podaří dotáhnout do konce zavedení jednotného měsíčního hlášení zaměstnavatelů.

Každopádně platí, že předpovídат z volebních programů povolební daňovou politiku je nemožné. I tak se ale vyplatí podívat, kdo co slibuje.

ODS, která se zbytkem koaličních partnerů před vyššími daněmi konsolidáčního balíčku hrdinně zachránila tzv. tiché víno, pro jistotu další zvyšování daní odmítá. Naopak Starostové jsou ochotni opatrnl mluvit o vyšší progresi, zdanění neřestí či tichého vína. Lidovci by zase několikanásobně zdanili majitele většího počtu nemovitostí, především těch, kteří se nacházejí v lukrativních lokalitách. Piráti chtějí zdanit pozemky, kde se nestaví (bez ohledu na důvod), a zrušit daňové výhody pro takzvané pasivní investory. Například by se to týkalo majitelů bytů, kteří je pronajímají za ceny, které Piráti nepovažují za férové. ODS je rezolutně proti všemu.

Co slibuje opozice? Hnutí ANO chce zlepšit výběr daní návratem elektronické evidence tržeb v nové, daleko lepší podobě. Rychlejší tempo ekonomiky, které by podle představitelů hnutí přišlo s jejich vládou, by pak pomohlo naplnit rozpočet. Ten by totiž poněkud zhulbl, pokud by Babišova strana skutečně chtěla splnit své volební sliby, jako jsou zkrácení věku odchodu do důchodu či vrácení školkovného. Kupodivu se ANO nebrání zvýšení daně z nemovitosti. Jak se Andrej Babiš nechal slyšet na začátku roku. Inspirací by mohlo být Španělsko, jehož premiér Pedro Sánchez na začátku roku oznámil, že zvažuje zavedení stoprocentní daně z vlastnictví nemovitosti, a to pro všechny vlastníky, kteří nejsou ze zemí Evropské unie. V Česku by podobné ustanovení spadlo například na vlastníky ruského či ukrajinského pasu.

Rady ekonomů se za poslední roky příliš neliší: hlavní výtkou je, že Česká republika zdaňuje víc nízkopříjmové a majitele levnějších nemovitostí. Naopak bohaté všechno druhu daňová politika obchází velkým obloukem. Jedním z důvodů, proč se tak děje, je podle poslední analýzy společnosti PAQ Research i to, že se lidé v daňové politice vůbec nevyznají. A tak mají v hlavách úplně jinou představu o realitě a domnívají se, že rozpočet krvácí zejména na počtu úředníků a bohatí platí obrovské daně.

Daňová politika se v situaci, kdy půjde stále víc výdajů na zbrojení a na stárnutí populace, bude muset změnit. Sázka na lepší výběr daní prostřednictvím vyššího růstu ekonomiky nevychází a s demografickou změnou ve společnosti ani nebude. A je nepodstatné, jak nadějně oživení HDP je před námi. Výběr peněz do rozpočtu bude vyžadovat kreativnější fiskální politiku.

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

REDAKCE: 233 071 111
REDAKCE@HN.CZ
PŘEDPLATNÉ: 217 777 888
ADRESA: PORT 7,
POD DRÁHOU 1637/2,
HOLEŠOVICE,
170 00 PRAHA 7

Vydává Economia, a.s.,
IČ 28191226

Šéfredaktor
Hospodářských novin
Jaroslav Mašek

Zástupci šéfredaktora
Milan Mikulka, Petr Honzík,
Michaela Ryšavá

Manažer redakce
Martin Denemark

Názory Petr Honzík

Analystik HN Martin Ehl

Domáci Michaela Ryšavá

Zahraničí Tomáš Procházka

Ekonomika Milan Mikulka

Víkend Tomáš Procházka

Proč Gabriela Marešová

Art Director Jan Stejskal

Zlom Zdeněk Fried

Vedoucí vizuálního oddělení Matěj Slávik

E-MAILY:
jmeno.prijmeni@hn.cz

PŘEDPLATNÉ
tel.: 217 777 888,
predplatne@economia.cz

INZERCE:
inzerce@economia.cz

PŘÍJEM INZERCE
tel.: 233 073169

Hospodářské noviny používají zpravodajství agentur ČTK a Thomson Reuters.

Tiskne: Czech Print Center – tiskárna Praha a Ostrava

Četnost vydání:
pondělí až pátek, místo vydání Praha

Autorská práva vykonává vydavatel. Jakékoli užití části nebo celku, zejména rozmožování a šíření jakýmkoli způsobem (mechanickým nebo elektronickým) i v jiném než českém jazyce bez písemného svolení vydavatele je zakázáno. Jednotlivé složky HN jsou samostatně neprodajné.

© 2025 Economia, a.s.
Ročník LXIX
Nevyžádané příspěvky se nevratí
MK ČR E 4689
Audit nákladu: ABC ČR.
Hospodářské noviny
ISSN 0862-9587 (Print)
Hospodářské noviny
ISSN 2787-950X (Online)
Internet www.hn.cz

■ Týden s technologiemi

Amazon spouští konkurenci pro Starlink. Po letech plánování má projekt Kuiper první satelity na orbitu

Otakar Schöñ
otakar.schon@hn.cz

Bitva zakladatele Amazonu Jeffa Bezose a šéfa Tesly a SpaceX Elona Muska ve vesmíru pokračuje. Musk má velký náškok díky komerčnímu provozu raket schopných vrátit se po startu na Zemi a zakázkám od NASA. Bezos na své rakety Blue Origin upozornil marketingově nepovedeným letem posádky v čele se zpěvačkou Katy Perry.

Nyní Bezos po šesti letech připravil na oběžnou dráhu první sadu satelitů projektu Kuiper. Komunikační družice Amazonu mají časem konkurovat dominantnímu Starlinku Elona Muska. Bezos budoucím zákazníkům slibuje nižší ceny i díky levnějším přijímačům satelitního signálu.

Společnost Kuiper Systems, která funguje jako dcera společnosti Amazonu, tento týden úspěšně vypustila prvních 27 provozních satelitů. Na nízkou oběžnou dráhu je vynesla raketa Atlas V startující z Cape Canaveral na Floridě.

Kuiper má fungovat na stejném „konstelačním“ principu jako Starlink. To znamená, že plánuje pokrýt nízkou oběžnou dráhu velkým počtem satelitů, aby udržel pokrytí

signálem nad většinou obydleného území na zeměkouli mezi 56° severní a 56° jižní šířky. To by mělo zajistit dostupnost připojení k internetu pro přibližně 95 procent světové populace.

K naplnění tohoto plánu potřebuje Kuiper více než 3200 satelitů, které se budou pohybovat ve třech letových hladinách: 590, 610 a 630 km nad zemským povrchem. Aktuální vypuštění satelitů tak představuje jen malý krok v první fázi projektu. Ke spuštění provozu své služby musí firma dostat na orbit prvních 578 satelitů, zatím je tedy první fáze splněná z necelých pěti procent.

Amazon plánuje do vybudování celé satelitní sítě investovat více než 10 miliard dolarů. Do července 2026 musí společnost podle podmínek Federální komise pro komunikace (FCC) umístit na oběžnou dráhu alespoň polovinu plánovaných satelitů, tedy 1618 jednotek, aby si udržela přidělené frekvence.

Start z letošního týdne je první z plánovaných více než 80 mísí. Prvních devět startů včetně toho aktuálního obstarají nosné rakety Atlas V. Amazon po ukončení jejich výroby společným podnikem Boeingu a Lockheed Martinu United Launch Alliance odkoupil celou zbývající zá sobu.

Amazon chce konkurovat Starlinku, má před sebou spoustu práce. Foto: Amazon

United Launch Alliance má provést také dalších 38 letů s novými raketami Vulcan Centaur. Ty ale mají za sebou pouze dva úspěšné starty. První z ledna 2024, druhý let v říjnu 2024 provázely problémy – odpadla tryska jednoho z motorů, raketa ale dosáhla cílové oběžné dráhy.

O 18 letech se má postarat Evropa s nosnými raketami Ariane 6, které mají za sebou také dva starty, z toho první nebyl zcela úspěšný. Raketa dosáhla oběžné dráhy a vypustila devět malých družic, kvůli závadě se ale nepodařilo raketu navést zpět do atmosféry, kde měla shoret místo toho,

aby zůstala na oběžné dráze ve formě vesmírného smetí.

Bezos plánuje také zapojení svých raket New Glenn, které mají po vzoru raket společnosti SpaceX přistávat zpět na Zemi. První start proběhl lednem, přistání se ale nepovedlo. Blue Origin ale plánuje první let se satelity Kuiper ještě na letošní rok, celkem by měl mít Blue Origin na starost až 27 mísí s komunikačními satelity.

Amazon ale vedle raket musí řešit problémy také s výrobou satelitních komunikačních satelitů. Firma otevřela výrobní závod před rokem s cílem vyrábět až pět družic

denně. Dosud ale podle zprávy pro server Payload vyrábila firma pouze 54 družic.

Podle tiskového vyjádření Amazonu probíhá výroba v souladu s plánem. Otázkou je, zda to bude platit i v následujících měsících, kdy produkce musí rychle stoupat. Amazon může narazit na zásadní problém s dodávkami součástek a materiálů v souvislosti s obchodní válkou USA proti Číně a vlastně celému světu.

Satelity projektu Kuiper budou vybaveny optickými mezisatelitními spoji (OISL), které umožní přenos dat rychlosťí až 100 Gbps mezi jednotlivými družicemi. Koncoví uživatelé by měli mít možnost připojit se k internetu teoretickou rychlosťí až 400 Mbps s velkým přijímačem a až 100 Mbps s levnějším malou parabolou s průměrem 18 centimetrů.

Pro srovnání Starlink inzeruje své služby s maximální rychlosťí 300 Mbps pro velký přijímač a 100 Mbps se Starlinkem mini, rychlosť odesílání dat je přibližně desetinová, to je omezení technologie, stejně jako delší doba odezvy, která se pohybuje u Kuiperu i Starlinku v rádu desítek milisekund.

Starlink bude mít ale dlouho výhodu ve větším pokrytí – aktuálně má na oběžné dráze 7282 funkčních satelitů z 8417 vyslaných.

■ Komentář

Další jistota pro portfolia se otřásá

Štěpán Pírko, Bohemian Empire

Na duben 2025 asi žádný investor nezapomene. Po vyhlášení celní války Donaldem Trumpem v úvodu měsíce dostaly akciové trhy zásah srovnatelný s krachem Lehman Brothers v roce 2008. Na rozdíl o tehdejší doby však přišel zázračný obrat poté, co americký prezident „hodil ručník do ringu“ a oznámil odložení cel. Zřejmě náhodou právě v okamžiku, kdy docházelo k prudkému výprodeji amerických státních dluhopisů. V závěru měsíce se tak může na první pohled zdát, že na trhu sice proběhla krátkodobá panika, ale nakonec se vlastně zas tak moc nestalo. Index S&P 500 je za duben téměř na nule, Nasdaq dokonce v plusu, podobně jako řada evropských indexů.

Ve výsledovce však chybí jedna podstatná proměnná: kurz amerického dolara. Ten zmíněný veletoč neabsolvoval a naopak za duben vykazuje pokles necelých pět procent. Od počátku roku americká měna ztrácí proti české koruně zhruba 10 procent. Individuální investor, který například drží známý ETF na index S&P 500, je tak v korunovém vyjádření od počátku roku 15 procent v minusu.

Drobný investor nemá moc možností se proti měnovému riziku zajistit. Je však zajímavé, že se měnově nezájistí ani mnoho institucionálních investorů, například podílových fondů. Uvedený „dvojitý zásah“ se jich mnohdy také týká. Na obranu profesionálů je však třeba uvést, že nejde o nějaké opomnění nebo nedbalost. Analýza historie ukazuje, že některá portfolia se chovala dobře i s částečným, nebo dokonce nulovým měnovým jištěním.

Studie společnosti Schroders na různých portfoliích akcií a dluhopisů za posledních 20 let ukazuje, že čím více je v portfoliu akcií a investor je přitom z rozvíjejících se zemí, tím méně potřebuje zajištění proti poklesu dolara. V tomto období totiž téměř bez výjimky platilo, že výprodej na akciovém trhu doprovázelo posilování americké měny, a to poklesy v portfoliu vyrovnalovalo. Problém může nastat, pokud tato předpokládaná „jistota“ přestane platit, podobně jako se změnila korelace akcií a dluhopisů s nástupem inflace v roce 2022.

KURZOVNÍ LÍSTEK – INDEX PX BCPP 30. KVĚTNA 2025

AKCIE						
název cenného papíru	závěrečný kurz (Kč)	změna (%)	objem obchodů (ks)	objem obchodů (tis. Kč)	tržní kapitalizace (mil. Kč)	podíl na indexu (%)
ColtCZ	671,00	-0,59	36 480	24 295,14	37 886,69	4,49
ČEZ	1116,00	-0,36	79 891	89 129,12	600 396,57	21,34
Doosan Škoda Power	323,00	1,89	18 951	6 034,70	10 303,70	1,22
Erste	1480,00	-3,83	191 422	283 835,92	607 561,29	17,27
Gevorkyan	250,00	0,00	12 541	3 135,05	4 164,32	0,49
Kofola	44,00	1,38	2 592	1 135,11	9 808,46	1,16
Komerční banka	1065,00	-2,29	522 982	560 516,23	202 402,46	20,14
Moneta	135,40	-1,17	707 051	96 132,64	69 189,40	13,66
Philip Morris	17820,00	1,02	1 328	23 386,98	34 102,10	4,04
Photon Energy	19,80	-1,00	3 158	63,14	1 212,52	0,14
Prímoč UAV	820,00	-2,38	3 644	2979,94	3 861,31	0,46
Vienna Insurance	1028,00	0,00	4 908	5053,75	131 584,00	15,59

INDEX PX						
závěrečný kurz	denní změna %	denní max.	denní min.	1M změna %	6M změna %	1Y změna %
2 019,28	-1,34	2 051,67	2 008,92	-4,72	22,88	30,22

KURZOVNÍ LÍSTEK RM-SYSTÉM 30. KVĚTNA 2025

RMS			
název	kurz (Kč)	změna (%)	objem obchodů (Kč)
ALPHABET	3790,00	6,28	502 068
APPLE, INC.	4900,00	0,00	0
BEZVÄLASY	700,00	0,00	0
COLT CZ GROUP SE	674,00	-0,15	871 281
CPI FIM	24,00	-0,83	46 257
ČEZ, A.S.	1110,00	-0,89	1 625 901
DEUTSCHE BANK AG	580,00	0,00	0
DEUTSCHE TELEKOM AG	790,00	0,00	0
DOOSAN ŠKODA POWER A.S.	323,00	0,94	185 729
EMAN	64,00	0,00	0
ERSTE GROUP BANK AG	1477,00	-3,97	5 623 579
EXXON MOBIL CORP.	2502,00	0,00	0
FIXED.ZONE	133,00	0,00	0
GEN DIGITAL	562,00	0,00	0
GEVORKYAN	252,00	-5,26	25 200
INTEL CORPORATION	450,00	-1,32	16 770
KARO LEATHER	147,00	0,00	83 790
KOFOLA ČS	442,50	1,03	88 000
KOMERČNÍ BANKA	1070,00	-1,65	20 111 424
MCDONALDS CORP	6939,00	0,00	0
MERCEDES-BENZ GROUP	1480,00	0,00	0
META PLATFORMS	12150,00	0,41	12 150
MICROSOFT CORP	8645,00	0,29	518 450
MMCITÉ	276,00	1,47	27 600
MONETA MONEY BANK	146,00	0,00	8 265 952
M&T 1997	32800,00	0,00	0
NOKIA CORPORATION	109,90	-0,09	10 990
PHILIP MORRIS ČR	17700,00	1,14	1 069 900
PILULKA LÉKÁRNÝ	196,00	0,51	64 320
PRABOS PLUS	262,00	0,00	0
VIG	1020,00	0,39	

Vladimír Ševela
vladimir.sevela@hn.cz

Víkend

Nové divadlo? Prostě to dopadne

Albert Čuba vede úspěšné soukromé Divadlo Mír. Jak se mu daří mít vyprodáno a proč chce v Ostravě postavit za stovky milionů úplně novou scénu?

Strany 20-21

Proč ženy obvykle přežívají muže

Buňky ženského těla ukládají jeden z pohlavních chromozomů X ke spánku. Probouzí se ve vyšším věku a geny chrání ženy před poškozením mozku.

Strana 22

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

Zapomenuté lágry nacistů

Nebyla jen Osvětim či Dachau. Na českém území nacisté zřídili dokonce 38 dnes už téměř zapomenutých koncentračních táborů. Lidé umírali v obří podzemní továrně u Litoměřic, dřeli v soukromém lágru Heydrichovy ženy nebo je potkal nečekaný osud v továrně Oskara Schindlera v Brněnci.

Na úpatí kopce Bídnice u Litoměřic je dnes zahrádkářská kolonie. Zdejší kutilové se s myslí pro improvizaci a efektivitu natáhli pletivo svých plotů mezi zvětralé betonové sloupy. Jsou na nich ještě zbytky zrezivělých ostnatých drátů. Vypadají jak z filmů o táborech smrti. Nejde ale o zapomenuté kulisy, nýbrž o reálné pozůstatky tragické minulosti, od níž uplynulo 80 let.

Od března 1944 do května 1945 se na kraji Litoměřic rozkládal největší koncentrační tábor na území dnešní České republiky. Prošlo jím 18 tisíc vězňů z celé Evropy. Zdokumentováno je čtyři a půl tisice obětí, podle některých odhadů jich ale bylo mnohem více. Lidé dřeli a umírali v obrovské podzemní továrně zvané Richard, kterou rok před koncem války v útrobách hory Bídnice nechal vybudovat Adolf Hitler.

„O tom, že tady byl koncentrák, jsem nevěděla až do loňska, kdy se tu konala nějaká vzpomínková akce. A neznali to ani kolegové v práci,“ říká obyvatelka nedalekého sídliště Jaroslava Bungová, která u zahrádkářské kolonie venčí psa. Všichni znají blízký Terezín, který je rovněž nazýván koncentračním tábořem, i když podle historiků jím vlastně navzdory krutým podmínkám nebyl. Šlo o židovské ghetto a věznici gestapa. Když ale spojenci v druhé polovině války bombardovali průmyslové podniky v říši a jejich vojska postupovala k Berlínmu, rozhodl se Hitler a jeho velení přesunout část především zbrojných výroby na české území.

Volba padla i na obrovský labyrint štol vápencového dolu u Litoměřic. Rozkládal se na neuvěřitelných 70 tisících metrech čtverečních a pro vybudování podzemní továrny Richard na výrobu součástek do tanků byla využita skoro polovina této rozlohy. Při stavbě hlubinného areálu a během práce v něm zemřely podle knihy Otrocí třetí říše od německého historika Alfonse Adama mimo jiné kvůli závalům stovky lidí, další tisíce skonaly na povrchu kvůli týraní a nemocem. Mnoho jich bylo zavražděno kvůli narušování táborařového řádu.

Podzemní fabrika Richard, bludiště smrti

Amatérský historik, 46letý Tomáš Rotbauer, drží kousek od vchodu do podzemí v ruce kopii mapy z německého spolkového archivu. Ukazuje schéma monstrózního podzemního bludiště. „Spočítali jsme 25 kilometrů chodeb, i když některé

odhadu mluví i o dvojnásobku,“ podotýká Rotbauer, povoláním městský strážník. Svůj volný čas věnuje bádání o událostech druhé světové války. Ještě před sedmi lety se dalo do podzemní fabriky vstoupit, právě v roce 2018 badatel část prostor prošel s báňskou službou. Památník Terezín, který si vzal továrnu Richard pod křídla, ale poté nechal vstup do prostoru zazdít, „aby nezodpovědní jedinci a vandalové nenarušovali pietní charakter místa“, jak v roce 2018 řekl Deníku ředitel terezínské organizace Jan Roubínek. Zároveň příslíbil, že okolo vchodu nechá pietně upravit. Od té doby se ale nic nestalo. Ke vchodu s informační tabulí se kvůli husté vegetaci a rozbaňnému terénu téměř nedá dostat. Někdo tu přesto položil pár umělých květin.

„Můj strýc Stefan Bator (...) omylem vysílený a padl na zem. Přiskočil k němu esesman a dva káporové a tak strašně ho zbili, že zemřel na místě,“ líčil podle dokumentů z Archivu bezpečnostních složek jeden z vězňů hruzy, které byly v lágru skoro na denním pořádku. Další popisoval masakry vězňů při stavbě plynovodu vedoucího do vchodu Richard I., u něhož právě stojíme. Uvádí se tam, že mrtvoly byly házeny do hromadného hrobu hned vedle místa činu. „Musí to být podle všeho tady,“ ukazuje Rotbauer na pozemek v mírném svahu. Právě na něm chce do konce léta vybudovat s přáteli a podporovateli památník, který podle něj už dokončuje sochař Libor Pisklák. To potvrzuje i majitel pozemku, podnikatel a starosta nedalekého Kamýka Petr Soldatек. Také jemu vadilo, že namísto pietny je dějiště nacistických zvěrstev nedůstojně zarostlé keři. „Když jedete do Francie, Polska, Německa, jsou taková místa upravená a vyzdobená, ale tady je to ostuda,“ dodává Tomáš Rotbauer.

Mluvčí Památníku Terezín Stanislav Lada argumentuje, že úpravy nebylo možné udělat kvůli neukončeným majetkovým sporům o přístupovou cestu ke vchodu do podzemní továrny. „Až budou vyřešeny, můžeme prostor zkulturnit, do té doby tam nelze nic provádět,“ tvrdí Lada. Teprve pak Památník počítá s umístěním pamětní desky s QR kódem, který návštěvníka virtuálně propojí s expozicí o litoměřickém koncentračním táboře, která je v terezínské Malé pevnosti.

Neznamená to však, že by existenci největšího nacistického lágru na českém území zatím nepřipomínalo vůbec nic. Do podzemní fabriky vedl ještě druhý vchod, zvaný Richard II. Vlastníkem pozemků v této části je Správa úložišť radioaktivních

odpadů a ta na příjezdové cestě nechala loni odhalit pomník v podobě tří betonových kvádrů. Je věnován právě vězňům třetí říše, kteří nedobrovolně vybudovali podzemní komplex, jenž podnik využívá od 90. let jako úložiště radioaktivního odpadu. Na pietu se tu od revoluce sice čekalo dlouhých 35 let, odhalení ale mělo velmi oficiální ráz: účastnil se ho i prezident Petr Pavel.

V dubnu 1945 živořilo v litoměřickém koncentráku zhruba devět tisíc vězňů. Přespávali na až osmipatrových prýcnách v bývalých kasárnách asi 500 metrů od vchodů do podzemních továren. Největší z budov, někdejší jízdárna, lehla po válce popolem. V dalších, dnes rekonstruovaných budovách, je chráněné bydlení a tělocvična. V areálu někdejšího lágru, kde pochopitelně bylo i velitelství SS a apelplatz se šibenicí, mají provoz také litoměřické technické služby, jsou tu depozitáře a prostory si pronajímá několik firem. U jedné z budov byla před osmi lety instalována pamětní deska, která je první za stávkou po naučné stezce, jež vede po pěti místech spjatých se zdejším koncentračním tábořem. Jižně od bývalého koncentráku dosud stojí – dnes pochopitelně nepoužívané – krematorium postavené kvůli velkému množství mrtvých v létě 1944. I zde je pamětní deska. Zdejšímu lágru je věnována také expozice umístěna v jedné z katakomb pod centrem města.

Ze závěrečných měsíců války pocházejí svědectví o hromadném umírání na podvýživu a nemoci i o popravách. Podle odhadu jednoho z pamětníků umíralo 150 až 300 lidí každý den. Lidé dostávali jen jedno jídlo denně v podobě bramborových slupek nebo kousku chleba. „Od smrti hladem jsme se zachránili tím, že jsme (...) sbírali slimáky a chytali sysly, ježky a kočky,“ vzpomínal jeden přeživší. Pátého května 1945 velitel lágru vězňů oznámil, že válka skončila a oni jsou volní. Krátce poté byly exhumovány první hromadné hroby. Svědci mluví například o 18 mrtvých v jedné jámě, těla byla spoutaná po třech drátem.

Badatel Tomáš Rotbauer cítí zadostiučinění, když po okolí mohl provést příbuzné bývalých vězňů z Francie nebo i Německa. „Kdyby tady vznikl trochu větší památník, jezdilo by sem z Evropy víc návštěvníků i historiků a třeba by se v zahraničních archivech ještě leccos zajímavého našlo. Když lépe poznáme společnou historii, třeba pak snadněji dojdeme k smíření,“ říká strážník, který se na sever Čech přistěhoval v dětství ze Šumavy coby potomek tamních sudetských Němců. Věří, že kromě zájmu o továrnu Richard se mu jednou podaří vzbudit i zájem o osudy litoměřických Němců, kteří zahynuli při poválečném vyřizování úctů a dodnes také leží ve zdejších neoznačených hromadných hrobech.

Na českém území vniklo během války 38 nacistických lágrů, takzvaných pobočných táborů tří velkých koncentráků: Osvětimi, Flossenbürgu a Gross-Rosenu. Jeden z těch větších fungoval ve výcvikovém prostoru SS Hradiště jižně od Prahy. „Lágry určené pro ženy byly na západě Čech v Nové Roli, Kraslicích a Holýšově,“ připomíná historička Pavla Plachá. Další podzemní továrny vybudovali nacisté v severočeském Rabštejně, kde se vyráběly části letadel Junkers. A jeden zcela zvláštní lágr se nacházel jen patnáct kilometrů severně od Prahy.

Privátní koncentrák Liny Heydrichové

Panenské Břežany vešly do historie jako sídlo říšského protektora Reinharda Heydricha. Architekt holokaustu na zdejším zámku přitom pobyl jen velmi krátce. Několik týdnů po nastěhování totiž podlehl zraněním, která utrpěl při atentátu v libeňské zatáčce 27. května 1942. Výrazně delší čas než Heydrich ve zdejším zámeckém areálu strávilo přes sto vězňů, které si tam osobně vyžádala vdova po Hitlerové oblibenci Lina Heydrichová. Ta si tu se souhlasem velitele SS Heinricha Himmlera nechala zřídit svůj soukromý koncentrák. Židé pro ženu válečného zločince dřeli až 19 hodin denně: na jejím soukromém statku, sedmihektarové zahrádce třeba při výstavbě bazénu. Přespávali v bývalé koňské stáji jen pár metrů od klasicistního zámku, který obývala rodačka ze severoněmeckého ostrova Fehmarn až do dubna 1945.

Bývalá koňská maštal stále stojí, dnes je v ní skladíště a dílny. Při otevření dveří v prostoru, kde nejvíc místa zabírají bedny s různým harampádím, do očí udeří velká severokorejská vlajka s rudou hvězdou visící na protější stěně. Zástava země, v níž jsou dodnes koncentrační tábory, na tomhle místě zarazí. Dělníci z Bulharska a Ukrajiny, kteří tu teď pracují, tvrdí, že jeden z nich tam vlajku pověsil „z legrace“. „Neslyšel jsem o tom, že by tu byl dřív nějaký lágr. O tom, že na zámku bydlel Heydrich, ale vím,“ říká jeden z nich.

Nucené práce vězňů z terezínského ghetta dnes v Panenských Břežanech připomíná jen destička na zídce v horní části obce u druhého zdejšího zámku, kde bydlel další nacistický pohlavář, státní ministr pro protektorát Karl Hermann Frank. V této barokní budově se nachází i Památník národního útoku a odboje, v němž je mimo jiné expozice Heydrichovy éry.

V červenci a září 1942 bylo do Panenských Břežan dopraveno asi 120 židovských vězňů z terezínského ghetta a různých koncentračních táborek. Jak uvádí v připravované knize vedoucí zmíněného památníku Vlastislav Janík, pamětníci z rád

①
②
③
④
⑤

Vdovin lágr

V zámeckém areálu v Panenských Břežanech využívala Heydrichová 120 vězňů. Ti přežívali v masnosti za branou.

Foto:
HN - Honza Mudra

Lov

Heydrichová a Carl von Pückler-Burghauss, velitel jednotek, které bojovaly ještě II. 5. 1945, mříží ze zámku na hon.

Foto: archiv Jaroslava Čvančary

Důl Richard

Litoměřičtí vězni meří dilema: pracovat na povrchu, kde je bili esesmani, či jít do podzemí, kam se strážci báli, ale hrozily tam závaly?

Foto:
FAPT - inv. č. A 134

Pozůstatky

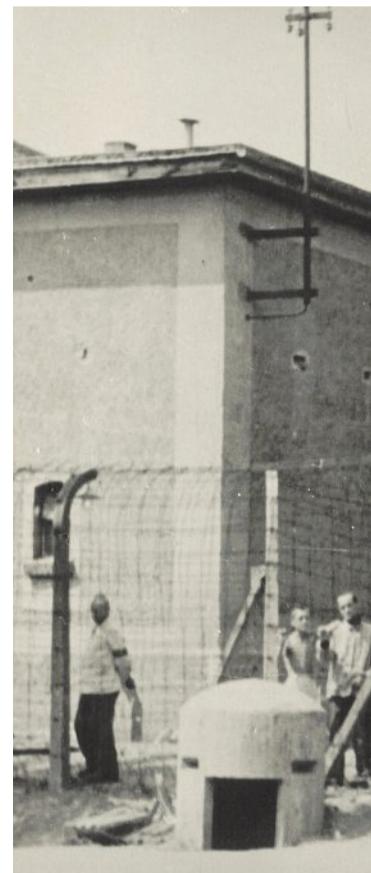
Tady stál v Litoměřicích plot koncentráku. Část vydržela dodnes a nepohrdli jí tamní zahrádkáři.

Foto:
HN - Honza Mudra

Bez výstrahy!

Cedule u strážní věže litoměřického tábora varuje před střelbou na každého, kdo se pokusí vstoupit.

Foto:
FAPT - inv. č. A 106

Bývalý Heydrichův zámek dnes působí zpustle. Před šesti lety jej s areálem koupil v aukci za 39 milionů korun investor Josef Outlý, který provozuje například průmyslovou zónu Zdiby. Tvrdí, že v zámku chce postupně vybudovat „kreativní centrum“ s ateliéry a prostory pro coworking. „Mým záměrem není připomínat Heydrichovu éru, ale předválečnou epochu zámku,“ říká Outlý do telefonu. Již od dob monarchie byl majitelem židovský cukrovarník Ferdinand Bloch-Bauer, jenž interiéry vybavil uměleckými předměty. Manželku tohoto podnikatele Adélu namaloval Gustav Klimt na slavném secesním obraze Zlatá Adele.

„Válečnou dobu i zdejší vězné možná přece jen připomeneme v jedné místnosti. Ale to je ještě daleko,“ poznamenává Josef Outlý. Stěžuje si, že úřady otálejí s vyřizováním stavebního povolení pro rekonstrukci. Podnikatel zámek každý rok k výročí atentátu na Heydricha zpřístupnil na jeden den veřejnosti, letos se k tomu ovšem nechystá. „Při prohlídkách docházelo ke krádežím historických klik a obkladaček,“ vysvětluje. V bývalé maštali, kde dřív přespávali vězni, by rád zřídil restauraci. Pověšenou vlajku KLDR považuje za neškodnou „recesi“ svých zaměstnanců. „Někdo to tam našel. Před rokem 1989 v těch prostorách sídlil Výzkumný ústav kovů, který měl kontakty s Kubou a podobnými zeměmi. Takových věcí se tam válelo víc.“

Schindlerovo enigma v Brněnci

Jméno Oskara Schindlera, zachránce 1100 Židů, znají díky hollywoodskému filmu desítky milionů lidí po celém světě.

⑥
⑦
⑧

Archa
Daniel Low-Beer před továrnou v Brněnci, která patřila jeho dědečkovi a poté Oskaru Schindlerovi, který tu držel ochrannou ruku nad 1100 Židy.

Foto:
HN - Tomáš Škoda

O přeživších
V bývalé přádelně v Brněnci vzniká muzeum o jediném koncentračním táboře, který nesloužil ke zničení, ale záchrani lidí.

Foto:
HN - Tomáš Škoda

Proč to udělal?
Schindler (stojící vlevo) a jeho tančící žena v Krakově na začátku války s židovskými zaměstnanci. „Své“ lidí vzal i do Brněnce.

Foto: Nadační fond Archa

Mnoho z nich by možná překvapilo, že klíčové místo jeho příběhu, bývalá továrna v Brněnci na česko-moravském pomezí, za okupace pobočný koncentrační tábor lágru v Gross-Rosenu, vypadá jako těsně před zhroucením. Mezi ruinami není jediná pamětní deska, která by připomínala jednu z nejzohnutějších událostí druhé světové války. To se má ale brzy změnit. Leccos naznačují i nově natřená původní železná vrata, kudy v říjnu 1944 dovnitř vstupovali židovští vězni. Nečekala je tam ovšem smrt, ale záchraná.

„Vlak zastavil, dveře se otevřely a bylo to přesně jako ve filmu. Stál tam Oskar Schindler ve svém tyrolském kloboučku s cigaretou v ústech a řekl: Konečně jste tady, nemusíte se ničeho bát, já se o vás postarám,“ vzpomíná Rena Finderová, jedna z pamětnic brněneckého tábora. Zemřela před rokem a půl, ale přesto na nás teď mluví u vchodu do zchátralé továrny – z mobilní aplikace se svědectvími přeživších holokaust, kterou má v mobilu staženou náš průvodce areálem. Je to 56letý Daniel Low-Beer ze Ženevy, epidemiolog a vnuk předválečného majitele brněnecké fabriky Waltera Löw-Beera. Už několik let tu připravuje vznik Muzea přeživších, jehož první expozice má být otevřena 10. května. V bývalé přádelně ji dokončuje skupinka českých dělníků. „Schindler? To mi nic neříká. Vzal jsem prostě zakázku, tak na ní pracuju,“ prohodí jeden z party.

Také Oskar Schindler, podobně jako Lina Heydrichová, sledoval svůj svůj osobní prospěch. Alešpoň na začátku. Rodák ze Svitav a člen NSDAP, před rokem 1938 coby českosloven-

ský občan agent rozvědky Abwehr, provozoval za války v polském Krakově továrnu na smaltované výrobky, zabavenou židovským majitelům. Většinu polských dělníků vystřídal Židy z tamního ghettka, protože ve srovnání s Poláky přišli mnohem levněji. Když po zničení ghettka začali být jeho obyvatelé deportováni do koncentráků, Schindler pomocí úplatků dosáhl toho, že jeho židovští pracovníci byli z transportů vyjmuti a mohli dál pracovat v jeho fabrice.

V září 1944 svitavský rodák přestěhoval svůj podnik do Brněnce, dnes ležícím v Pardubickém kraji. Převzal tam textilní fabriku, v níž začal vyrábět granátovou munici pro německou armádu. Díky svým kontaktům se mu podařilo přemístit do Brněnce i skoro všechny své židovské dělníky. I v Brněnci byli za ostnatým drátem, stály tu strážní věže a hlídala stovka esesmanů. Podle pamětníků dával ale Schindler pozor, aby strážní nikomu neublížili, a dokonce proto spal se svou manželkou Emilií v hlavní tovární budově, v jejímž prvním patře nad továrními halami nejdřív na zemi a pak na prychnách nocovali také jeho pracovníci. Během pobytu v Brněnci nebyl nikdo zabit, později tu umírali jen starší vězni. Přídely potravy byly bídné, ale pořád lepší než v jiných koncentrákách. „Podle svědectví jím s jídlem vypomáhali místní lidé, například zdejší mlýnář,“ vypráví Daniel Low-Beer. Před sedmi lety založil Nadační fond Archa, jenž chce připomínat, jak říká, „jedno z nejdůležitějších míst druhé světové války“. Schindler žil po válce v Německu, Argentině i Izraeli, kde byl oceněn titulem Spravedlivý mezi národy.

V zastátněné fabrice se po roce 1945 vyráběl textil, výroba skončila až v roce 2010. Poté areál chátral, ale před devíti lety byla hlavní budova prohlášena národní kulturní památkou. Oprýskané fasády s vymlácenými okny i zdevastované interiéry nabízejí stále obrazy zkázy. V domě, kde sídlil štáb SS, jsou rozházené tiskoviny i vzorkovnice s textilem, jako kdyby k vyklizení či spíše rabování došlo včera. V hlavní budově, již Daniel Low-Beer nazval Schindlerovou archou, jsou hromady sutí a na nich plevele. Nadaci se ale podle slov jejího šéfa podařilo objekty stavebně stabilizovat, aby nespadly. A chystá – i s pomocí grantů – další renovace. Ty už začaly v bývalé přádelně, kde má druhý květnový víkend proběhnout vzpomínková akce s výstavou a kulturním programem, která má zahájit činnost muzea. Už tři roky na tomto místě probíhá vzdělávací projekt, jehož se účastní středoškoláci z osmi zemí. „Měli přijít s nápady, jak by muzeum mělo zdejší události prezentovat. Některými jsme se inspirováli,“ poznamenává koordinátor nadačního fondu Milan Šudoma.

Otzáka, jakou měl Oskar Schindler vlastně motivaci a zda byl jen zíštným oportunistou, nebo naopak hrdinou, je podle Daniela Low-Beera možná tou nejjazímací, která lidi do Brněnce a připravovaného muzea přivede. On sám na ni jednoznačně odpovídá nechce. „Lidé sem mohou přijít a přemýšlet o tom. Názorů bude hodně.“ Jedna věc je ale podle něj jasná: „Když všichni říkali, že už se nedá dělat nic, on něco udělal. Vždycky se dá postavit zlu a ta akce může přijít z nejméně očekávaného místa. A možná nejdůležitější je se ptát: Co byste dnes udělali vy?“

Herec, režisér, majitel ostravského Divadla Mír

Albert Čuba

Irena Jirků
irena.jirku@economia.cz

Před osmi lety koupil v Ostravě zchátralou budovu kina Mír a vybudoval z něj soukromé divadlo. To je úspěšné, stále vyprodané, finančně soběstačné. Albert Čuba by tedy už mohl zvolnit, ale on místo toho chystá další byznysový projekt: úplně nové velké divadlo. Za 400 milionů.

Velké plány „Nová scéna nebude jen divadlo, ale hub, kde bude vznikat spousta projektů,“ říká Albert Čuba. Počítá s vícezdrojovým financováním. Nejdříve o crowdfunding, ale také filantropii nebo spolupráci s investory. Principál se snaží kontaktovat a nadchnout i bonitní lidi, kteří mají vztah k Moravskoslezskému kraji či k Ostravě, a nabízí jim, aby spojili své jméno s divadlem.

Ne patří mezi herce, kteří vzhlížejí k Brnu nebo Praze. Na Ostravsku má totiž rodinu a nikdy se mu ji nechtělo stěhovat, natož aby svou ženu a děti nutil k takové změně kvůli své práci. Soukromé divadlo, které vybudoval v ostravských Vítkovicích, popisuje tedy jako výsledek dlouhodobého procesu zvažování, při němž právě osobní důvody hrály zásadní roli. „Důležitý byl ale i fakt, že na Ostravsku není až tak moc divadel na to, kolik je tu obyvatel,“ vysvětluje Albert Čuba. „A pak jsem také na jevišti jako herec okoušel na vlastní kůži, co se divákům líbí. A pochopil jsem, že to, co se jim líbí, se jim nedostává v takové míře, jaké by chtěli. To všechno mne přivedlo k vlastnímu divadlu.“

Co ostravští diváci chtěli a nedostávalo se jim toho?

Komedie. Je to takhle jednoduché. V Praze je komediálních produkcí relativně dost a „trh“ je nasycen, ale v Ostravě nabídka nebyla tak pestrá. Když vsadíme na komedie a získáme dobré režiséry a herce, musíme uspět. To jsme si řekli a otevřeli Divadlo Mír.

Kdo my?

Já. Když mluvím o divadle, říkám my, protože je nás tu samozřejmě víc. Ale budovu někdejšího kina Mír jsem koupil já, respektive moje firma. Ta sloužila k produkci divadelních představení, žádala o úvěr, budovu opravila a dnes v ní provozuje divadlo.

Kolik jste musel investovat, abyste v Míru mohli hrát?

První opravy přišly na tři až čtyři miliony, kupní cena byla okolo 12 milionů korun. Žádal jsem o úvěr, ale banka řekla: „A to teda ne, vždyť divadlo je nevýdělečné.“ Stanovila si podmínu, že musíme rok hrát a platit nájem. Když to zvládneme, budeme schopni splácet úvěr a ona nám jej dá. Pak se to ještě nějak zkomplikovalo, takže jsme znova o úvěr zažádali až po roce a půl fungování divadla, osm milionů nám půjčila banka a zbytek byly moje zdroje (tedy i manželky a rodiče). Celkově tedy bylo k rozjezdu potřeba 16 milionů korun.

Jak si dnes vedete?

Divadlo si vydělá na provoz, na investice i na rozvoj. Je soběstačné, nezávislé, prosperuje.

Mám tomu rozumět tak, že nemáte žádné dotace od města, kraje?

Hlásíme se samozřejmě do různých grantových soutěží. Naposledy jsme u města Ostravy vysoutěžili grant ve výši 800 tisíc korun a z kraje jsme získali milion korun, což dohromady ovšem představuje tři čtyři procenta celkových příjmů. Počítejte se mnou: roční rozpočet divadla je 40 milionů korun, loni k nám přišlo okolo 50 tisíc diváků, když to znásobíme cenou jedné vstupenky, tržby dělají nějakých 44 milionů. Divadlo si tedy vydělá na všechny náklady, i když bychom žádné dotace nezískali, existenčně nás to neohrozí.

Tak to slyším poprvé. Většinou v divadlech naříkají na nízké dotace, na existenční nejistotu.

Problematika dotovaných divadel je diametrálně odlišná od problematiky těch soukromých. A problém nespočívá v tom, že z veřejných zdrojů teče do divadel málo peněz. Problém je v jejich následném rozdělování. Myslím, že divadla, která jsou příspěvkovými organizacemi, mají nehospodárný provoz. Proč? To není otázka na mne. Jen pro srovnání: naše přímá konkurence – Národní divadlo moravskoslezské – dostává od města každoročně 390 milionů korun. Úplně jiná galaxie! To divadlo uvádí kvalitní repertoár, je dobré, ročně jej navštíví přes 120 tisíc lidí, na vstupenkách utrží okolo 80 milionů. Kam se mezitím poděje ale na 400 milionů z dotací? To je rébus. Jsem rád, že nemusím řešit problémy jako příspěvková divadla. My jedeme za své.

Jak to tedy děláte? Kolik lidí třeba zaměstnáváte?

Stálých zaměstnanců není moc, tak pět nebo šest. Uvaděči, barmani, lidé v šatnách – to jsou studenti, brigádnici. A herci účinkují na základě autorského zákona, jsou tedy na volné noze, přičemž asi devět z nich má u nás stálé angažmá. Takže lidí, kteří jsou úzce spojeni s divadlem, je okolo 12, plus 20 až 30 jsou externisté.

Hrají u vás herci také spíš pro radost než pro peníze?

Máte pravdu, že divadelní herectví je dnes většinou koníček. Když už se člověk dal na divadlo, tak jej prostě dělá, ale aby se uživil, bere i spoustu jiné práce. Herce, který je zaměstnán v dotovaném divadle, je v podstatě zaměstnanec příspěvkové organizace, a tedy dostává takzvaný tabulkový plat. A ten, jestli se nepletu, je tedy u herců v průměru 42 tisíc hrubého, což v Ostravě možná k životu stačí, ale v Praze – při dvojnásobné ceně pronájmu bytu – určitě ne. Jedna moje kolegyně před časem dostala nabídku z prestižního pražského divadla, opustila tedy Ostravu a v Praze si najala pokojček ve sdíleném bytě se studenty. Dvojnásobná držitelka Ceny Thálie nemá na celý byt. Nevím, co o tom soudíte vy, ale já to považuju za ostudu českého divadla.

Herci z Divadla Mír by si mohli pronajmout byt v Praze?

Naši herci si určitě mohou dovolit byt v Praze! Ale proč by to dělali, když v Ostravě si za 25 tisíc najmete stometrový byt z první republiky. A v centru.

Kolik tedy vaši herci vydělávají?

Herce, který nastupuje do angažmá, a je to tedy student hned po škole, začíná na 25 tisících měsíční gáže a k tomu dostává takzvané rolné. To je v rádu tisíců za představení. Tím, že hrajeme představení v bloku, může takový začínající herec v jednom měsíci odehrávat třeba 20 představení. A má-li rolné dva tisíce korun, vydělá si dohromady třeba 65 tisíc za měsíc.

Další měsíc, když nehráje, ale bere jen gáži.

Zatímco v jiných divadlech střídají představení obden nebo po dvou třech dnech, u nás se hraje až šest týdnů jedno představení každý večer. Při bloku 30 představení si mladý herc tedy vydělá i 60 tisíc na rolném, dalších šest týdnů má volno, bere jen gáži, ale v tomhle volném pracovním „oknu“ může zase vydělávat i jinde. Každopádně nemusí jako štvana zvěř pendlovat mezi divadly, městy, natáčecími štaby a večer se vracet do Ostravy na představení. To je sice v téhle branži dnes běžné, ale určitě to nesvědčí ani hercům, ani divadlu, ani filmům...

Představení v blocích je americký systém. Nehrozí ovšem, že když uvádíte jednu hru po šest týdnů, na konci toho cyklu už prostě hlediště nepoplňte?

Takhle se uvádějí hry na Broadwayi nebo na West Endu, my jsme jedině činoherní divadlo u nás, co to praktikuje. A za celých osm let, co Divadlo Mír existuje, se nestalo, že bychom jej nenaplňili. S blokovým systémem přitom souvisí i výrazná provozní úspora. Když musíte každý večer po představení zbourat celou scénu a nachystat na druhý den novou, pak jí zase zbourat, znova postavit, přitom stavíte na operu, podruhé na balet, pak na činohru a zpátky na operu, tak musíte mít v zaměstnaneckém poměru třeba 15 kulisáků, kteří jsou každý večer připraveni naběhnout. My si kulisáky najímáme brigádně, jednou za čtyři až šest týdnů.

Říkáte, že jste divadlo zatím vždycky naplnili. To platí i o úplných počátcích?

Ze začátku byla návštěvnost třeba 90 procent, ale určitě ne nižší. Fungovala zvědavost. Lidi byli zvědaví na staré kino, kam kdyži chodili, byli zvědaví na Čubu, co tam vymýšlí, jak to opravil... A když se u nás dobře bavili, řekli to dalším. Postupně, během roku a půl jsme se dostali na stoprocentní vyprodanost. Pak přišel covid, trochu s tím zamával, ale my jsme se naštěstí rychle zvládlí přesunout do onlinu. To nás zase nakoplo jinak, od té doby to prostě jede.

Dnes máte také platformu MírPlay, je úspěšná?

Když bychom nepřešli za covidu na online, skončili bychom. Pak jsme to přetavili do MírPlay, což je něco jako Netflix, poskytuje tam záznamy představení na předplatné. Je to další z cest, jak se divákovi přiblížit, a také další zdroj příjmů, samozřejmě. Aktuálně máme nějaké čtyři tisíce předplatitelů, předplatné sto-

jí 90 korun, v dohledné době do toho začneme ještě více šlapat. Chceme to propojit s podporou výstavby nové scény. Ve smyslu: předplatěte si MírPlay a tak podpoříte nové divadlo.

Pro nové divadlo počítejte s vícezdrojovým financováním. Na webu píšete o čtyřech pilířích. Jak to bude fungovat?

Je to velký projekt, v němž nejděje jen o stavbu divadla, ale i podzemních garáží. Ty bude financovat a vlastnit město Ostrava, divadlo bude naše. Momentálně je rozpočet na jeho stavbu stanoven na 400 milionů. Část, tedy 100 milionů, chceme uhradit prostřednictvím vstupenek a předplatného na MírPlay. Dalším pilířem by měl být crowdfunding, nabízíme fanouškům různé produkty a zážitky.

Nabízíte placky a trička po stovkách, vstupenky na první premiéry po desetitisících... A počítejte i tady se ziskem 100 milionů korun. Smělý plán.

Crowdfunding se propojuje s dalším pilířem financování a to je filantropie. Snažíme se kontaktovat a nadchnout i bonitní lidi, kteří mají vztah k Moravskoslezskému kraji nebo k Ostravě, nabízíme jim, aby spojili své jméno s divadlem, aby se k nám přidali. Mohou to udělat různými způsoby, mimo jiné i formou crowdfundingu, protože v rámci něho nabízíme třeba také plakety, jednu za deset milionů korun. Těch máme šest, takže když najdeme šest donátorů a když si k tomu další lidi koupí spoustu „drobností“, můžeme dosáhnout i na sto milionů. Ve výsledku lze kombinovat různé formy podpory a spolupráce. Půjde-li o podnikatele či firmu, mohou být donátory, sponzory i investory. Je to poměrně komplexní proces, pomoci něhož se snažíme získat finance, ale všimněte si, že granty a dotace opět nehrájí žádnou roli.

Nezaložíte veřejně prospěšnou společnost?

Jasné, můžeme zřídit spolek nebo ústav, který by byl takzvaně neziskový, jenž pak by to mohlo přeče zaváňet účelovým jednáním, ne? Nechci, aby mi tohle někdo omlacoval o hlavu. Jdu na to přímo: podnikáme a děláme divadlo. A pokud najdeme vhodný grant nebo dotaci, budeme o ně soutěžit, ale nezblázníme se, když to nedopadne.

Když ale vsadíte na investory, musíte počítat s tím, že vám do byznysu budou třeba „kecat“. Jste na to připraven?

Jestliže oslovují lidi a žádám je, aby se podělili o náklady na stavbu divadla, tak to znamená, že se s nimi budu dělit i o jeho zisky. Jsem na to připraven a říkám: „Investujte, investice se vám vrátí.“

A oni se asi ptají: „Kdy? Jak?“

A já jím říkám: „Podívejte se na naše účetní výkazy za posledních osm let, jsme stále v zisku. A tak to budeme dělat dál, budeme produkovat úspěšná představení a vám se peníze budou postupně vracet.“ Ale když se za pět šest let od otevření nového divadla vracet nebudu, předpokládám, že investoři přijdou a řeknou: „Alberte, děláte to blbě.“ A já budu muset uznat, že jsem nedostál svým slibům, a budu muset jít od války. Ale krásná nová divadelní budova už bude stát a bude se v ní dělat divadlo, ať ho budu provozovat já nebo kdokoli jiný.

Takže vznikne fond kvalifikovaných investorů?

Ted to zrovna řešíme s právníky z renomované pražské kanceláře. Vznikne asi struktura, jež je běžná pro developerské projekty, bytovou výstavbu, bude to ale první takový fond zaměřený na kulturu. Pokud se nám podaří nadchnout dostatečný počet investorů a zároveň se bude dařit jim ty investice vracet, třeba se v průběhu let vytvoří i širší podhoubí pro financování dalších kulturních projektů. Může to mít velkou budoucnost.

Mají investoři o váš byznys zajem?

Máme už příslíbeny desítky milionů, ale je to zatím méně než sto milionů, které bychom od investorů potřebovali. Další jednání, schůzky nás čekají, právníci jednají. Máme také zatím příslíbeno kolem 20 milionů korun ve formě darů... Řekl bych, že se otevírají dveře, ale je jasné, že bude potřeba ještě hodně energie, úsilí.

Mimochodem, když jsme u toho úsílí. Proč to vůbec celé podnikáte? Nestačí vám stávající scéna?

Nová scéna nebude jen divadlo, ale hub, kde bude vznikat spousta projektů. Budou tam dva divadelní sály. Jeden velký, který bude mít specifické uspořádání hlediště a jeviště, pak ještě komorní sál. Využívat budeme nejmodernější technologické postupy, a tedy dělat skutečně moderní divadelnictví různých žánrů. To zaprvé. Druhý hlavní důvod? V rámci ostravské aglomerace se určitě ještě jedno velké divadlo užívá, jsou tu diváci, je tu ta síla a prostor.

Vaše žena po těch osmi letech, co soukromě podnikáte v divadelnictví, netouží už po troše klidu?

No, to jste řekla přesně. Občas by ten klid moji blízcí brali, ale novému divadlu všichni drží palce.

A co vy? Spíte ještě dobře?

Já jsem pozitivní člověk. Prostě to dopadne. Spím dobře.

A postavíme nové divadlo

Na webových stránkách Divadla Mír figuruje jako „numero uno“ mezi „Mírotvůrci“ a v odlehčeném stylu, tak typickém pro tuto divadelní scénu, vysvětluje, že krom „herce, majitele, producenta a principála zastává také roli režiséra, údržbáře a prakticky všeho, co si usmyslí. Je rovněž zakladatelem a krotitelem tygrů v úspěšné improvizaci show Tři Tygři (kde vystupuje mimo jiné se Štěpánem Kozubem), píše knihy a scénáře a hraje (jak jinak než) budovatelské hry“.

Takto napsáno a zažito v hledišti je to vlastně všechno úspěšná show. Kolik práce je za ní, lze si ovšem domyslet. Když také Albert Čuba (41) líčí, proč se po dvanácti sezónách v hereckém angažmá v ostravské Komorní scéně Aréna a letech, kdy vyučoval na Janáčkově konzervatoři, točil seriály a filmy, rozhodl vrhnout do podnikání, je soustředěný, přesný a vůbec nevtipuje.

V jednom kole Albert Čuba bydlí se svou ženou a dětmi ve Frýdku-Místku. Doma se ale moc neohřeje: „Jsem také aktivní herc, takže to občas bývá náročné. Děti jsou ale už dost velké a celá rodina mi fandí.“

Ono podnikat v divadelnictví není zrovna legrace. „Ale není to nemožné. O tom jsem roky s kolegy diskutoval nad pivem. Oni tvrdili, že divadlo musí být dotované, já nesouhlasil, až jsem se od toho piva zvedl a šel jim to ukázat,“ říká.

Nejprve ovšem musel posbírat všechny rodinné úspory a vzkřídit budovu starého kina ve Vítkovicích. „Když to bylo Bio Rekord, patřilo sokolům. Název Mír přišel až s normalizací. Ještě zkráje devadesátých let se tam promítaly filmy, pak budova byla za tělocvičnu a všechno možné. Když už hrozila demolice, zrekonstruovali ji vietnamští obchodníci, pak také odešli. A když jsme se o dům začali zajímat my, kino už to vůbec nepřipomínalo.“

Oprava a přeměna na divadlo stála miliony, další rok a půl Albert Čuba platil nájem, než mu banka byla ochotná půjčit na koupi domu. Celkově to přišlo na 16 milionů, dnes se roční rozpočet Divadla Mír pohybuje okolo 40 milionů a jeho principál plánuje stavbu nové supermoderní budovy se dvěma jevišti hned vedle něho. „Vždyť potřebujeme jen 400 milionů,“ už se zase usmívá.

Jaroslav Petr

Lososi jako hazardéři

Když se dostane lék proti úzkostem do řek, ztrácejí ryby pod jeho vlivem vrozenou opatrnost a uchylují se k riskování.

Nic se neztratí. Platí to i o zbytích léků vyloučených z organismu pacientů. Ty se s odpadními vodami dostávají do říčních toků. Analýzy vody odhalily bezmála tisícovku farmaceutických produktů, kterým jsou živočichové v řekách a jerezech permanentně vystaveni. Nezůstane to bez následků. Účinné látky z antikoncepcí narušují pohlavní ryby, antibiotika přispívají ke vzniku rezistentních původců infekčních chorob. Tým vedený Michaellem Bertramem ze Švédské univerzity zemědělských věd v Umeå zjišťoval vliv léku klobazamu na migraci mladých lososů obecných řekou Dal do Baltského moře. Výsledky jejich bádání zveřejnil vedecký časopis Science.

Riziko Sledování odhalilo, že pod vlivem klobazamu se lososi pohybují rychleji především na cestě přehradními nádržemi.

Foto: Shutterstock

Klobazam předepisují lékaři lidem, kteří trpí úzkostnými stavami, ale léčí se jím i některé typy epilepsie. Vědci vpichli rybám dávku léku, která odpovídá běžné zátěži lososů ve znečištěných řekách. Každá ryba dostala také elektronickou značku umožňující přesné sledování jejího pohybu. Sledování odhalilo, že pod vlivem klobazamu se lososi pohybují rychleji především na cestě přehradními nádržemi. Lékem neovlivněné ryby se při jejich překonávání shlukují do těsných hejn a postupují pomaleji. Jsou si zjevně vědomy zvýšeného rizika, jež na ně v přehradách čeká ze strany přirozených nepřátel z řad ptáků i dravých ryb. V houfech jejich šance na přežití stoupá. Pod vlivem klobazamu se lososi pouštějí přes přehradní nádrže „na vlastní pěst“ a postupují výrazně rychleji. Chovají se doslova jako nezodpovědní hazardéři.

„Je to jako v pokeru. Riskujete a tím roste šance, že o všechno přijde. V tomto případě dávají ryby všanc život,“ přibližuje rizika urychlěného přesunu lososů Michael Bertram.

Cesta k nápravě je zřejmá. Je zapotřebí důkladněji čistit odpadní vody, aby v nich nezůstaly léky. A farmaceutické firmy by se podle expertů měly zaměřit na vývoj léků, které by se v životním prostředí rychleji rozkládaly a působily pak na živočichy v nižších koncentracích a po kratší dobu.

Jaroslav Petr
autori@hn.cz

Proč ženy přežívají muže. Vědci přišli na to, co chrání mozek

Buňky ženského těla ukládají jeden ze dvou pohlavních chromozomů X ke spánku. Ve vyšším věku se tento chromozom probouzí a jeho geny chrání ženy před poškozením mozku.

V průměru žijí ženy asi o pět let déle než muži a navzdory pokročilému věku se mnohé z nich těší lepšímu zdraví. Platí to i o mozku. Mužům ubývají duševní schopnosti rychlejším tempem. Výjimkou je Alzheimerova choroba, jež postihuje ženy dvakrát častěji než muže. I s diagnózou tohoto neurodegenerativního onemocnění však ženy žijí déle než muži. Tým vedený Denou Dubalovou z University of California v San Francisku zkoumal výkony mozku u stárnoucích myší a odhalil jedno z tajemství výšší odolnosti nervového systému žen. Výsledky tohoto výzkumu vědci zveřejnili ve vedeckém časopise Science Advances.

Dabalová a její spolupracovníci se soustředili na takzvané pohlavní chromozomy, které rozhodují o tom, zda se člověk narodí jako žena, nebo muž. Ženy dědí od otce i matky po jednom chromozomu X a rodí se s konstellací pohlavních chromozomů XX. Muži získávají od matky pohlavní chromozom X, od otce dostávají chromozom Y, a nesou tedy dvojici pohlavních chromozomů XY. Při vývoji mužského pohlaví hraje významnou roli gen SRY uložený na chromozomu Y.

Dabalová a spol. využili toho, že myši mají pohlaví určené stejně jako lidé. S pomocí nového inženýrství vytvořili zvířata, jež nesla kromě dvojice chromozomů X v dědičné informaci také gen SRY. Tyto myši se vyvíjely jako samci navzdory samičí konstelaci pohlavních chromozomů. Narostla jim varlata produkující hormon testosterone. Vědci vytvořili také myši, které sice nesly samičí kombinaci pohlavních chromozomů XY, ale postrádaly gen SRY. Vyvíjely se proto jako samice. Narostly jim vaječníky a ty produkovaly samičí hormony estrogeny.

Výzkumníci zajímalo, jak se stáří podepíše na schopnosti těchto myší nalézt cestu bludištěm. Normální samice si udržovaly duševní zdatnost déle než normální samci. Tento rozdíl se často připisuje odlišnému působení samčích a samičích hormonů. Dubalová a její kolegové však zjistili něco jiného. Samci s pohlavními chromozomy XX ztráceli duševní výkonnost pomalejším tempem navzdory tomu, že jejich varlata produkovala významná množství testosteronu. Naopak, výkonnost mozku samic s pohlavními chromozamy XY upadala s věkem rychleji. Vaječníky se samičími hormony jim ochranu nezajistily.

Chromozomy bdělé a dřímající

Samicí chromozom X nese asi pět procent veškeré dědičné informace a nachází se na něm velké množství genů důležitých pro správné fungování mozku. Dvojice těchto chromozomů by tedy mohla samicím zajistit zvýšenou ochranu. Tohle vysvětlení ale

Šance na léčbu demence

Pro novou studii vědci zkřížili dva poddruhy myší domácí – *Mus musculus musculus* a *Mus musculus castaneus*. Pro pokusy vybrali myši, jež zdědily po chromozomu X od obou poddruhů. Navíc upravili zvířatům dědičnou informaci tak, aby chromozomy X neusínaly náhodně, ale aktivně zůstávaly vždy chromozom X pocházející z poddruhu *Mus musculus musculus*. To vědcům umožnilo odlišit činnost genů na plně „bdělé“ a „dřímající“ chromozomu X.

Dabalová a spol. prověřili činnost genů v části mozku známé jako hipokampus, kde se rozhoduje o ukládání informací do paměti. Přítom zjistili, že dvě desítky genů, které na „dřímajícím“ chromozomu X mladých myší spí, se u myší starých 20 měsíců opět probouzejí. Věk těchto myší odpovídá 65 letům v životě člověka. V dalších experimentech zkontovala Dubalová činnost genů v buňkách hipokampu žen zemřelých v různém věku. Zjistila stejný trend jako u myší. Jak ženy stárlý, „dřímající“ chromozomy X se jim v mozku probouzely k práci.

Mezi geny z chromozomu X, jež se ve stáří budí, upoutal Dubalovou a její spolupracovníky gen PLP1. Ten posiluje produkci myelinu, jenž slouží v mozku jako izolační hmota zajišťující nerušený přenos nervových vznuchů mezi neurony. Poškození genu PLP1 vyvolává těžké defekty nervové soustavy. Jistě ne náhodou stoupá starým myším samicím v hipokampu aktivita právě u genu PLP1. Když vědci metodami genového inženýrství nabudli tento gen v hipokampu myšáků, zpomalili starým samcům pokles výkonnosti mozku. Vyšetření lidských mozků prokázalo, že nejde o fenomén typicky jen pro myši. Starí muži mají v mozku méně aktivní gen PLP1 než stejně staré ženy.

Dena Dubalová doufá, že objev jejího týmu otevře cestu k novým metodám léčby různých typů demence. K tomu je ale zatím ještě poměrně dlouhá cesta. A řada otázek. Zatím vědci sledovali stárnutí u zdravých zvířat s nepoškozeným mozkem. Pro vývoj léčby jsou však důležité funkce chromozomu X a jeho genů v mozku postiženém demencí. Dubalovou například zajímá, zda by se projevy demence nedaly zastavit, nebo dokonce zvrátit zvýšenou produkci myelinu v nemocném mozku. Vědci nepouštějí ze zřetele ani samičí chromozom Y. Ten obsahuje 59 milionů písmen genetického kódu s nejvýše 200 geny a je výrazně menší než jeho protějšek X se 155 miliony písmen genetického kódu a 1400 geny. Některé z genů na chromozomu Y však mohou mít na stárnutí mozku mužů významný vliv.

Stárnutí Tým expertů doufá, že objev otevře cestu k novým metodám léčby různých typů demence.

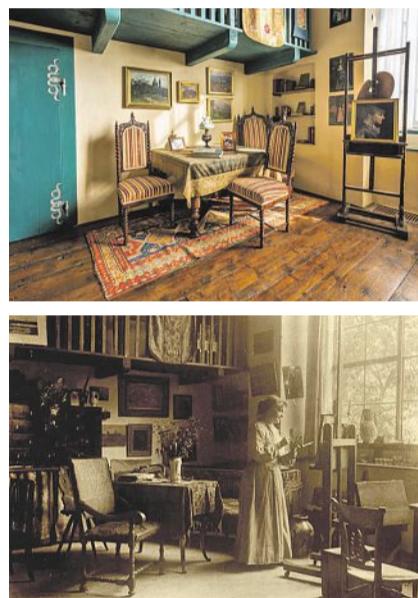
Ilustrační foto: Shutterstock

Irena Jirků
irena.jirku@economia.cz

Byla vzdělaná, nezávislá, originální. Navzdory století, v němž se narodila

Zdenka Braunerová pohledem alternativní fotografie. To je podtitul výstavy, která se vydává ve stopách času a genia loci v roztockém ateliéru. Významná česká malířka si jej kdysi sama projektovala.

Současnost vs. minulost Ateliér malířky Zdenky Braunerové byl rekonstruován po roce 2002, při jeho obnově posloužila i celá řada původních fotografií.

Foto: Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy

Měla všechny předpoklady k tomu, aby se stala nezávislou ženou, a tak se jí také stala. Zdenka Braunerová zdědila umělecké sklonky po matce, jež pocházela ze staré šlechtické rodiny a amatérsky malovala, dar komunikace pak určitě po otcu, významnému pražském právníku a poslanci. A co nezdědila, to se podnikavá mladá dáma naučila v kavárně Union, kde se tehdy scházeli Josef Václav Sládek, František Palacký, František Ladislav Rieger, Vojta Náprstek, Julius Zeyer...

Mezi významnými osobnostmi byla přítom ve svém živlu, vždyť dům na rohu dnešní Národní třídy a Pernštýna, v němž kavárna Union sídlila, patřil jejím rodičům. Stejně přirozeně zapadla však později i do společnosti v Paříži, kde studovala malířství na akademii Collarossi a pobývala v umělecké kolonii, jejímiž členy byli třeba Stéphane Mallarmé, Anatole France, Auguste Rodin nebo Paul Claudel. Řada z nich se stala jejími životními přáteli, a to přesto, že se na konci 19. století Zdenka Braunerová vrátila do Čech a tvořila převážně už jen ve svém ateliéru v Roztokách u Prahy. Právě tento originální domek, který si nechala postavit podle vlastních návrhů na záhradě Braunerova mlýna, dnes uchovává nejvíce vzpomínek na tuto neobvyklou ženu.

„Ráda si užívala každý okamžik života, který naznamenávala ve formě dopisů a deníků, fenomén fotografie tuto paměť ještě rozvíjel. V ateliéru si nainstalovala díla, oblékla se do sváteč-

ního a vyzvala fotografa do práce. Vznikly tak snímky interiéru i exteriéru malířské dílny, které nám významně pomohly k rehabilitaci místa jejího uměleckého působení,“ vysvětlují organizátoři výstavy, která se od začátku dubna koná na záhradě roztockého mlýna a také v půdních prostorách tamního zámku. Představuje se na ní Alterna Magica, skupina, která v tvorbě navazuje na fotografy z 19. a 20. století.

Anna Benešová, Dagmar Jílková, Petr Jílek, Ivan Nehera a Petr Ulrich se tentokrát zaměřili na téma „Zdenka Braunerová“, přičemž nejmodernější digitální metody propojili se starými fotografickými technikami a řemeslními dovednostmi. Na desítkách uměleckých snímků zachycují místa spojená s významnou umělkyní. V rámci doprovodného programu se lze zúčastnit také workshopů a vyzkoušet si, jak se fotilo před sto a více lety.

To vše, samozřejmě, výrazně posiluje výjimečného genia loci. Ateliér, který sloužil za komunismu jako kanceláře, vstal po povodních roku 2002 totiž z trosek a v režii roztockého muzea se změnil na půvabný památník a galerii. Na stěnách tady visí přes 70 obrazů Zdenky Braunerové, jsou tu její keramické i sklařské práce, grafiky, dopisy, knihy a - co nevidět určitě zaklepou na dveře přátelé. Čaj se podává přece o páté.

Alterna Magica: Stopý času
VÝSTAVA, Roztoky u Prahy, Zámecká půda do 25. 5.,
Braunerův mlýn - zahrada do 30. 11.

Inzerce

Pražské jaro — 80. ročník
12. 5. — 3. 6. 2025

Boston Symphony Orchestra / Chicago Symphony Orchestra
Česká filharmonie / Ensemble Modern / Göteborgs Symfoniker
London Symphony Orchestra / NHK Symphony Orchestra
Quatuor Ébène / Wiener Symphoniker / Batiashvili / Byčkov
Kopatchinskaja / Luisi / Nelsons / Netopil / Pappano
Zweden / Mozartovo Requiem / Pierrot lunaire
Mahlerova Symfonie tisíců / Arvo Pärt 90

MINISTERSTVO KULTURY

PRAHA
PRAHA
PRAHA

E
SKUPINA ČEZ

S podporou

Finanční podpora
ve výši 14 mil. Kč

Generální
partner

DOOSAN
Škoda Power

Hlavní
partner

innogy
Powered by MVM

Partner
festivalu

CETIN
ČLEN SKUPINY PPF

Technologický
partner

Česká televize

Generální
mediální partner

Český rozhlas

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

Mercedes-Benz

Hlavní mediální
partner

Mediální
partner

HN064363-1

Z
A
H
U
T
O
V
I
T
J

Poslední vstupenky na
festival.cz

f

Kulturní servis

Jiří Pasz: Páchat dobro

KNIHA, nakladatelství Host, 2024

David v Ugandě provozuje školu pro bývalé dětské vojáky i jejich oběti. Indické rádové sestry dávají naději dětem na zemětřesením poničeném Haiti. Vietnamští divadelníci zpracovávají zkušenosť sexuálního násilí pro sebe i pro jiné. Pankáči v Myanmare se snaží vytvořit prostor svobody... Resumé k reportážní knize, jež byla minulý týden vyhlášena nejlepším českým časopisem roku 2024, nepotřebuje žádné komplikované definice, žádné superlativy. Humanitární pracovník, novinář a fotograf Jiří Pasz sepsal prostě příběhy lidí, kteří se nevdávají a pomáhají druhým. Na celém světě.

Franz Kafka: Proces (1989)

ZÁZNAM PŘEDSTAVENÍ, režie Arnošt Goldflam, HaDivadlo, Brno – Šelepka, 3. 5.

Vojek v režii Iva Krobota, Žádná tragédie Břetislava Rychlíka, scénická koláž Rozrazil 2/89, adaptace Kafkova Procesu, kterou nastudoval Arnošt Goldflam. Tři roky, po které HaDivadlo obývalo v Brně prostory Obvodního kulturního a vzdělávacího střediska Šelepova, patří k těm nezapomenutelným a na sile jim neubírá ani fakt, že divadlo se o sál tehdy dělilo s kurzy šití nebo s Ochotnickým kroužkem – amatérským souborem J. A. Pitinského a Petra Osolsobě. Vlastně spíš naopak. Na skvělou atmosféru přelomu 80. a 90. let se bude v rámci 50. narozenin souboru vzpomínat stylově: s Kafkou, Goldflamem a samozřejmě na Šelepce.

PLI

PERFORMANCE, Centrum současného umění DOX, 12. a 13. 5.

„Vzal oblast scénického umění útokem,“ napsal švédský recenzent o Viktoru Černickém. A britský editor zajásal: „Je velmi osvěžující vidět představení, ve kterém lidé pro jednou nejsou středem pozornosti.“ V centru všeho dění na jevišti je totiž 22 konferenčních židlí a rytmus. Kinetická skulptura v neustálém pohybu, to je unikátní sólová inscenace balancující na pomezí tance, fyzického divadla a výtvarného umění. Talentovaný český performer s ní vystoupil už na více než 120 světových scénách, teď se konečně chystá zase do Prahy.

Foto: Dox

Ondřej Houska
ondrej.houska@hn.cz

Pod Babišem Česko nezhnědne, tvrdí Věra Jourová, i když od něj odešla

Jak je možné, že Andreje Babiše fascinují tak rozdílné osobnosti jako Viktor Orbán, Emmanuel Macron nebo Angela Merkelová? Věra Jourová to vysvětluje v knize rozhovorů, která právě vyšla. Někdejší eurokomisařka ale zároveň na Babiše pohlíží s nuancemi. Na rozdíl od většiny lidí v Česku.

Jak vypadá zoufalství? Když dopijete lahvičku, který už je měsíc otevřený. Věra Jourová ho načala v říjnu 2006, když seděla na zemi svého bytu a přihlížela, jak ho prohledávají policisté. Dopila ho o měsíc později po návratu z vazby. Jiný alkohol doma neměla. Kromě toho jí byt mezitím někdo kompletne vykradl.

Fakt, že se Jourová stala obětí justičního omylu, je dostatečně znám. Chudinku ze sebe ale žena, která byla do loňského prosince českou eurokomisařkou, nedělá. Kniha rozhovorů nazvaná Bohové, mlíkař a já není úctováním. A to ani s těmi, které potkala v nejvyšších patrech politiky. Třeba slova, jimiž charakterizuje Andreje Babiše, s nímž spojila svou politickou kariéru, jsou opravdu přesná. Poučná. Z české reality jsme přitom zvyklí na něco jiného – jen Babiše milují, druzí nenávidí, nic mezi tím. Obvykle bez argumentů. Jourová přidává jak argumenty, tak nuance.

V jejím případě jde vlastně o příběh, který by, kdyby se stal v Americe, zfilmoval Hollywood. Od pití měsíc starého lahvičku ve vybíleném bytě ke schůzkám s šéfy Googlu nebo Facebooku. Nebo k tomu, že Jourová je jediným Čechem, o kterého stálo za to se veřejně – a velmi ostře – otřít Elonu Muskovi. Kniha ale není sebechválou. Jde o postřehy z působení v české politice i v Evropské komisi. Čtenář se dozví hodně. A to i o limitech jak samotné Jourové, tak české politiky v Evropské unii.

Věra Jourová se v roce 2014 stala eurokomisařkou úplnou náhodou. Jakožto ministryně pro místní rozvoj seděla v Bruselu na jednom jednání, kde jí bylo řečeno – když Česko do nové Evropské komise, která tehdy vznikala, vysleženou, dostane lepší portfolio. Stejně jako zbylý obsah jednání i tuhle informaci Jourová předala svému stranickému šefovi a tehdejšímu ministru financí Babišovi. „Do téhle minuty mi od něj příšla zpráva: Chcete to?“ líčí Jourová v knize rozhovorů, které s ní vedl někdejší zpravodaj Českého rozhlasu v Bruselu Viktor Daněk, který nyní působí ve vedení think-tanku Europeum. Mimořádne, je škoda, že si ho rozhlas nebyl schopen udržet. Lidí, kteří mají schopnost táhat se věcně, informovaně a přitom jednoduše a vytrvale, není na českém trhu úplně nadbytek.

Nervák za nervákiem

Jourovou nakonec vláda do Evropské komise poslala jako kompromisní osobu poté, co si vládní strany, tedy ČSSD, ANO a KDU-ČSL, vzájemně „zabilily“ své preferované kandidáty. Jourová se celý život pohybovala v prostředí eurofondů, sama přiznává, že širšímu evropskému kontextu nerozuměla. Když v Evropské komisi nakonec nedostala vysněnou regionální politiku, ale spravedlnost, ochranu spotřebitele a rovnost pohlaví, šokovalo ji to. „Cítila jsem, že si na sebe nazouvám boty, které jsou o pár čísel větší, než na jaké jsem byla zvyklá,“ popisuje první dojmy z působení v Evropské komisi. „První dva roky jsem prožila tak, že jsem doma nedělala nic jiného, než jen četla podklady. Nervák za nervákiem. Procházky nebo společenské akce neexistovaly.“

Zpočátku se zdálo, že Jourová na svěřené portfolio opravdu nemá. K překvapení mnohých ale uspěla, a to ve velkém stylu. Proč? Díky zmíněné obrovské píli a schopnosti obklopit se špičkovými spolupracovníky. „Potkala jsem množství lidí, kteří mě přesahují a dali mi nahlédnout do mých vlastních limitů,“ konstataje. Taková sebereflexe je u politiků raritní. A osvěžující.

Díky sobě samé a svým spolupracovníkům se Jourová v Evropské komisi prosadila. A to tak, že ji americký časopis Time v roce 2019 zařadil mezi 100 nejvlivnějších lidí světa. Po bok amerického prezidenta Donalda Trumpa nebo golfisty Tigera Woodse. A to za její práci na regulaci internetových gigantů. Pomiňme teď, jestli v tom Jourová a Evropská komise udělaly vše správně, třeba nařízení o ochraně osobních údajů GDPR podle řady studií podváza

tacemi. Provázelo to projednávání toho všeho v Evropském parlamentu, které bylo, logicky, do nemalé míry zpolitizované, jak už to v politických debatách bývá. „Postupem času zatrpknul, a to nakonec už nikoli jen vůči Evropské komisi, ale vůči unii jako celku,“ konstataje Jourová.

Nešlo ale samozřejmě jen o osobní záležitosti. „Babiš si nikdy systémově nenastudoval, proč evropská legislativa funguje tak, jak funguje. Výsledkem bylo, že se s regulacemi setkával nahodile a nutně pak přicházely srážky s realitou a jeho popuzené reakce,“ čteme velmi přesnou charakteristiku, kterou mohu potvrdit i z vlastní zkušenosti. Babiš vyžadoval zpracování podkladů na jednu stranu A4, protože víc nebyl ochoten přečíst, připomíná autor rozhovorů s Jourovou Viktor Daněk. Přidejme k tomu způsob, jakým Babiš jakožto premiéra přijímal jeho protějšky z ostatních

tovek s nápisem Silné Česko a hlásá, že jakožto premiér bude v Bruselu opět tvrdě bojovat za české zájmy. Jourová ale správně připomíná, že kdo jede proti ostatním partnerům bojovat, nedosáhne ničeho. V EU uspěje ta země, která má přesvědčivé argumenty a dokáže pro ně získat ostatní státy. To rozhodně není Babišova silná disciplína.

Jak je vlastně možné, že lídra ANO oslňují tak rozdílné politické osobnosti jako Viktor Orbán, Emmanuel Macron nebo Angela Merkelová? „Obdivuje schopnost vládnout,“ ví Jourová. Co ten který politik hlasá a zastává, je vedlejší a Babiš to v rádě případu dos možná ani přesně neví.

Na druhou stranu – šéf ANO „je člověk, který nemá předsudky. Nikdy jsem ho neslyšela říct škaredý vtip o Romech nebo lidech s jinou sexuální orientací. Nemá předsudky vůči ženám. Pro mě je pořád ještě zárukou, že repub-

Proměna Věra Jourová své názory na EU nezměnila, učinil tak šéf hnutí ANO. Přesnější je asi říct, že je nikdy neměl ukotvené. Postupně se ale na unii „namíchl“ z několika důvodů, které Jourová identifikuje přesně.

Foto: ČTK/Roman Vondrouš

firem v Evropě. Faktem ale je, že nějaká regulace nutná byla. A s obecným principem, který komise razí, že co je nelegální v offline světě, by mělo být nelegální i online, se dá souhlasit.

Oslnil jen na chvíli

To už se ovšem horšily Jourové vztahy s Babišem. Faktem je, že ona sama své názory na EU nezměnila, změnil je šéf hnutí ANO. Přesnější je tedy asi říct, že je nikdy neměl ukotvené. Postupně se ale na unii „namíchl“ z několika důvodů, které Jourová identifikuje přesně. Předně se ho osobně dotklo vyšetřování kauzy jako Čapí hnizdo, kdy evropské orgány prošetřovaly, jestli se Babiš nedopustil podvodu s evropskými do-

zemí EU. I tady se Jourová osvědčuje jako šikovná pozorovatelka: „Myslím, že ho nikdo nepodceňoval. Spíš ho ostatní v Evropě brali za jakéhosi exota, muže činu, který sice má určité charisma, ale podráždilo mu nohy právě to, že není schopný se zapojit do strategických evropských debat. On uměl zasáhnout jako krizový manažer. Tím můžete oslnit na chvíli a něco jednorázově ovlivnit, na strategické debaty je ale třeba víc.“

Babišův postoj k EU tedy utvářela jednak jeho uražená pýcha, jednak důsledky jeho vlastní ignorancie metod a širších souvislostí fungování unie. Dovedlo ho to až k tomu, že dnes opět nosí červenou trumpovskou kšil-

lika nezhnědne“, věří Jourová. Skutečně se jeví jako velmi přehnaná častá varování, že pod Babišem se Česko vydá směrem k okleštění demokracie, jaké předvedl Orbán v Maďarsku.

A budoucnost Věry Jourové? V roce 2023 zvažovala prezidentskou kandidaturu, ale nechcela jít proti Babišovi, nepovažovala to za vhodné. Pokud by současný prezident Petr Pavel v příštích volbách nekandidoval, možná by do toho šla, říká v knize. Je ale zřejmé, že nejde o něco, k čemu by se upínalala. „Politika je droga. Sleduju už nějakou dobu pěknou řádku předávkovaných a snažím se, aby se mi nestalo totéž,“ říká. Její právě vydaná kniha potvrzuje, že v této snaze byla úspěšná.